

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta právnická**

**Katedra právních dějin**

**Rigorózní práce**

**Konfederace a konfедераční ujednání na počátku 17. století a jejich vzory**

**Plzeň, 2017**

**Mgr. Jiří Fremr**

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta právnická**

**Katedra právních dějin**

**Rigorózní práce**

**Konfederace a konfедераční ujednání na počátku 17. století a jejich vzory**

**Obor: Právní dějiny**

**Plzeň, 2017**

**Mgr. Jiří Fremr**

## Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předloženou rigorózní vypracoval samostatně a že všechna použitá literatura a prameny byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Plzni, dne: 1.4.2017

.....  
Mgr. Jiří Fremr

## Obsah

Úvod	6
1. K pojmu konfederace a federace a myšlenka smíšené vlády	8
1.1. Althusiovo podání federace a konfederace	8
1.2. Myšlenka smíšené vlády	9
2. Vzory pro Českou konfederaci a konfедераční ujednání	16
2.1. Zahraniční vzory	16
2.1.1. Švýcarská konfederace	16
2.1.2. Varšavská konfederace	18
2.1.3. Utrechtská unie	21
2.2. Domácí vzory	23
2.2.1. Husitské manifesty	23
2.2.2. Mírový projekt Jiřího z Poděbrad	24
2.2.3. Rudolfův majestát	29
2.2.4. Apologie	31
3. Předcházející konfедераční plány v českém státě	38
4. Příprava České konfederace	45
5. Přijetí České konfederace	49
6. Vznik společných orgánů na základě České konfederace	51
6.1. Panovník	51
6.2. Generální sněm	56
6.3. Česká kancelář	58
6.4. Sbor defenzorů	60
6.5. Apelační soud	62
6.6. Vojsko, společná obrana a velení	62

7. Juristický rozbor České konfederace	65
7.1. Autoři a inspirátoři	65
7.2. Text	65
7.2.1. Prameny týkající se České konfederace, zejména jejího textu	67
7.3. Preambule a vlastní články	70
7.3.1. Preambule	70
7.3.2. Vlastní články	71
8. Další konfедераční ujednání	89
8.1. Česko-rakouská konfederace	89
8.1.1. Česko-dolnorakouská konfederace	91
8.1.2. Česko-hornorakouská konfederace	93
8.1.3. Charakter konfедераčních ujednání	97
8.2. Česko-uherská konfederace	99
Závěr	105
Seznam literatury a pramenů	109
Resumé	114

## Úvod

Cílem této práce je představit konfederace vznikající počátkem 17. století. Nelze však opomenout, že snahy konfederovat se do určitého spolku zde byly patrné i v období předcházejícím, a pokud došlo ke vzniku určitého spolku na bázi konfедераční, bylo toto i v této práci uvedeno jako určitý vzor pro konfederace ve sledovaném období.

Je patrné, že konfederace vytvářející se na počátku 17. století měly především obranný charakter, avšak některé z nich představovaly další rozšíření na rozhodování významných vnitřních záležitostí. Jedna z konfederací, Česká konfederace z roku 1619, nám představuje další vývoj v jakési přeměně konfederace ve volnou federaci států. Tato problematika je v práci podrobně rozebírána.

Avšak již zde v úvodu je nutné říci, že Česká konfederace z roku 1619 nepředstavovala jen uskupení určitých států, ale je zde výrazná ústavní orientace, neboť nám představuje i základní zákon českého království, tj. ústavu, kterou můžeme považovat v dějinách našeho státu za první moderní ústavu. I když její platnost byla velmi krátká, nadále zůstává předmětem bádání, zejména v otázce konstitucionalistických a mezinárodních prvků.

Česká konfederace představovala kromě výše uvedeného vrcholný dokument stavovského povstání. Byla ovlivněna dobovými myšlenkami o suverenitě, federalismem J. Althusia a především idejemi monarchomachů, které se projevovaly v právu na odpor proti tyranovi.

V předložené práci bude rozebírána otázka jednotlivých konfедераčních vzorů v kontextu s politickým a historickým vývojem a jejich vlivem na předkládané konfederace v této práci. Zejména půjde o Švýcarskou konfederaci, Varšavskou konfederaci a Utrechtskou unii.

V další části se pozornost bude ubírat k České konfederaci z roku 1619. Zde bude představen vývoj jednání směřující k jejímu přijetí a proveden její juristický rozbor. Blíže

budou rozebrány důležité instituce, ústavou zakotvené a dále i důležité právní instituty, jako bylo např. právo branného odporu.

V další části práce budou představeny další navazující konfederace z let 1619 a 1620. Zde bude použito komparativní metody, která by měla napomoci vytyčit zásadní rozdíly jednak mezi těmito konfederacemi a Českou konfederací z roku 1619.

## 1. K pojmu konfederace a federace a myšlenka smíšené vlády

Pod pojmem konfederace chápeme v první řadě smluvní sjednocení několika zemí a dále přímo právní dokument, který toto sjednocení konstituuje či deklaruje.<sup>1</sup> V případě sjednocení několika zemí se jedná o spolek nadále svrchovaných států. Konfederace většinou mají zřízeny stálé společné orgány, rozhodující o společných věcech konfederace.

O konfederaci můžeme hovořit jako u druhu složeného státu, vznikající spojením několika suverénních států na základě dohody. Členské státy si uchovávají nadále svou suverenitu. Jedná se o jakýsi volný svazek států. V současné době se konfederace vyskytují zřídka, avšak právě v historii byl její výskyt obvyklý a větší, jak tomu bude poukázáno i v této práci.

Federací se označuje stát, který se skládá z více států – členů federace.<sup>2</sup> Zde však subjektem mezinárodního práva je stát ústřední, který pak vystupuje svým jménem a uzavírá politické smlouvy. Práva a postavení každého člena ve federaci je dána ústavou nebo smlouvou. Státní moc je rozdělena mezi federální orgány jednotlivých členských států. Federace vznikají z různých hledisek, např. teritoriálního, hospodářského apod.

Porovnáme-li s konfederací, pak konfederace představuje oproti federaci volnější seskupení, není státem složeným a představuje spolek států. Tento spolek států je pak volně spojen mezinárodní dohodou.

### 1.1. Altusiovo podání federace a konfederace

Alespoň krátce je nutné se zmínit o významné osobě J. Althusia, který je pokládán za zakladatele teorie federace.<sup>3</sup> J. Althusius si byl vědom různosti spojení a též nestejných obsahů vazeb mezi korporovanými svazky. Althusius považoval stát, který vzniká z menších společenství, jako např. rodina. Jedince vnímal jako příslušníka určitého celku a zároveň za

---

<sup>1</sup> ADAMOVIČ, K. K otázce konfедераčních snah v českém státě na počátku 17. století. *Právně historické studie* 27. Praha 1986, s. 57.

<sup>2</sup> Členy federace mohou být např. státy, země, republiky, provincie atd.

<sup>3</sup> V této kapitole vycházím z ADAMOVIČ, K. *K historii evropského federalismu*. Praha: Karolinum, 1997, s. 41-44.



základní jednotku, z které je celek tvořen. Stát chápal jako komunitu obcí či provincií, které měly sloužit k omezení panovnické moci.

Pojetí konfederace J. Althusius spatřoval ve spojení zemí či provincií za současné jejich samosprávy a nezávislosti. Úplná konfederace také mohla splynout již se státem, který byl tvořen několika autonomními celky. Neúplná konfederace byla dle něho prakticky federací, s volným aliančním spojením autonomních celků.

Althusiovy principy neúplné konfederace byly často přebírány do různých konfедераčních spojení. Např. se jednalo o zákony, společnou obranu, otázky války a míru, práva, privilegií apod. Jeho plná konfederace měla být členitý státní organismus založený na principech autonomie a samosprávy.

## **1.2. Myšlenka smíšené vlády<sup>4</sup>**

S myšlenkou smíšené vlády se setkáváme již v dílech antických autorů, jako byl Aristoteles, Platón, Polybios a Cicero.

Aristoteles ve svém díle *Politika* rozdělil řecké městské státy podle dvou kritérií – 1. Kdo vládne a 2. v čí prospěch vládne – do šesti skupin: tyranie, oligarchie, demokracie, monarchie, aristokracie a politeia. U prvních tří je nevýhodou upřednostňování vlastního zájmu vládnoucích na úkor ostatních. I ty lepší formy mají ale určité praktické nedostatky. Monarchie a aristokracie předpokládají totiž jakousi „přímou božskou ochotu nadřadit dobro obce vlastním zájmům vládců“.<sup>5</sup> Politeia byla kritizována samotným Aristotelem z toho důvodu, že „masy budou rozezleny na bohatství nemnohých a až příliš snadno podlehnou nějakému demagogovi.“<sup>6</sup>

Proto za nejvhodnější pro řecká města považoval Aristoteles demokracii nebo oligarchii, které se ve své umírněné formě blíží ideálu politeie se silnou střední třídou. Důvodem je, že v neideálním státě jsou hodnoty bohatství a cnoti vlastněné různými

---

<sup>4</sup> V této kapitole vycházím zejména z ADAMOVI, K. *K historii evropského federalismu*. Praha: Karolinum, 1997, s. 51-53; ONDŘEJKOVÁ, J. Smíšená forma vlády a Evropská unie. *Právník*, 2010, č. 7, s. 666 – 669 a DOSTALÍK, P. *Smíšená forma vlády v římské republikánské ústavě v Ciceronově díle*. Disertační práce 2006/2007, s. 51-56 a 65-67.

<sup>5</sup> HEYWOOD, A. *Politologie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, Plzeň 2009, s. 48.

<sup>6</sup> Tamtéž.

navzájem se překrývajícími skupinami, které by se měly podílet na vládě. Výhoda většího počtu rozhodujících, přestože mohou být jako jednotlivci horší, spočívá v kumulování jejich podílů na cnosti a praktické moudrosti celé skupiny.

Ačkoliv je vhodné, aby některé úřady byly vykonávány malým počtem jednotlivců, současně „ti, kdo skutečně činí rozhodnutí a vyřizují vládní záležitosti, by měli mít specifické schopnosti a zvláštní výchovu, ale neměli by být vyňati z laické kontroly... Je to jednotlivý občan pociťující důsledky vládních kroků, kdo může učinit definitivní závěr o přednostech takové politiky“.<sup>7</sup>

Smíšená forma vlády není tedy ideální formou vlády, ale nejlepší dosažitelnou formou vlády, kde žádná skupina obyvatel nemůže zneužívat moci na úkor ostatních.<sup>8</sup>

Další v Římě žijící historik a autor díla „Dějiny“ Polybios představoval skutečného proponenta smíšené formy vlády. Republikánský Řím chápal jako spojení pozitivních vlastností monarchie – úřad konzulů, aristokracie – senát a demokracie – shromáždění lidu. Jednotlivé složky se měly udržovat v rovnováze, která by zabezpečila stabilitu a spravedlnost.

Cicero za dva základní, pojmové znaky státu považoval uznání vlády a poslušnost od všech obyvatel státu. Z druhé strany konstruoval jakousi povinnost vládnoucí třídy umožnit účast lidu, římského národa, na vládě a tím zajistit přežití římského státu. Ani moc svěřená lidu však nesměla být neomezená. Ve své definici pojmu státu sice formálně vycházel ze svých řeckých předchůdců, Platóna, Aristotela a Polybia, avšak přinesl nový požadavek - požadavek podílu všech složek státu na moci, požadavek legitimacy.<sup>9</sup>

Pouze stát, který měl legitimitu, si podle Cicerona zaslouhoval označení res populi, jiné organizační formy lidské společnosti si nezaslouchovaly označení státu, bez ohledu na to, jestli samy sebe nazývaly demokraciemi, monarchiemi nebo oligarchiemi.

---

<sup>7</sup> Dle MULGAN, R. *Aristotelova politická teorie*. Praha 1998, s. 130-139.

<sup>8</sup> GERBER, S. D. The Court, the Constitution, and the History of Ideas. *Vanderbilt Law Review*. 2008, No. 4, s. 1093-1094.

<sup>9</sup> SCHOFIELD, M. Cicero's Definition of Res publica. In: POWELL, J.G.F. (ed.). *Cicero the Philosopher. Twelve Papers*. Oxford 1999, s. 77.

Přestože bývá původ teorie smíšené formy vlády připisován Polybiovi, řeckému politikovi a historikovi, prvotní počátky této teorie nacházíme u Aristotela. Kompletní teorii pak vypracoval filozof Panaitios.<sup>10</sup>

Podstatou teorie smíšené formy vlády je názor, že tři základní druhy, tradované již od Aristotela, monarchie, demokracie a aristokracie nejsou dostatečně stabilní a mají tendenci sklouzávat do svých horších, zvrácených forem, tyranidy, oligarchie a vlády lůzy. A právě od svého přítele Panaitia převzal Polybios aristotelskou nauku o smíšené formě vlády a jako první ji adaptoval na římské poměry.

Podle Polybia lze úspěchy římského státu zdůvodnit pouze dokonalostí římské ústavy, kdy jednotlivé orgány ztotožňují jednotlivé principy – konzulové prvek monarchický, senát prvek aristokratický a lid prvek demokratický. Vzájemnou rovnováhou těchto tří složek se dosahuje rovnováhy a stability a právě tato stabilita pomohla římskému státu překonat i nejtěžší okamžiky jeho existence, za které Polybios považuje válku s Karthágem.

Cicero převzal Polybiovu nauku do první a druhé knihy spisu *De re publica*, dále ji rozvinul a aplikoval obecné principy na jednotlivé případy římského ústavního práva.<sup>11</sup> Stejně jako Polybios považoval za nejlepší smíšenou formu vlády. Přestože Cicero převzal podstatnou část Polybiovy nauky o smíšené vládě, přesto se od sebe oba v některých názorech lišili.

Např. Polybios tvrdil, že změna jedné formy v druhou je sice předvídatelná, avšak není možné ji odvrátit. Podle Cicerona velmi záleží na morálních schopnostech těch, kterými je řízen stát. Pokud jsou moudří a svírají kormidlo dostatečně pevně, mohou zachovat stávající formu vlády a zabránit její změně v další, horší formu.

Další rozdílný názor mezi Polybiem a Ciceronem spočíval v koncepci státu. Podle Polybia základem státu byla přirozená slabost lidí, podle Cicerona však společenský pud, přirozená družnost, která přímo nutila člověka vytvářet společenství.

---

<sup>10</sup> DOBIÁŠ, J. Dějepisectví starověké. Praha 1948, s. 184.

<sup>11</sup> HOMO, L. *Roman Political Institutions. From City to state*. London 1996, s. 118.

Zásadním rozdílem mezi Ciceronem a Polybiem je zásadní určení jejich díla. Polybios psal dílo historické, a zkoumal jako historik příčiny toho, proč dokázal Řím v krátkém období od druhé punské války porazit všechny své soupeře a stát se rozhodující silou vestředomořské oblasti. Rozhodující byla pro něho správná směs pravomocí jednotlivých orgánů římského státu a jejich vyváženost, zatímco pro Cicerona byla základem římská tradice, založená na mravech předků a příkladech vynikajících mužů z římské minulosti.

Cílem Ciceronovy práce na rozdíl od Polybia, nebylo zkoumání římské ústavy, ale změnit ji, nepatrným, ale zásadním způsobem posílit vliv některých prvků a oslabit jiné tak, aby římská ústava byla ještě pevnější než dříve a umožnila, díky svornosti stavů, přežít římskému státu obtížné období občanských nepokojů.

Římská ústava ze strany Cicera není popisována vzhledem k určitému období, nešlo mu o systematický výklad, popis funkce jednotlivých orgánů, atd. V porovnání s Aristotelem mu nešlo o srovnání s ústavami jiných zemí. Ústavu popisoval z filozofického pohledu, snažil se najít řešení toho, jak má vypadat ideální ústava, kterou by se mohly řídit všechny národy světa, nejenom Římané. To má společné s Platónem. Platón ovšem na svůj pokus o vytvoření ideálního státu rezignoval jak v praktické činnosti, tak i v teorii. Ve svých Zákonech se odklání od moderní athénské obce a buduje svůj ideál státu bez ohledu na historickou realitu.

Naproti tomu Cicero nikdy nepřestal považovat za ideální ústavu soubor pravidel předků, tak jak byla uplatňována v Římě. Do svého návrhu ideální ústavy vkládá římské právní instituty v prakticky nezměněné podobě a tím nám současně zanechává významný doklad o tom, jak římská ústava vlastně vypadala v praxi.

Hlavní Ciceronův přínos můžeme vidět v tom, že řecké filosofické myšlení (nauku o přirozeném právu a smíšené ústavě, stejně jako touhu po svobodě a vykonávání vlády pro společné dobro) naplnil římským obsahem a římskými reáliemi. Jeho dílo sloužilo jako vzor pro moderní demokratické ústavy.

Ve třetí knize spisu *De legibus* předkládá Cicero konkrétní návrh ústavy ideálního státu, který popsal v šesti knihách svého předchozího díla o státu *De re publica*. Přestože tento spis navazuje formálně na Platóna, jeho teoretickým východiskem je dělba moci a zajištění

rovnováhy mezi jednotlivými mocenskými složkami. Cicero nevychází pouze z Platóna, ale odkazuje na velké množství filozofů, jejichž pracemi se nechal ovlivnit.

Návrh ústavy, který ve svém spise předkládá, je materiálně založen na římské ústavě, tak jak byla vytvořena předky. Cicero provedl v ústavě určité změny, které však nemění nic na její povaze. Návrh má sloužit jako vzor a poučení nejen pro Římany, ale pro všechny svobodné národy světa. Za základní otázku uspořádání státu považuje Cicero výkon státní moci. Správní uspořádání státních orgánů a promyšlené a opatrné rozdělení jejich pravomocí je základním nástrojem pro dosažení vyvážené ústavy a zajištění stability státního organismu.

S ideou smíšené vlády se setkáváme v dalším historickém vývoji u středověkých myslitelů, jako byl Tomáš Akvinský. Významným způsobem k teorii smíšené vlády se vyjádřil Niccolò Machiavelli: podle něho moudří zákonodárci měli vybrat ze tří forem – aristokracie, monarchie a demokracie kladné rysy a jejich spojením vytvořit pevnou a trvanlivou smíšenou vládu. Smíšenou formu vládu považovali za nejlepší i jeho následovníci, např. Johannes Althusius či Hugo Grotius.

Také Jan Amos Komenský se ve svém díle dotýkal myšlenky smíšené vlády. Ve svém spise *Independetia* napsal, že společnost může řídit monarcha nebo aristokracie. Avšak v obou dvou formách viděl jak pozitiva, tak negativa. Domníval se, že předností monarchie je výrazná jednota, u aristokratické formy kladl do popředí různorodost. Spojením těchto dvou forem mělo být dosaženo jednoty v mnohosti. Spojením těchto forem měly být posíleny pozitivní prvky a negativní měly ustoupit do pozadí.

Právě stavovskou monarchii můžeme označit jako smíšenou formu vlády. Česká konfederace roku 1619 spojila monarchii a stavovství. Avšak při podrobnějším zkoumání lze vyzorovat i určité republikánské prvky. Stavovské chápání státu, jak bylo vyjádřeno v České konfederaci, panovníkovi upíralo jakoukoliv suverenitu a byl výrazně omezen ve svých pravomocích. Česká konfederace nabyla ústavního rázu, kterou stavové jako vlastní nositele státní suverenity pouze delegovali na panovníka vladařské oprávnění.

Jelikož Česká konfederace z roku 1619 platila pouze v krátkém období, nastíněná myšlenka smíšené vlády se nemohla dostatečně rozvinout. Avšak je nutné dodat, že stavové se o smíšenou formu vlády nepokoušeli od roku 1618. Již od dob husitských se takové snahy

projevovaly. V našich podmínkách se „stavovský dualismus“ jakožto ideologie politického odporu neprosadil. Tím se také potvrdila historická zkušenost, že se tento model dlouho neudržel a přecházel buď ve stavovskou republiku, nebo jak se stalo u nás v absolutismus.

Absolutismus představoval již spojení moci v jediném ústředí u panovníka a jeho vlády, kteří ovládali jednotlivé orgány se stanovenou místní nebo věcnou působností, mezi které mohla být moc (zdánlivě) rozdělena. Línii dělby moci lze pak sledovat od myšlenek absolutismu (Thomas Hobbes, Jean Bodin) přes počátky teorie dělby moci u J. Locka a Ch. Montesquieua na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní.

Těmito a dalšími členěními lze dospět k formálnímu vymezení pravomocí a působností různých orgánů moci, jejichž vzájemná kontrola, popř. soupeření mají zabránit koncentraci moci do jedné ruky. V základech ale měly zájem na spojení určitých orgánů s určitými nositeli, např. v monarchii konstituční se panovník dělil o zákonodárnou moc s horní sněmovnou jako orgánem aristokracie (oligarchie) a s dolní sněmovnou jako orgánem lidu (demokracie). O současné teorii dělby moci se vyjadřuje J. Kysela tak, že je „skořápkou, původně skrývající smíšenou vládu“.<sup>12</sup>

### **Kvantitativní a kvalitativní aspekty**

Druhá linie vývoje teorie smíšené formy vlády se zaměřuje nejen na kompetenční stránku, ale i na kvantitativní a kvalitativní hledisko – na složení a legitimitu orgánů, které jsou nadány určitými pravomocemi.

Kvantitativní hledisko navazuje na to, kdo je držitelem moci: monarcha, aristokracie nebo veškerý lid. Každý z těchto původních držitelů moci pak může vládnout sám, nebo prostřednictvím svých zmocněnců. Z důvodů přesné terminologie by bylo vhodné odlišovat tři typy suverénů,<sup>13</sup> tj. ideologické dělení na monarchii, oligarchii a demarchii, a tři typy nejvyšších orgánů, tj. ústavní členění na monokracii, oligokracii a demokracii.

---

<sup>12</sup> KYSELA, J. *Dvoukomorové systémy. Teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 35.

<sup>13</sup> Tohoto názoru je Z. Neubauer. Viz NEUBAUER, Z. *Státověda a teorie politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, s. 255.

Z tohoto hlediska je zřejmé, že s ohledem na omezenou možnost realizace přímé demokracie (např. referendem), představuje zastupitelská demokracie jen oligokratickou formu vlády. Význam parlamentu spočívá především ve zjištění vůle většiny a umožnění projevu menšiny a v rozředění moci.<sup>14</sup>

Z hlediska kvalitativního se u smíšené formy vlády jedná o „souhru a vyvažování různých sociálních činitelů, z nichž žádný není dominantní“.<sup>15</sup> V minulosti kritériem pro kategorizaci byl např. rodový původ a majetek. To tvoří jeden z aspektů toho, co Z. Neubauer označuje za „dualismus, který se stává pro moderní stát více charakteristickým, než klasické dělení podle Montesquieuovy tripartity. Tento dualismus můžeme vystihnout různými termíny jako: dualismus práva a politiky, státu a stran, intelektu a vůle, odborníků a politiků, norem a účelů, přičemž každá z těchto dvojic vystihuje jinou stránku rozdílu obou organizačních systémů“.<sup>16</sup>

---

<sup>14</sup> Tamtéž, s. 258.

<sup>15</sup> Viz KYSELA, J. Dvoukomorové systémy. Teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 32.

<sup>16</sup> NEUBAUER, Z. Státověda a teorie politiky. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, s. 218.

## 2. Vzory pro Českou konfederaci a konfedační ujednání

### 2.1. Zahraniční vzory

#### 2.1.1. Švýcarská konfederace

Již v roce 1291 došlo ke spojení tří alpských kantonů – Uri, Swyz a Unterwalden v tzv. věčný spolek – Švýcarské spříseženstvo. Impulzem pro vytvoření tohoto spolku byl vzestup moci Habsburků. Roku 1273 nastoupil na trůn Svaté říše římské Rudolf I. Habsburský, čímž Habsburkové konsolidovali své mocenské postavení. V obavě ze ztráty nezávislosti a privilegií došlo 1. srpna 1291 k dohodě mezi výše uvedenými kantony, která proklamovala neuznání jakékoli jiné cizí moci v tomto teritoriu.

Postupně se k tomuto spolku přidávaly další kantony (např. Glarus, Zug) a města (např. Curych, Bern, Lucern). Během 14. až 16. století se připojily Freiburg, Solothurn, Schaffhausen a Basel. Tento spolek – konfederace, nevznikl jako většina států ze „shora“ vytvořených na feudálním a později národnostním principu, ale ze „zdola“. Jednotlivé kantony, představující samostatné státy, dobrovolně předaly část svých pravomocí tomuto konfederativnímu svazku.<sup>17</sup> Již od počátku utvoření tohoto spolku, který měl konfederativní charakter, se prosazovala myšlenka svébytnosti jednotlivých územních členů spolku.<sup>18</sup>

Avšak přes tuto vlastní svébytnost se kantony, jak tomu bylo obvyklé u všech konfederací, zavazovaly ke vzájemné pomoci, projevující se nejen v zabezpečení obrany ale i v udržení pořádku a řádu na území spolku. V případě přistoupení nového člena do spolku bylo pak zakázáno vstoupení do dalšího spolku, z druhé strany jeho vystoupení nebylo nijak zakázáno ani pokutováno.<sup>19</sup>

Rovnoprávnost členů ve spolku byla jednou z hlavních zásad tohoto svazku. Členové spolku museli si navzájem respektovat svá privilegia a práva. Majetek, který členové spolku získali společně, byl rozdělen mezi jednotlivé členy svazku. Mimo jiné bylo pamatováno i na smírní řešení sporů mezi jednotlivými členy. Z tohoto důvodu došlo i ke zřízení smírních

---

<sup>17</sup> JEŘÁBEK, M. Polopřímá demokracie – konsensus, efektivita, stabilita. In: Dvořáková, V. a kol. *Základní modely demokratických systémů (Komparace politických systémů)*. Praha: Oeconomia, 2008, s. 234.

<sup>18</sup> Srv. ADAMOVIČ, K. K otázce konfedačních snah v českém státě na počátku 17. století. *Právně historické studie* 27. Praha 1986, s. 89.

<sup>19</sup> ADAMOVIČ, K. *K historii evropského federalismu*. Praha: Karolinum, 1997, s. 33.



soudů. Jednotlivý členové spolku měli pak plnit roli prostředníka a to nejen ve sporech mezi členy spolku ale i mezi členem a nečlenem konfederace.<sup>20</sup>

Mezi zásadní dokumenty ústavní povahy spříseženectva patřil tzv. Pfaffenbrief z roku 1370,<sup>21</sup> který mimo jiné zakazoval soukromé války a na jehož základě byli duchovní podřízeni domácím soudům. Dalším dokumentem byl vojenský řád z roku 1393 – tzv. Sempacherbrief,<sup>22</sup> který zejména reguloval mír, zakazoval plenění bez předchozího souhlasu stran, požadoval poměrné rozdělení kořisti. Hovořil o ochraně kostelů a klášterů a ochraně žen, které nebyly zapojeny do bojových akcí. Mírové ujednání mezi členskými kantony představoval pak dokument z roku 1481 – StanserVerkommnis,<sup>23</sup> konkrétně šlo o úmluvu mezi osmi členy spolku.

Přesto, že se ve švýcarských pramenech pojem konfederace nepoužívá, je patrné, že soužití kantonů formu konfederace mělo. Švýcarsko bylo formováno jako konfederativní republika s absencí vrchní vlády.<sup>24</sup> Jak bylo výše naznačeno, byly kantony a města sice autonomní, avšak existovaly mezi nimi pevné obchodní, bezcelní a právní vazby.

Postupem doby město Curych začalo představovat jakýsi vůdčí útvar. Např. inicioval svolání společného sněmu, který pak řešil otázky přesahující zájmy jednotlivých kantonů. Tak tomu bylo např. v otázce války či míru. Sněm měl také jistou soudní pravomoc. Do jeho kompetence náleželo také přijímání výnosů pro celé společenství. Rozhodnutí, která byla přijata na sněmu, pak byla vykonávána pouze na dobré vůli jednotlivých kantonů.<sup>25</sup>

---

<sup>20</sup> Tamtéž, s. 34.

<sup>21</sup> Podrobně k tomuto dokumentu např. SCHÜRMAN, J. *Studienüber den eidgenössischen Pfaffenbrief von 1370*. Freiburg 1948 či ELSENER, F. *Der eidgenössische Pfaffenbrief von 1370. Zeitschrift d. Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte*. Kanonist. Abt. XLIV. Weimar 1958.

<sup>22</sup> Podrobněji k tomuto dokumentu STEHLIN, K. *Der Sempacherbrief. Basler Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde* 23. 1925, s. 166-178; STETTLER, B. *Der Sempacher Brief von 1393: ein verkanntes Dokument aus der älteren Schweizergeschichte. Schweizerische Zeitschrift für Geschichte*. 1985, Band 35, Heft 1, s. 1-20; DOMEISEN, N. *Schweizer Verfassungsgeschichte, Geschichtsphilosophie und Ideologie. Eine Untersuchung über die Auslegung der Verfassungsgeschichte der schweizerischen Eidgenossenschaft vom ausgehenden 15. bis zum Ende des 18. Jahrhunderts durch die nationale Geschichtsschreibung (= Europäische Hochschulschriften. Reihe 3: Geschichte und ihre Hilfswissenschaften 103)*. Lang, Bern u. a. 1978.

<sup>23</sup> Blíže k tomuto dokumentu např. WALDER, E. *Zur Entstehungsgeschichte des Stanser Verkommnisses und des Bundes der VIII Orte mit Freiburg und Solothurn von 1481. Schweizerische Zeitschrift für Geschichte* 32. 1982, s. 236–292; ELSENER, F. et al. *500 Jahre Stanser Verkommnis*.

*Beiträge zu einem Zeitbild*. Historischer Verein Nidwalden u. a. Stans 1981.

<sup>24</sup> ADAMOVIČ, K. *K historii evropského federalismu*. Praha: Karolinum, 1997, s. 34.

<sup>25</sup> ADAMOVIČ, K. *Dějiny veřejného práva ve střední Evropě*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 61.

Spolupráce členů švýcarského spříseženectva v průběhu doby nabývala stále více formy federace. Demokracie jednotlivých republik po dlouhou dobu byla v podstatě aristokratická. Uvnitř i vně státu se pomocí principu neutrality dařilo řešit konflikty, které vznikaly mezi katolíky a protestanty. Vývoj ve Švýcarsku se dopracoval do formy moderní demokracie s přímými prvky.<sup>26</sup>

### 2.1.2. Varšavská konfederace

Konfедераční snahy lze vysledovat také v Polsku. Varšavská konfederace z 28. ledna 1573, představující svazek mezi velkopolskou a malopolskou šlechtou, byla vytvořena zejména k ochraně svobody vyznání. Jedná se o jeden z prvních aktů náboženské tolerance v Evropě. Polským sejmem byla schválena roku 1575.

Podle Varšavské konfederace, zvané také kapturová nebo konfederace kápí,<sup>27</sup> kromě tolerance všech vyznání měla být iniciována myšlenka společné obrany před nepřítelem a zajištěna ochrana stavovských práv a svobod.

Varšavská konfederace spadá do období interregna. Její vznik byl předurčen výjimečnou politickou situací. Po zesnulém panovníkovi Zikmundu II. Augustu nebyl žádný potomek.

Po přijetí konfederace ve Varšavě následoval z tohoto důvodu volební sejm. Na volebním sejmu byly předkládány nabídky uchazečů na uprázdněný polský trůn. Hlasovací právo příslušelo nikoliv zástupcům, zvoleným oblastními sejmíky, ale osobně každému šlechtici,<sup>28</sup> který se sejmu zúčastnil. Při hledání kandidátů se hlavní pozornost šlechty upřela na zahraniční panovnické dvory. Svě zastánce měli jak rakouští Habsburkové tak např. švédský král či ruský car. Po dlouhém vyjednávání nakonec byl učiněn relativní souhlas, aby na trůn nastoupil bratr francouzského krále Jindřich z Valois, tedy i přes velmi silné postavení protestantů v senátu i na sejmu, prosazujících švédského luteránského kandidáta, došlo k výběru katolického krále.

---

<sup>26</sup> ADAMOVIČ, K. *K historii evropského federalismu*. Praha: Karolinum, 1997, s. 35.

<sup>27</sup> Toto označení bylo odvozeno od kápí, které šlechta nosila jako projev smutku nad smrtí polského krále Zikmunda II. Augusta. Smrt polského krále Zikmunda II. Augusta zároveň představovala konec mužské linie jagellonské královské dynastie.

<sup>28</sup> Tzv. zásada electio viri.

Snad tomu přispěla situace, kdy evangelický tábor byl oslaben smrtí jeho dosavadních vůdčích představitelů i počínající vlnou konverzí ke katolické církvi.<sup>29</sup> I když ze strany evangelíků nebyl prosazen na trůn jejich kandidát, minimálně usilovali o pojistku, že nový panovník bude dodržovat a respektovat staré náboženské pořádky.

Po zvolení nového krále Jindřicha z Valois došlo k tomu, že musel ve své přísaze slíbit,<sup>30</sup> že bude zcela dbát zájmů stavů. Zaručil svobodu náboženského vyznání, zavázal se neprosazovat zásadu dědičnosti v polském trůnním právu, hájit hranice ze čtvrtiny svých důchodů. Kontrole senátu podřídil svou zahraniční politiku, např. že nepovede a neukončí války bez senátu, nesvolá bez sněmu obecnou hotovost a nebude ji rozdělovat. Pokud by porušil přísahu, byli stavové oprávnění mu odepřít poslušnost.

I přes narůstající sebevědomí katolické církve existovala dostatečně široká opora ke schválení definitivní legalizace svobody vyznání. V samotné preambuli konfederace se hovoří o nebezpečném čase interregna, o potřebě míru, spravedlnosti a pořádku v „Rzeczypospolite“.<sup>31</sup>

„A že v naší Rzeczypospolité nemalá je různost stran víry křesťanské, abychom zabránili tomu, že by z té příčiny mezi lidmi vznikly roztržky, jak to jasně vidíme v jiných královstvích, slibujeme si vzájemně, za nás i za naše potomky na věčné časy, zachovat mezi sebou mír, pro různou víru krev neprolévat, ani netrestat konfiskací majetku, ztrátou cti, vězením či exilem, ani žádné vrchnosti ani úřadům v takovém postupu nepomáhat.“<sup>32</sup>

Současně zde bylo zcela jasně specifikováno, že tyto svobody žádným způsobem nezbavovaly neurozené poddané poslušnosti vrchnosti, který je mohl nadále dle libosti kárat i ve věcech víry.

---

<sup>29</sup> KOWALSKI, W. From the „Land of Diverse Sects“ to National Religion: Converts to Catholicism and Reformed Franciscans in Early Modern Poland. *Church History*. 2001, Vol. 70, No. 3, s. 482-526, zejména s. 495.

<sup>30</sup> Tzv. Artikule Henrykowske. Blíže k nim např. *Ottův slovník naučný*. Dvacátý díl. Praha: J. Otto, 1903, s. 132 an.

<sup>31</sup> KOROLKO, M., TAZBIR, J. (eds.). *Kofederacja Warszawska 1573 roku, wielka karta polskiej tolerancji*. Warszawa 1980, s. 12.

<sup>32</sup> Tamtéž, s. 25-26.

Konfederace zavazovala příštího krále k povinnosti na ni přísahat ještě před svou korunovací. V konfederaci však není specifikováno, kterých náboženství se tolerance jmenovitě týče. Konfederace předkládá pouze obecná ustanovení, která proklamují prakticky neomezenou náboženskou svobodu pro šlechtu. V případě poddaných se zde garance svobody vyznání nevyskytuje.

Ve Varšavské konfederaci vedle personálního prvku byl patrný i prvek teritoriální. Nebyly zde opomenuty ani majetkoprávní otázky, otázky bezpečnosti a smírného řešení sporů. Bylo počítáno s přímým postihem trestných činů směřujících proti veřejnému pořádku a celistvosti země. Představovala také počátek tzv. kapturového soudnictví, tj. zvláštních či mimořádných soudů bez apellace.<sup>33</sup>

Lze však říci, že znění Varšavské konfederace bylo velmi obecné, a tudíž neslo sebou také problémy, vnímané již v období jejího sepsání. Vyjma vyhlášení obecného zákazu perzekuce ve věcech víry nepřinesla konfederace žádná konkrétní opatření, která by řešila již existující konfesní spory, např. spory ohledně zabraných evangelíky, vztahu vrchnosti a církve. V tomto se text konfederace odkazuje na zasedání příštího sejmu, nicméně tam již katolická strana další precizaci konfederace de facto zabránila. Protestanti se o jejich prosazení marně pak snažili po řadu let.

Prosazení Varšavské konfederace bylo možné kromě výjimečných vnitropolitických podmínek i to, že i katolické elity tohoto období byly nakloněny k udržení míru v zemi. Mezi ně lze zařadit, alespoň z počátku, polského primase Jakuba Uchanského se svým liberálním postojem k protestantům, který ale v pozdější době proti konfederaci aktivně protestoval a pod její text se z vysokých prelátů nakonec podepsal pouze krakovský biskup Krasiški.<sup>34</sup> Avšak přijetí Varšavské konfederace ukazuje na to, že odpor ze strany katolické šlechty a prelátů zde nebyl nijak důrazný a že katolická strana v daném čase ustoupila v touze pro zachování míru a pojištění se pro příští volbu panovníka.

---

<sup>33</sup> Srv. ADAMOVIČ, K. *K historii evropského federalismu*. Praha: Karolinum, 1997, s. 27.

<sup>34</sup> KOROLKO, M. Spory i polemiki wokół konfederacji warszawskiej. In: *Odrodzenie i Reformacja w Polsce 18*. Varšava 1973, s. 82-83.

### 2.1.3. Utrechtská unie

Utrechtská unie, vytvořená z podnětu Viléma Oranžského dne 23. ledna 1579 v Utrechtu,<sup>35</sup> představovala spolek severních protestantských nizozemských provincií (Holland, Zeeland, Frísko, Utrecht, Geldern, Groningen). K tomuto spolku se přidala většina brabantických a flanderských měst. Hlavním cílem tohoto spolku byla zejména společná obrana. Jednotlivým provinciím byla ponechána vnitřní samostatnost.<sup>36</sup>

Politická orientace tohoto spolku byla výrazně protišpanělská. O tom svědčí i haagský manifest ze dne 26. července 1581 – Plakkaat van Verlatinghe,<sup>37</sup> na základě kterého byl sesazen Filip II. Španělský a byla vyhlášena nezávislost.

Jak bylo výše naznačeno, členové měli chránit Unii proti všem vnějším nepřítelům. Svým životem a majetkem měli povinnost všichni muži ve věku od 18 do 60 let. Smlouvou nebyla pouze řešena vojenská obrana, ale bylo také pamatováno na logistické zabezpečení a na ochranu hranic.

Utrechtská unie nebyla uzavřeným spolkem a mohly k ní přistupovat se souhlasem všech členů další územní celky. Členské státy utrechtské unie se vyslovily pro zákaz vystoupení ze spolku, avšak kdyby se tak stalo, nebyl dořešen postup při vystoupení. Zahájení války, uzavření míru, přijímání dalších členů, vybírání daní a poplatků ve prospěch celku měly řešit všechny členské územní celky.<sup>38</sup> V těchto případech byl vyžadován jednohlasný souhlas, v ostatních záležitostech rozhodovala většina.

Zástupci členů spolku projednávali např. zahraniční záležitosti a daně. Jak bylo výše nastíněno, člen spolku byl samostatný ve své vnitřní správě a soudnictví. Tato zásada byla přísně dodržována. Tento spolek sčítal okolo 1 500 000 obyvatel, z toho členský stát Holland polovinu, proto také platil 58% daní. Členové spolku vysílali také své zástupce do státní rady, která měla 25 členů.<sup>39</sup>

---

<sup>35</sup>ŠINDELÁŘ, B. *Vilém Oranžský*. Praha: Svoboda, 1968.

<sup>36</sup>*Ottův slovník naučný*. Dvacátý šestý díl. Praha: J. Otto, 1907, s. 263.

<sup>37</sup> Originální text haagského manifestu viz <http://www.let.rug.nl/usa/documents/before-1600/plakkaat-van-verlatinghe-1581-july-26.php>.

<sup>38</sup>ADAMOVIČ, K. *K historii evropského federalismu*. Praha: Karolinum, 1997, s. 37.

<sup>39</sup>KLÍMA, A. *Dlouhá válka 1618-1648*. Praha 2000, s. 9.

Unijní smlouva počítala i s jakýmsi parlamentním orgánem. Ten měl být tvořen generálními stavy, obecními shromážděními provincií. Pokud nebylo dosaženo jednomyslnosti v záležitostech, které to vyžadovaly, mělo být postoupeno sboru místodržitelů členských zemí. Toto kolegium mělo být vytvořeno v budoucnu. Úprava složení a struktury nejvyšších orgánů unie, tj. generálních stavů se v unijní smlouvě nenalézají a ani není jasné obecné postavení rady spojenců.<sup>40</sup>

Ve smlouvě jsou promítnuty i ideje o ochraně náboženské svobody a o právu na odpor. V souvislosti s právem na odpor text smlouvy hovoří o nehodném panovníku. Toto právo bylo naplněno dne 26. července 1581 v Haagu,<sup>41</sup> kde došlo k proklamaci nezávislosti severních provincií. Na adresu španělského krále Filipa II. bylo prohlášeno, že je panovníkem nehodným, nedbalým a tyranským.

Prohlášení o nezávislosti Spojených provincií nizozemských v Haagu bylo známo i českému historikovi Pavlu Skály ze Zhoře,<sup>42</sup> To vyplývá z jeho díla, kde zjevně přijímal odsouzení habsburského tyrana. Lze se domnívat, že prohlášení inspirovalo nejen jeho samotného ale české protestantské stavy při formování českého stavovského odboje. Konfедераční myšlení dozrávalo zejména u těch stavovských předáků, kteří právě byli seznámeni s tímto nizozemským modelem.<sup>43</sup>

Je nesporné, že výše uváděná smlouva představovala dokument politické a právní povahy s výraznými ústavněprávními prvky, a že konflikt Nizozemců se Španěly byl ze strany nejen našich tehdejších stavovských představitelů ale i celé Evropy pozorně sledován.<sup>44</sup> Utrechtská konfederace představovala důležitou vývojovou etapu na cestě severního Nizozemí ke vzniku buržoazní republiky.

---

<sup>40</sup> Tamtéž, s. 38.

<sup>41</sup> Viz haagský manifest. Text viz <http://www.let.rug.nl/usa/documents/before-1600/plakkaat-van-verlatinghe-1581-july-26.php>.

<sup>42</sup> To vyplývá z jeho díla *Historie česká*.

<https://books.google.cz/books?id=rj0OAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>.

<sup>43</sup> Tento hypotetický názor vyslovil J. Bahlcke. BÄHLCKE, J. *Konföderation und Widerstand. Die politischen Beziehungen der böhmischen und mährischen Ständegemeinde vom Bruderzwist bis zum Aufstand gegen Habsburg (1608-1619)*. *Folia Historica* 13. Praha 1990, s. 235-288.

<sup>44</sup> Blíže POLIŠENSKÝ, J. *Nizozemská politika a Bílá Hora*. Praha 1958, s. 50 an.

V Nizozemí tak již v 16. století došlo k vytvoření nové formy státu. Ve srovnání s ostatními státy byl zde patrný rozdíl ve správě, neboť v těchto zemích se koncentrovala moc do rukou panovníka a jeho dvora, který rozhodoval spolu se zástupci šlechty a církve. V Nizozemí naopak uplatňovali moc zástupci bank a obchodu. V roce 1611 byla v Amsterdamu zřízena burza. Nizozemci provozovali obchod s baltskými zeměmi, s Norskem, Moskvou, Francií a podíleli se na španělském koloniálním obchodu. Roku 1602 byla zřízena Nizozemská východoindická obchodní společnost s kapitálem 6,5 miliónů zlatých. Kromě obchodu Nizozemci vybudovali významné textilní manufaktury, věnovali se kultivování zemědělské půdy, rozvíjeli výrobu cukru, tabáku a produktů z ryb.<sup>45</sup>

## **2.2.Domácí vzory**

Jako domácí vzory posloužily prameny právní i politické povahy. Jednalo se o sbírky zemského práva, sněmovní usnesení a husitské manifesty. Ideovým východiskem České konfederace byly také stavovské apologie, zejména druhá, Rudolfův Majestát a Porovnání. Nelze také vyloučit, že některá ustanovení České konfederace byla ovlivněna i mírovým projektem Jiřího z Poděbrad z let 1462-1464.

### **2.2.1. Husitské manifesty**

Husitské manifesty měly výrazně politický charakter. Do mnoha husitských manifestů pronikla myšlenka monarchomachismu, která pak byla jasně formulována v České konfederaci.<sup>46</sup> V husitských manifestech byla tato myšlenka vyjádřena v sakrální rovině, jako myšlenka o povinnosti husitů postavit se proti každému, tedy i proti králi, který by chtěl vystupovat proti jejich víře. Zcela konkrétně byl v husitských manifestech kritizován Zikmund, proti kterému husité vyzívali k odporu a nechtěli ho přijmout za českého panovníka. Na sněmu v Čáslavi v červnu 1421 byl Zikmund prohlášen za nehodného české koruny a účastníci sněmu se rozhodli neuznávat Zikmunda za českého krále.

---

<sup>45</sup>KLÍMA, A. *Dlouhá válka 1618-1648*. Praha 2000, s. 9.

<sup>46</sup> Článek 30 České konfederace.

## 2.2.2. Mírový projekt Jiřího z Poděbrad

Mírový projekt Jiřího z Poděbrad datujeme do období 1462-1464. Zejména úvodní část mírového projektu mohla ovlivnit ustanovení České konfederace. Zde totiž byly stanoveny cíle, mezi které patřila i ochrana míru v Evropě. Na základě mírového projektu mělo dojít k vytvoření mezinárodní organizace, ve které měly být zastoupeny jednotlivé země.

V České konfederaci byla řešena otázka formy českého státu a to na federativním principu. I když oba dokumenty vznikaly ve zcela jiných historických podmínkách a také motivace jejich vzniku byla rozdílná, nelze vyloučit jistou myšlenkovou vazbu mezi oběma dokumenty vyplývající z porovnání jejich textů.

Ve zprávách, které obsahují průběh jednání mezi Antoniem Marinim a francouzským králem Ludvíkem XI. v zimě na přelomu let 1462-1463 bylo zmíněno, že předmětem jednání s Francií byla Confederatio, kterou měl uzavřít český král s králem francouzským. Byl zde tedy užit termín, kterým byl roku 1619 nazván svazek historických zemí v ústavě českého státu.

V případě projektu Jiřího z Poděbrad nesmíme ale opomenout zejména dva projekty, které Jiříkově mírovému návrhu předcházely a svým charakterem mu byly více méně podobné. Je to zejména návrh francouzského učenice a právníka PierreDubois<sup>47</sup> a francouzského národohospodáře a diplomata Antonia Mariniho<sup>48</sup>.

PierreDubois se narodil 1250 a zemřel roku 1320. Patřil k významným právníkům, avšak ve známost vešel v první řadě zpracováním projektu, na jehož základě se měla vytvořit jednotná křesťanská Evropa. Tento svůj mírový plán adresoval roku 1306 anglickému králi Eduardu I., mezi jehož rádce v té době patřil. Navrhoval v něm konfederativní „Républiquechrétienne“, v jejímž rámci si měly členské státy ve vnitřních záležitostech zachovat nezávislost, ale v řešení sporů mezi státy se měl zřídit systém arbitráže, na jehož základě se měly mírovou cestou tyto spory řešit.

<sup>47</sup>K osobnosti P. Dubois sr. zvláště BOIS, J. P. *L'Europe a l'époque moderne*. Paříž 1999, s. 51-53.

<sup>48</sup>K osobnosti A. Mariniho viz např. POLIŠENSKÝ, J. *Tisíciletá Praha očima cizinců*. Praha 1999, s. 91-94.



V projektu PierreDuboise měl na rozdíl od Jiříkova mírového plánu významné postavení papež, který svolával zasedání koncilu. Byl také nejvyšším soudcem v rámci arbitrážního uspořádání s právem vyhostit narušitele míru v Evropě do Orientu.

Mírová organizace měla být pod ochranou francouzského krále Filipa IV., který měl nést titul senátor římský, udělený mu církví svatou. Právě na francouzského krále se Dubois obrací na závěr svého projektu koncipovaného na smluvním základě mezi budoucími členy. Francouzský král měl být světskou hlavou společenství křesťanských států, zatímco papeži příslušelo vedení spirituální.

PierreDubois uvažoval o organizaci států zajišťující věčný mír rovněž jako o společenství, které má za úkol osvobodit svatou zemi a Konstantinopol. Tato skutečnost vyplývá již ze samotného názvu projektu - *De recuperatione Terraes sanctae*.

Druhým projektem, na který Jiříkova koncepce mírového projektu přímo navazovala, byl krátký nárys z pera Antonia Mariniho, který byl později jedním z hlavních zpracovatelů Mírového projektu českého krále. Své úvahy o mírové organizaci shrnul A. Marini v roce 1462 do spisku nazvaného – Memorandum.<sup>49</sup> Z něho vyplývá, že Marini měl v úmyslu sjednotit křesťanské panovníky pod řízením papeže a císaře římského za účelem odvrácení hrozby tureckého napadení Evropy.

Tento projekt vycházel ještě z ryze středověké představy o mocenském uspořádání Evropy. Císař měl stát nejvýše v hierarchii světské a papež v hierarchii duchovní. I on uvažoval o mírovém řešení sporů mezi členskými státy zvláštním rozhodčím orgánem.

V projektu zpracovaném pro Jiřího z Poděbrad Marini již od vžití představy mocenského rozdělení moci mezi císaře a papeže upustil. Zdůraznil pod vlivem Jiříka jednoznačně mírovou myšlenku a arbitrážní řešení sporů mezi členskými státy.

---

<sup>49</sup>Srv. ADAMOVIČ, K. A propos de l'histoire de l'intégration européenne. In: *Livret – annuaire* 15, Paris 1999-2000, s. 220-221.

Mírový projekt krále Jiřího z Poděbrad,<sup>50</sup> jakožto jeho inspirátora byl sepsán kromě výše uvedeného Antonia Mariniho patrně i saským juristou Martinem Maierem.<sup>51</sup> Podle projektu, jehož cíl byl vyjádřen ve spojení dvou slov: *cultus pacis*. Mělo dojít k vytvoření jakési ligy křesťanských států, která měla být společenstvím otevřeným a umožňujícím připojení i dalších zemí, které by respektovaly křesťanské hodnoty.

Za sídlo organizace bylo určeno město Basilej. Po pěti letech se mělo sídlo přemístit do některého francouzského města, po dalších pěti do některého z italských měst, aby se pak opět navrátilo do Basileje. V čele tohoto společenství měl stát prezident. Prezidentem se měl stát francouzský král Ludvík XI. Dalšími orgány měly být *congregatio*, tj. valné shromáždění, *concilium*, tj. rada panovníků, sekretariát a smírčí soud. Společná měla být i armáda, jejímž úkolem bylo chránit toto křesťanské sjednocení.

Nejdůležitějším orgánem bylo valné shromáždění, kde měly zasedat delegace z jednotlivých členských států. Při rozhodování platila zásada rovnosti a majority. Smírčí soud měl řešit spory mezi členskými státy arbitrážní cestou, tedy domluvou- smírem. Jeho úloha měla být pro společenství sjednocující a stabilizační. Společnými měly být také fiskus, měna a zejména právo. Ustanovení o společném právu jsou kusá, ale skutečně velmi významná. Práví se tu totiž, že zdrojem společného práva má být příroda, což svědčí o použití naturalistické přirozenoprávní myšlenky.

Mírový projekt Jiřího z Poděbrad se skládá ze dvou částí, z nichž prvá tvoří preambuli, jejíž latinské i české znění je převzato v závěrečných přílohách. V první části se zejména hovoří o příčinách vzniku projektu a o jeho cílech. Autoři varují před tureckým nebezpečím a kritizují současné křesťanství. Zároveň kladou všem křesťanským panovníkům povinnost pečovat o jednotu, mír a společnou obranu křesťanského světa.<sup>52</sup>

---

<sup>50</sup> K Mírovému projektu Jiřího z Poděbrad srv. např. NEJEDLÝ, M. *Le premier projet d'union des Etats européens, conçu en Bohême dans les années 1463-1464 à l'initiative de Georges de Poděbrady, le "roi hussite" et de son conseiller français Antonio Marini de Grenoble*. In: *Prague Papers on the History of International Relations*. Praha: Institute of World History, 2008, s. 29-56; BÍČ, J. *Zhatil plány Jiřího z Poděbrad papež?* *History revue*. 2011, č. 2, s. 40-41.

<sup>51</sup> Martin Mair byl významným právníkem a teologem 15. století (zemřel roku 1481). Byl i v diplomatických službách krále Jiřího z Poděbrad. Později se od něho odvrátil a přidal se na stranu jeho odpůrců, kteří Jiříka pokládali za kacíře. K Martinu Mairovi viz BARTOŠ, F. M. *Návrh krále Jiřího na vytvoření evropských států a jeho původce dr. Martin Mair*. *Jihočeský sborník historický*. 1939, č. 12, s. 74-81.

<sup>52</sup> VANĚČEK, V. (ed.). *Všeobecná mírová organizace podle návrhu českého krále Jiřího z let 1462/1464*. Praha 1964, s. 71.

Druhá část projektu, skládající se z 23 článků, stanovuje hlavní rysy plánované všeobecné organizace. V prvních 8 člancích se setkáváme se snahou vyloučit z lidského společenství válku. Členové měli slíbit, že budou mezi sebou zachovávat mír, že se nebudou spolčovat s nepřítelem, že vzniklé spory budou řešit výhradně soudní cestou, případně se svými diplomatickými snahami budou snažit urovnat spory mezi ostatními členy. Článek pátý tuto povinnost rozvádí i na spory vzniklé mimo společenství této mírové organizace. Dále je spojencům zakázáno jakkoliv podporovat rušitele stanoveného míru.

Další články pojednávají o založení nového právního řádu, neboť dosavadní řád byl zastaralý a nefunkční. Mělo dojít k založení univerzálního práva platného v celém světě. Měl vzniknout jakýsi mezinárodní soudní dvůr, který by zasedal tam, kde zrovna sídlilo valné shromáždění delegátů. Následující články byly zaměřeny na ochranu křesťanského světa proti Turkům.<sup>53</sup> Spojenci se zavazovali, že odevzdají všechny náboženské desátky napadenému spojenci, aby mohl čelit náporu Turků. Možné válečné akce měly být financovány a řízeny společně. Tomu měl napomáhat i vznik společné mince (*communis moneta*), společná regulace cen potravin a jakýsi společný standart pro ubytování vojska.

Posledních osm článků<sup>54</sup> zřejmě bylo hlavní náplní celého plánu. Článek 16 pojednává o vzniku již zmiňovaného valného shromáždění delegátů. Přičemž první takovéto shromáždění bylo svoláno na 24. února 1464 do Basileje. Po pěti letech mělo být přesunuto do některého města ve Francii, následně v Itálii a poté se mělo opět vrátit do Basileje. V době působení v dané zemi měli být do čela vyšších úřadů voleni zástupci zasedající země. Shromáždění mělo mít svého předsedu (prezidenta), radu panovníků (*consilium*), a potřebné úřednictvo. V jeho čele měl stát generální sekretář (*sindicus*). Shromáždění mělo mít vlastní znak, pečeť a pokladnu. Mělo být financováno tak, že každý člen měl odevzdávat desetinu financí ze svých ročních státních důchodů.

O jednotlivých hlasech na valném shromáždění pojednával článek 19. Dodatek v článku 20 stanovil, že pokud vyše král více vyslanců, budou mít stejně pouze jeden hlas. Následující článek upravoval vztah organizace k papeži. Ten neměl bránit vybírání

---

<sup>53</sup> Články 13-15.

<sup>54</sup> Byly objeveny až ve 20. století. Viz VAŇEČEK, V. (ed.). *Všeobecná mírová organizace podle návrhu českého krále Jiřího z let 1462/1464*. Praha 1964, s. 8.

zmiňovaného desátku a současně má ze své moci odstranit různé církevní spory.<sup>55</sup> Článek 22 se vyjadřoval k otázce nástupnictví. V případě úmrtí některého panovníka musel jeho následovník znova příslibit povinnosti vyplývající z charty.

Záměr i text projektu byl diplomatickou cestou projednán i s mnoha panovníky okolních evropských zemí. Jiřík získal například podporu uherského krále Matyáše Korvína a polského panovníka Kazimíra IV. Rovněž Francie se stavěla k projektu zpočátku pozitivně a francouzský král se vůbec nebránil možnosti stanout v čele unie států. Z druhé strany měl projekt i své nepřítelce. Projektu nebyl nakloněn císař Říše římské, neboť se s ním počítalo jen jako s jedním z panovníků, v textu byl nazýván „ knížetem Germánie“ a nikterak nebyla brána v potaz ambice císaře být první mezi rovnými a hrát nejdůležitější mocenskou roli v Evropě. Rovněž papež Pius II. projekt příliš nevítal, neboť podle projektu měl spíše jen jakousi prevenční úlohu v působení na představitele křesťanských států, aby se vyvarovali válek. Pak byla papeži vyhrazena jistá finanční kompetence, která spočívala v tom, že měl dohlížet na to, aby příjmy církve z desátků byly ukládány do společné pokladny unie k zajištění mírových cílů společenství.<sup>56</sup>

Mírový projekt Jiřího z Poděbrad se nakonec neuskutečnil. Poslední ránou byl změněný postoj francouzského krále, který podle původního záměru měl svolat první zasedání členských států unie. Pod vlivem papeže zprostředkovaného francouzským duchovenstvem od projektu v tichosti odstoupil.

V polovině roku 1464, kdy přijelo do Francie poselstvo českého krále, se nedostalo výslovného odmítnutí, ale o projektu se již ve Francii s poselstvem nejednalo a poselstvo vedené A. Marinim a Albrechtem Kostkou z Postupic se muselo spokojit s česko-francouzskou smlouvou o přátelství mezi oběma zeměmi. Zklamáný pan Antonius se již do Čech nevrátil a zůstal ve Francii. Panoš Jaroslav, který se také účastnil cesty českého mírového poselstva do Francie ve svém česky psaném deníku na samý závěr píše: „Nazajtršie v pátek jeli sme tři míle do Brna. A tu sme kráľovĕ Milosti listy dali a posleství dokonali. A všemohúciemu Pánu Bohu chvála z toho na věky věkuov! Amen.“<sup>57</sup>

---

<sup>55</sup> Článek 21.

<sup>56</sup> Srv. čl. 21.

<sup>57</sup> Deník panoše Jaroslava. In: TICHÁ, Z. (ed.) *Jak Češi poznávali svět*. Praha 1984, s. 94.

### 2.2.3. Rudolfův Majestát

Díky sporům, které vedli dva čelní představitelé habsburského rodu – císař Rudolf II. a jeho bratr uherský král Matyáš, došlo k situaci, která umožnila evangelickým stavům vymoci si některá významná privilegia garantující náboženskou svobodu. Jedním z nejvýznamnějších byl právě Rudolfův majestát z roku 1609,<sup>58</sup> kterým došlo ke stvrzení náboženských svobod.

*„My Rudolf Druhý činíme tímto listem:*

*aby jak stav panský, rytířský, tak Pražané, horníci a jiná města s lidmi poddanými náboženství své pod obojí volně a svobodně beze všech překážek vykonávati mohli.*

*Dále týmž stavům konzistoř povolati ráčíme i arcibiskupa pražského dosazovati, i akademii pražskou v moc jejich dávati ráčíme, tak, aby si ji muži hodnými a učenými dosazovati mohli.*

*Jestliže by chtěli vícejichrámův nebo kostelův k boží službě aneb také školy pro vyučování mládeže vystavěti dáti a v tom poroučeti ráčíme, aby každá strana náboženství své volně prosazovala, kněžími svými se řídila a spravovala. Také města, městečka i sedlský lid nemá od svého náboženství odtiskován býti.*

*A proti tomu vejš dotčenému náboženství nic, takového, což by nejmenší překážku učiniti mohlo. Od náš, dědicův našich i budoucích králův českých přijmáno býti nemá.*

*Dán na Hradě Našem pražském léta páně 1609.*<sup>59</sup>

Rudolf II. svým podpisem stvrdil předložený návrh zemského zákona, který povoloval stavům a dokonce i jejich poddaným vyznávat svobodně evangelické náboženství v teologickém rámci, který vymezovala česká konfese z roku 1575.<sup>60</sup> Jak hovoří ve svém díle K. Malý, nešlo však jen o vynucení náboženské svobody na katolických panovnících, ale jednalo se i o projev „politických snah a tendencí, které směřovaly k proměně českého státního systému: strana protestantská usilovala o definitivní proměnu monarchie ve volební, v čele se slabým panovníkem omezeným ústavní listinou, která dávala mimořádné pravomoce

<sup>58</sup> K němu podrobně JUST, J. 9. 7. 1609. *Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody*. Praha: Havran, 2009.

<sup>59</sup> Text převzat z [https://cs.wikipedia.org/wiki/Rudolf%C5%AFv\\_majest%C3%A1t](https://cs.wikipedia.org/wiki/Rudolf%C5%AFv_majest%C3%A1t)

<sup>60</sup> PURŠ, J. KROPILÁK, M. *Přehled dějin Československa*. Praha 1982, s. 67.

stavům. Strana katolická pak se snažila o proměnu stavovského státu ve stát absolutistický, v dědičnou monarchii, spojenou s ostatními habsburskými zeměmi v personální unii.<sup>61</sup>

Rudolfovým majestátem byly vytvořeny předpoklady pro vytvoření samostatné církevní organizace evangelíků. Evangeličtí stavové získali právo dohlížet na univerzitu, obsazovat vlastní konzistoř, v jejíž kompetenci bylo i svěcení kněžstva, a konečně i právo volit ze svého středu tzv. defenzory, kteří směli mimo jiné svolávat zvláštní sjezdy nekatolických stavů.<sup>62</sup>

K volbě defenzorů došlo dne 10. října 1609 na Staroměstské radnici. Bylo vybráno 24 osob, po osmi z každého stavu. Mezi zvolenými se objevili přední zástupci stavovské opozice, např. Václav Budovec z Budova nebo Jindřich Matyáš Thurn. Do čela byl postaven Jáchym Ondřej Šlik, který však po krátké době vlivem lutherských teologů odstoupil a na jeho místo nastoupil pán z rožmberského dědictví Jan Jiří ze Švamberka.<sup>63</sup>

Současně s Majestátem schválil císař i další navržený zákon, tzv. Porovnání, kterým se stanovila určitá pravidla soužití nekatolíků s katolíky. Formálně oba dokumenty přiznaly jak táboru evangelickému, tak táboru katolickému jejich pozice, které již de facto existovaly. Kostely, které ti či oni užívali, jim zůstaly zachovány. Stejně tak různé výsady a důchody. Evangelíci mohli na královských panstvích a ve městech zřizovat své kostely a hřbitovy. V Evropě ojedinělé ustanovení přiznávající svobodu vyznání i poddaným bylo vlastně písemným stvrzením ústního příslibu císaře Maxmiliána z roku 1575. Vrchnost nebyla oprávněná nutit poddané k vyznávání své vlastní víry.

Již před Rudolfovým majestátem svoboda vyznání v našich zemích existovala, ale konkrétně v Čechách nebyl k dispozici žádný předpis, o který by byla opřena. Na Moravě platil zákon upravující tyto poměry již dříve. Slezané obdrželi Majestát po vzoru Čechů, ale týkající se konfese augšpurské. Protože v Čechách došlo k tahanicím o výklad Majestátu, zda zahrnovat statky katolického duchovenstva do statků královských, nebo ne, bylo v Majestátu slezském jasně řečeno, že ano.<sup>64</sup>

---

<sup>61</sup> MALÝ, K. Česká konfederace a obnovené zřízení zemské – dvě české ústavy z počátku 17. století. In: MALÝ, K., SOUKUP, L. (eds.). *Vývoj české ústavnosti v letech 1618-1918*. Praha 2006, s. 30-31.

<sup>62</sup> PURŠ, J. KROPILÁK, M. *Přehled dějin Československa*. Praha 1982, s. 86.

<sup>63</sup> JUST, J. *9.7.1609 – Rudolfův Majestát: světle stíny náboženské svobody*. Praha: Havran, 2009, s. 78.

<sup>64</sup> PEKAŘ, J. *Postavy a problémy českých dějin*. Praha 1990, s. 142-143.

Rudolfův majestát představoval vítězství nekatolických stavů, zaručující svobodu vyznání v době, kdy se Habsburská říše snažila o rekatolizaci, avšak díky úpadku císařské autority došlo k plnému projevu rekatolizace až po porážce stavů na Bílé Hoře. Zpomalení rekatolizace a oslabení Habsburské říše lze spatřovat nejen ve zdravotním a psychickém stavu císaře Rudolfa II. ale i v jeho mocenských problémech s bratrem Matyášem.<sup>65</sup>

#### 2.2.4. Apologie

Roku 1618 byl českým sněmem schválen a vydán významný politický text – Apologie, kterým měli být osloveni evangelíci v zahraničí. Snahou první Apologie, vydané v květnu, tak i druhé Apologie, vydané v prosinci téhož roku, byla zejména náboženská orientace.

Podle mínění jejich autorů tento výrazný důraz na náboženskou stránku odboje mohl vyvolat velké sympatie, především u rakouských a uherských stavů, u nichž se již delší dobu projevoval vzrůstající odpor proti Ferdinandovi II.

V apologiích je patrný motiv sebeobranu vůči katolicismu, avšak přímý proticísařský odpor zde byl odsunut do pozadí.<sup>66</sup> V apologiích bylo tvrzeno, že povstání není namířeno proti panovníkovi, ale že jím usilují o nápravu chyb, které způsobili panovníkovi rádci.

Za autora<sup>67</sup> první Apologie lze pokládat Martina Fruweina,<sup>68</sup> který byl výborným právníkem a obratným stylistou. O pramenech a předlohách první Apologie se ví velmi málo. Když v březnu roku 1618 byl svolán defenzory do Prahy sjezd protestantských stavů do Karlovy koleje, byla zde předčítána propozice, shrnující příčinu tohoto shromáždění. Tento spis, sepsaný Martinem Fruweinem z části pak přešel do první apologie.<sup>69</sup>

---

<sup>65</sup> Srv. JUST, J. 9.7.1609 – *Rudolfův Majestát: světla stíny náboženské svobody*. Praha: Havran, 2009, s. 98.

<sup>66</sup> POLIŠENSKÝ, J. *Tricetiletá válka a evropská krize 17. století*. Praha 1970, s. 104.

<sup>67</sup> Otázku autorství zde zdůrazňují již s ohledem na Českou konfederaci 1619, kde u tak významného právního dokumentu autoři nejsou známy.

<sup>68</sup> Někteří autoři jsou názoru, že autorem první Apologie byl Petr Milner. Např. A. Gindely. Viz GINDELY, A. *Dějiny českého povstání I-IV*. Praha 1870-1880, s. 258.

<sup>69</sup> MARKUS, A. Stavovské apologie z roku 1618. *Český časopis historický*. 1911, roč. 17, s. 204.

Jinak v první Apologii je opíráno o různé dokumenty, ať již veřejného nebo soukromého charakteru, jako byl např. list císaře Matyáše ze dne 21. března 1618 nebo stížnost na protivníky ze strany Pražských měst. Patrná je zde Fruweinova znalost tehdejší jezuitské i protijezuitské literatury. To vyplývá zejména ve vytyčení známých hesel „haereticis fidei non esse servandam“, a že kacíře je nutné vyhubit ohněm i mečem.<sup>70</sup>

Druhá Apologie nám představuje spis, který nebyl dílem jednoho, nýbrž více autorů. To je patrné i ze Slavatova obhajovacím spise jezuitů, kde důsledně hovoří o původcích druhé Apologie, a nikoliv o původci jediném. Dále je to patrné i z výslechu direktorů. Ty ve svých výpovědích jmenují několik osob, pracujících na druhé Apologii: Václava Budovce z Budova, doktora Eisena, Martina Fruweina, Bohuslava z Michalovic, Jana Milnera, Otu z Losu, Daniela Škréty, Albína a Jáchyma hrabat Šliků. Snad lze těmto osobám jistou účast na přípravě druhé Apologie přiznat, avšak nelze přesně a jistě stanovit, kdo tu nebo onu část druhé Apologie sepsal.<sup>71</sup>

Avšak je potvrzené, že k revizi dokončené práce direktori jmenovali komisi, kde dle tvrzení Bohuslava z Michalovic zasedali Jáchym hrabě Šlik, Václav Budovec z Budova, Ota z Losu, Martin Fruwein, a Sixtz Ottersdorfu. V domě Bohuslava z Michalovic byla druhá apologie předčítána Danielem Škrétou, a jmenovaná komise údajně již na Apologii nic nezměnila.

V rámci porovnání obou Apologií, druhá se více jeví podrobnější a více poukazuje na příkoří, která se udála protestantům.

### **Apologie první**

První apologie měla být vydána v českém, německém a latinském jazyce. Nejprve byla otištěna u Samuela Adama z Veleslavína v češtině a němčině. V Praze pak o něco později vyšlo i latinské vydání. V latině pak byla Apologie vydána ještě jednou roku 1619 v Haagu.

Po vydání Apologie, největším zájmem stavů bylo co největší její rozšíření. Apologie byla v první řadě zaslána císaři. Dále pak jednotlivé exempláře byly rozesílány po krajích a do

---

<sup>70</sup> Tamtéž.

<sup>71</sup> Tamtéž, s. 311.



měst, s rozkazem, aby byly veřejně předčítány a uvedeny ve všeobecnou známost.<sup>72</sup> Stavové zároveň také začali vyjednávat se stavy a panovníky ze sousedních zemí.

V Apologii se ospravedlňovalo jednání protestantských stavů a stalo se zároveň obžalobou katolické strany v Čechách, jmenovitě králových náměstků.<sup>73</sup> V Apologii je vyčítána celá řada útisků, které se děly ze strany katolické strany pod patronací a často přímým působením královských místodržících. Např. se zde hovoří: „...A poněvadž sobě toho místa, v němž postaveni byli, vážiti nechtěli, nýbrž jeho zle, na všeliké zlehčení slavného důstojenství J.M.C., krále a pána našeho, a na zrušení pokoje tohoto království užívali, je dva spolu, s jedním sekretářem, pochlebňákem a náhončím jejich, kterýž spolu s jinými mnohých roztrzností po městech pražských činil...“<sup>74</sup>

Apologie se dotkla také jezuitů, kterým bylo kladeno za vinu, že přivodili nastalou situaci, svým stálým podněcováním katolíků. Proto se také nová vláda postarala o jejich odstranění. V červnu roku 1618 byl vydán k jezuitským kolejím rozkaz, aby byly vyprázdněny, a téhož měsíce byl vydán dekret, kterým se jezuité vypovídali z Čech.<sup>75</sup>

Vydáním Apologie stavové nechtěli pouze omluvit své jednání před císařem a celým světem, ale sledovali tímto vydáním i praktické cíle. Informace o stavu věcí měla jednak naklonit císaře k obratu v jeho jednostranné protireformační politice, jednak také zjednat ze spřátelených sousedních protestantských zemí účinnou pomoc.

Apologie však císaře, což se dalo předpokládat, nepřesvědčila. Avšak negativní odezvy se nacházely i u čelních stavovských představitelů. Např. Karel ze Žerotína pokládal důvody, které stavové na obranu svého jednání uváděli, za nedostatečné k činům, jichž následky byly nedozírné.

---

<sup>72</sup> SEDLÁČEK, A. *Dějiny královského města Písku nad Otavou. Od nejstarší doby až do zřízení královského úřadu*. Díl I. Písek: Obec písecká, 1911, s. 105.

<sup>73</sup> Tím byla myšlena pražská defenestrace. K ní blíže MACHÁČEK, F. *Pražská defenestrace: svržení místodržících s oken pražského hradu r. 1618*. Praha: Kočí, 1918; PETRÁŇ, J. *Staroměstská exekuce: několik stránek z dějin povstání feudálních stavů proti Habsburkům v letech 1618-1620*. Praha: Mladá fronta, 1972.

<sup>74</sup> Vycházím z textu první Apologie uvedeného in KLÍMA, A. *Dlouhá válka 1618-1648*. Praha 2000, s. 206-217, zde zejména ze s. 215.

<sup>75</sup> Rozkaz z 1. června 1618 a dekret z 9. června 1618 je otištěn např. v BÍLEK, T.V. *Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova a jeho působení vůbec a v zemích království Českého zvláště*. Praha 1896, s. 416.

## Apologie druhá

Jelikož konflikt mezi císařem a protestantskými českými stavy neskýtal naděje na brzké urovnání situace, bylo zřejmé, že je nutné vydat Apologii obšírnější. Napjatý stav mezi císařem a stavy vedl tak direktory k vydání druhé Apologie.

Avšak na stavovském červnovém sjezdu v Praze prohlásil veřejně pán z Roupova, aby bylo s publikováním Apologie posečkáno, pravděpodobně z důvodu udržení diplomatického vyjednávání s panovníkem. Ke stejnému cíli směřovala taktéž politika falckého a saského kurfiřta, kteří si nepřáli, aby nastala situace okamžitého vzplanutí boje. Oba kurfiřti proto žádali české stavy, aby s publikací Apologie posečkali, neboť prý „by se to Jeho Milosti Císařské těžce dotýkalo“.<sup>76</sup> Z těchto výše uvedených důvodů bylo vydání Apologie odloženo na pozdější dobu.

Z těchto důvodů a dalších příčin docházelo k tomu, že vydání Apologie bylo dále odkládáno, avšak jinak se stavové netajili s tím, že Apologie je již hotova. Ze strany direktorů, i přes její oficiální nevydání, byl její text předkládán k nahlédnutí různým osobám, zejména zástupcům cizích zemí, aby je získali pro svou věc. Např. takto byl důvěrně doručen výtah Apologie falckému vyslanci Achátovi z Donína při jeho pražském pobytu v listopadu roku 1618.<sup>77</sup>

K vydání apologie bylo konečně přistoupeno v prosinci roku 1618. Apologie vyšla tiskem u JonatyBohutského z Hranic, a jelikož náklad byl velmi brzy rozebrán, došlo k jejímu otištění znovu u Karla z Karlsberku. V obou případech se ale jednalo o vydání v českém jazyce, a tak text Apologie byl nepřístupný širšímu zahraničnímu obecenstvu. Až počátkem dubna roku 1619 došlo k vydání Apologie v německém jazyce u JonatyBohutského z Hranic.

Jako v případě první Apologie tak v případě druhé Apologie šlo direktorům o její co největší rozšíření. Z tohoto důvodu se nemínili spokojit jen s jejím překladem do němčiny, nýbrž uvažovali o jejím přeložení do latinského a vlašského jazyka. K tomuto vydání však nedošlo.

---

<sup>76</sup> MARKUS, A. Stavovské apologie z roku 1618. *Český časopis historický*. 1911, roč. 17, s. 304.

<sup>77</sup> Tamtéž, s. 308.

Zajímavé je, že ale došlo k jejímu vydání ve francouzském jazyce a to dokonce dvojím. Prvé vydání obsahuje překlad první Apologie a překlad druhé Apologie. Druhé vydání však již první Apologii nezmiňuje, v úvodu druhého vydání je jen řečeno „vše důležitější co je v obraně první, obsahuje také druhá“. Tato francouzská edice, která vyšla přibližně v druhé polovině roku 1619, byla opatřena předmluvou a dedikována princovi Mořicovi Nassavskému a generálním stavům spojených nizozemských provincií. Toto vydání neobsahovalo přílohy druhé Apologie, což lze buď vyvodit z toho, že byl pořízen podle německého vydání z dubna roku 1619, které taktéž neobsahovalo přílohy v druhé Apologii uvedené, nebo se lze domnívat, že spousta dokumentů v přílohách Apologie uvedených byla pro dalekou cizinu, jako byla Francie, neměla takový význam.<sup>78</sup>

### ***Text a přílohy Apologie***

Jak bylo již výše nastíněno, tato Apologie měla dvě části: text a přílohy. Rozsahem jsou obě části přibližně stejné.<sup>79</sup>

### ***Text***

Text jako první část Apologie je vlastně jen rozšířeným a více do podrobností přepracováním první Apologie. Avšak lze zde najít i leccos nového. Hned v úvodu byl vytčen ze strany stavů cíl, ke kterému chtěli dojít a dokázat:

„ I. Že to vše, cokoliv v té věci od dotčených stavůvposavád před se vzato jest, pro znamenité a veliké jim v náboženství jejich křesťanském činěné nesnesitelnéoutisky a příkoří, z donucené potřeby a nouze, pro ujítí budoucího horšího zlého se státi musilo.

II. Že na žádné novoty neb proměny k ourážce důstojnosti J.M. Královské od nich nikdy ani myšleno nebylo.“

Dále se předkládá jakýsi vývoj od dob husitských v případě české církve. Zde z počátku je výklad stručný, obšírnější se stává v případě nedávné minulosti, zejména po vydání Rudolfova Majestátu. Uvádělo se zde, že se zdálo, že se nikdo neodváží sáhnout na svobodu zaručenou protestantům Majestátem, ale že naděje zklamala, jak o tom svědčí řada křivd a útisků ze strany katolické.

---

<sup>78</sup> Tamtéž, s. 310.

<sup>79</sup> V případě textu a příloh vycházím z MARKUS, A. Stavovské apologie z roku 1618. *Český časopis historický*. 1911, roč. 17, s. 313-314 a 421-426.

Je zde uvedeno několik konkrétních případů, události v Novém Strašecí, Broumově, Hrobech i jednání strahovského opata. Dále se zde hovoří, že defenzoři již roku 1614 si stěžovali místodržcím, roku 1615 na sněmu a osobně císaři, a že rozhodnutí bylo oddalováno a nakonec zamítavé. Proto byl svolán sjezd na březem a druhý na květen roku 1618. Mezi oběma schůzemi stavů došlo jen císařské nařízení, které zakázalo jakékoliv sjezdy a označilo defenzory za rebely, kteří patří na soud, a kterým tak od té chvíle šlo o život. Proto nezbývalo než jednat rychle a zakročit proti hlavním původcům toho všeho, Slavatovi a Martinicovi.

Od tohoto místa se Apologie pak zaobírá těmito osobami a vyličuje jejich počínání v úřadě i mimo úřad. Slavatovi se zde vyčítá jeho účast při v pádu pasovských a jeho úskoky, aby si dopomohl k bohatému dědictví po Rožmbercích. Jsou zde uvedeny jeho i Martinicovy skutky.

Dále zde bylo poukazováno, že rozsudky byly vynášeny dříve, nežli bylo zahájeno slyšení, strany byly vydírány. Sněmovní usnesení byla libovolně měněna. Podloudně bylo dopomáháno ke jmění klášterů.

Defenestrace, obdobně jako v první Apologii, je zde prezentována jako starobylý obyčej a dodáno, že je to zvyk užívaný nejen v Čechách, nýbrž také že tohoto zvyku užívá či užíváno bylo u lidu izraelského, u Římanů a jiných slavných národů, „kteříž takového obecného dobrého rušitele se skal a jiných vysokých míst metali“. To pak stavové zakončují tím, že jsou té naděje, že se nikdo nenalezne, který by neuznal, že trest, který postihl viníky, byl zasloužený, zejména když tehdy nebylo po ruce jiných prostředků, k odvrácení hrozícího nebezpečí.

### ***Přílohy***

Druhou část apologie tvořily přílohy, kterých v českém vydání bylo celkem sto čtyřicet čtyři, avšak ve skutečnosti jejich počet byl větší, neboť pod některými čísly se skrývaly dvě nebo i více příloh.

Hlavním účelem příloh bylo prokázat autentickými doklady hodnověrnost jednotlivých ve vlastní Apologii pronesených tvrzení. Směsice těchto příloh je velice pestrá. Nachází se zde otisky královských listin, korespondence, veřejné a soukromé písemnosti,

stížnosti na protivníky od jednotlivých osob, korporací nebo měst, jakož i řada citátů z různých tisků a rukopisných děl.

Značná část příloh je vzata z tisků. Jsou zde otištěny nejen výňatky z oficiálních zákonných publikací, jako ze zřízení zemského, sněmovních artikulů, nýbrž je v přílohách citována i řada spisů z běžné současné literatury, jako byl např. Veleslavínův Historický kalendář, tištěné kázání Makaria z Merfelic, polemický spis Ctibora Kotvy z Freyfeldu, pseudonymní pamflet Vitolida Poskoka a jiné.

Velké množství příloh dále představovaly stížnosti jednotlivých osob, korporací nebo obcí na útisk ze strany katolické pro víru. Tyto dokumenty byly opatřovány tak, že direktori psali do měst a krajů, aby všechny stížnosti tohoto druhu byly sepsány a poslány do Prahy z důvodu vydání druhé Apologie. Tato výzva způsobila situaci, že došlo k zaslání takového soupisu stížností, že je nebylo možné ani všechny v Apologii otisknout.

### **Apologie třetí**

Otištěním druhé apologie nepokládali evangeličtí stavové vydávání svých obranných spisů za ukončené. Direktori hodlali co nejdříve vydat ještě třetí Apologii, ve které mělo být ukázáno, že některé privilegia byla stavům podlouzně odňata a z knih, ve kterých byla zapsána, bylo mnoho listů vyřezáno, což mělo být na škodu evangelickým stavům. Ve třetí Apologii měla být publikována rukopisná kniha, která byla nalezena v jezuitské koleji, v níž byly všechny nekalé praktiky vypsány.

Avšak k vydání Apologie již nedošlo. Smrtí císaře nabylo české povstání zcela jiného rázu. Náboženské motivy, dosud převládající, byly zatlačeny do pozadí a zaměněny motivy politickými.

### 3. Předcházející konfедераční plány v českém státě

Se vznikem konfедераčních plánů se v českých zemích setkáváme již na počátku 17. století. Jednalo se o období, kdy v české společnosti se profilyvaly některé výrazné osobnosti, jako byl např. moravský šlechtic Karel starší ze Žerotína, který měl výrazné kontakty nejen na domácí půdě ale i v cizině.

Právě u něho se roku 1607 sešli v Rosicích na Moravě představitelé konfедераčního hnutí. Jednalo se o Štěpána Illyesházyho z Uher, bratry Stahremberky z Dolních Rakous, J.E. Tschernembla z Horních Rakous a české pány Václava Budovce z Budova a Petra Voka z Rožmitálu.<sup>80</sup>

Zde byl pak dohodnut společný postup, jehož cílem bylo zajištění náboženské svobody a klidného politického vývoje v rámci stavovské monarchie. Následujícího roku se konala schůzka v Třeboni, kdy se u Petra Voka z Rožmberka sešli J.E. Tschernembl a nizozemský diplomat Kristián z Anhaltu. Na třeboňské schůzce se plány na vytvoření konfederace projevíly v konkrétnější podobě.

Z výše uvedeného je patrné, že konfедераční snahy nepostupovaly v jedné linii. Schůzka v Třeboni, představovala jednu z linií, která se také roku 1609 prosadila,<sup>81</sup> kdy jednali zástupci Slezska s nejvyššími českými zemskými úředníky a českými stavy na zasedání červnového zemského sněmu.

Dne 17. června 1609 na zemském sněmu vystoupil se slezskými návrhy doktor Geissler. Předmětem jednání českých stavů se zástupci Slezska bylo uzavření česko-slezské konfederace za účelem ochrany evangelické víry a dále možnost vydání slezského Majestátu. Jelikož se čeští stavové k těmto návrhům stavěli pozitivně, došlo následně roku 1609 k uzavření česko-slezské konfederace.

---

<sup>80</sup> ADAMOVÁ, K. K otázce konfедераčních snah v českém státě na počátku 17. století. *Právně historické studie* 27. Praha 1986, s. 86.

<sup>81</sup> Tamtéž.

Tento akt pak inicioval českého krále Rudolfa II.,<sup>82</sup> který potvrdil Majestát pro Slezany v srpnu téhož roku, spočívajícího na augsburské konfesi. Rudolfův Majestát pro Čechy byl vydán již v červenci 1609.<sup>83</sup>

Ve smlouvě se stavové společně zavázali, že pokud by někdo císařovým jménem chtěl utiskovat „evangelické stavy koruny České anebo knížata a stavy slezské augsburského vyznání anebo jejich obojstranné poddané a souvěrce v jejich křesťanském náboženství, jejich kostelích, školách a konsistořích, zavazují se obě strany k vzájemné pomoci až do poslední krůpěje krve.“<sup>84</sup> Tím byla poprvé stavy v habsburském soustátí veřejně a jednoznačně požadována náboženská svoboda a deklarována konkrétní opatření na obranu stavů.

V případě vojenské pomoci, měla na první výzvu napadené země účastné v konfederaci poslat druhá země do jednoho měsíce vojenskou pomoc skládající se z jednoho tisíce jezdců a z tří tisíc pěšáků. Na druhou výzvu měla opět do měsíce poslat stejný počet jezdců a pěšáků. V případě nezbytnosti měla poskytnout napadené zemi veškerou svoji vojenskou hotovost.

Druhou konfедераční linií představovali přívrženci arcivévody Matyáše, bratra císaře Rudolfa II. Na sněmu v Bratislavě dne 10. ledna 1608 byl uzavřen stavovský rakousko-uherský spolek. Cílem tohoto spolku měla být ochrana dvou mírových smluv z roku 1606.

Jednalo se o vídeňskou mírovou smlouvu,<sup>85</sup> uzavřenou mezi arcivévodou Matyášem a sedmihradským knížetem Štěpánem Bočkajem, která ukončila protihabsburské tzv. Bočkajovo povstání. Toto povstání vypuklo v roce 1604 a jednou z jeho příčin bylo zvýšení daní, konfiskace majetku a další pronásledování uherských protestantů.<sup>86</sup> Na základě této smlouvy byl Štěpán Bočkaj uznán sedmihradským knížetem a obdržel tři východouherské komitáty západně od řeky Tisy. Šlechtě bylo garantováno právo svobodné volby knížete.

---

<sup>82</sup> JANÁČEK, J. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha 2014.

<sup>83</sup> Blíže KOLDINSKÁ, M. Náboženská tolerance z nutnosti: Rudolfův Majestát jako epilog zlatého věku. *Dějiny a současnost*. 2009, roč. 31, č. 7, s. 30.

<sup>84</sup> Text převzat z NOVÁK, J. B. (ed.). *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*. Praha 1917, Sv. XV., 1. část.

<sup>85</sup> Ze dne 23. června 1606. O ní podrobněji např. BARTA, J. Der Frieden von Wien und die Habsburger. In: BARTA, J. (ed.). „*Einigkeit und Friedensollen auf Seiten jeder Parteisein*“. Festschriftanlässlich des neunzigsten Geburtstages von Prof. Dr. Zsigmond Jakó. Debrecen: Universität Debrecen, 2007, s. 193 an.

<sup>86</sup> Viz a dále k textu níže této práce k této problematice srv. KAMENÍČEK, F. (ed.). *Prameny k vpádům Bočkajovců a k ratifikaci míru vídeňského od zemí koruny České 1605-1606*. Praha 1894; KAMENÍČEK, F. *Vpády Bočkajovců na Moravu a ratifikace míru vídeňského od zemí koruny České 1605-1606*. *Časopis Českého Musea*. 1894, roč. 68, zejména s. 88 a s. 257 an.

Štěpán Bočkaj potvrdil habsburskou svrchovanost nad svým panstvím. Pro případ, že by zemřel bez potomků, mělo Sedmihradsko připadnout zpět císaři. Uherské šlechtě byla zaručena její politická privilegia a potvrzena náboženská svoboda luteránů a kalvinistů pro uherské stavy.

Na tuto smlouvu navazovala druhá žitavská mírová smlouva,<sup>87</sup> která byla uzavřena mezi arcivévodou Matyášem a osmanskou říší. Touto smlouvou byla ukončena patnáctiletá válka probíhající v letech 1591/3-1606. Na základě této smlouvy se Turci zřekli ročního poplatku za jednorázové odškodnění dvě sta tisíc zlatých, čímž vlastně sultán poprvé v dějinách uznal císaře za sobě rovného.<sup>88</sup> Sedmihradské knížectví se de facto stalo samostatným státem. Smlouva byla uzavřena proti vůli císaře Rudolfa II. a v roce 1608 potvrzena uherským sněmem.

Jak v případě této smlouvy byl i výše uváděný spolek ve skutečnosti namířen proti vládě Rudolfa II. a tudíž proti jeho vůli. Proti vůli Rudolfa II. byl svolán v následujícím období také sjezd ze strany moravských stavů do Ivančic.<sup>89</sup> Jelikož Rudolf II. byl názoru, že jeho zákaz nebude uposlechnuto, nařídil dne 26. března 1608 moravskému podkomořímu Janu Mošovskému z Moravičan, že by se jednání přece jen realizovalo, aby nepřipustil účast prelátů a měst na tomto sjezdu.

Přes Rudolfův zákaz se sjezd konal a to za účasti většiny moravské šlechty a některých prelátů. Pouze města své zástupce nevyslala. Zároveň se sjezdu účastnila deputace z Uher a Rakouska. Za Rakousko se jednání účastnili J. E. Tschernembl a Pavel Jakob ze Stahremberka. Za Uhry se jednání na sněmu účastnili Petr Révay, Pavel Lépes a hrabě Štefan Palffy.

Za přispění Karla staršího ze Žerotína byl na ivančickém sjezdu dne 18. dubna 1608 rakousko-uherský svazek rozšířen o Moravu. Spojenci se na ivančickém sjezdu zavázali chránit vídeňský a žitvatorocký mír z roku 1606. Smlouva ivančická vykazuje při srovnání se

---

<sup>87</sup> Ze dne 11. listopadu 1606. Též nazývána podle místa, kde byla uzavřena (Žitvatorog – maďarsky Zsitvatorok) žitvatorockým mírem. K ní podrobněji ETÉNYI, N. G. Der Frieden von Zsitvatorok in der zeitgenössischen Propaganda. In: BARTA, J. (ed.). „*Einigkeit und Friedensollen auf Seiten jeder Parteisein*“. Festschrift anlässlich des neunzigsten Geburtstages von Prof. Dr. Zsigmond Jakó. Debrecen: Universität Debrecen, 2007, s. 245 an.

<sup>88</sup> BAUMGÄRTNER, W. A. *Der Lange Krieg. Siebenbürgen zwischen Sultan und Kaiser (1593-1606)*. Hermannstadt: Schiller, 2012.

<sup>89</sup> Duben 1608.



smlouvou přešpurskou podstatné rozšíření. Stavové království Uherského, Dolních a Horních Rakous a markrabství Moravského potvrzují smlouvu přešpurskou na obranu míru vídeňského a žitvatorockého a uzavírají mezi sebou věčný a nezrušitelný spolek. Kdyby za příčinou řečených smluv míru neb z jakýchkoli spravedlivých a zákonitých příčin povstal proti konfederovaným zemím nějaký nepřítel, zavazují se všichni účastníci smlouvy k vzájemné pomoci na život a na smrt.<sup>90</sup>

Ze strany moravských stavů byla potvrzena možnost svobodného průchodu uherského vojska pod vedením arcivévody Matyáše přes Moravu do Čech. V Ivančické dohodě uherští zástupci slíbili, že uherské vojsko nenapadne nikoho, kdo jim nebude klást odpor. Další den, tj. 19. dubna 1608 zaslali moravští stavové z Ivančic dopis slezským stavům, ve kterém je žádali o přispění v případě potřeby vojenské pomoci proti rušitelům míru. Tento dopis představoval pokus o získání Slezska za člena ivančické konfederace.

Další dopis ze strany Moravanů byl odeslán dne 21. dubna 1608 Petru Vokovi z Rožmberka, ve kterém ho žádali, aby podnítil české stavy k přistoupení ke konfederaci. Podobného obsahu byl zaslán ze Znojma dopis o dva dny později Petru Vokovi ze strany nejvyšších úředníků, soudců, pánů a rytířů markrabství moravského, kam odjeli za arcivévodou Matyášem, aby ho informovali o průběhu ivančického sjezdu. Petr Vok se však netajil svým postojem, že v současnosti nepovažuje za příhodné uzavírat spolky, které by směřovaly proti vládě Rudolfa II.

Po skončení sjezdu v Ivančicích dal arcivévoda Matyáš dopisem ze dne 23. dubna 1608 moravským stavům, kteří přistoupili k bratislavskému spolku, slib, že jim poskytne svou ochranu. V dopise zároveň zdůraznil, že si neosobuje nad nimi panství a pouze s jejich souhlasem by převzal vládu nad Moravou.

Dohoda z Ivančic byla potvrzena ještě 29. června roku 1608 ve Štěrboholecích u Prahy. Zástupci moravských, rakouských a uherských stavů zde bylo dohodnuto, že ivančická konfederace bude sloužit nejen k ochraně vídeňského a žitvatorockého míru, nýbrž i k ochraně stavovských svob.

---

<sup>90</sup> NOVÁK, J. B. (ed.). *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*. Praha 1917, Sv. XV., 1. část.

O spojení obou linií konfедераčního hnutí za účelem ochrany evangelické víry na legálním podkladě usilovali Karel starší ze Žerotína a Kristián z Anhaltu. Nepsaná zásada nevystupovat proti Rudolfovi II. nadále však platila. Kristián z Anhaltu dokonce uvažoval o širším územním svazku se severním Nizozemím, Švýcarskem, Benátkami a hanzovními městy. Ze strany Karla staršího ze Žerotína bylo i navrhováno vytvoření jakéhosi výkonného výboru. Povaha tohoto výboru, především co se týkalo jeho kompetence, nebylo jasné. Snahy obou aktérů však vyzněly naprázdno. Těžko bylo možné realizovat dohodu mezi přívrženci císaře Rudolfa II. a přívrženci arcivévody Matyáše.<sup>91</sup>

V konfедераčních plánech se na počátku 17. století již ojediněle začalo uvažovat o možné proměně habsburské monarchie ve federaci stavovských republik. Zřejmý zde byl vzor Švýcarska a Nizozemí. Polsko jako monarchie se silně vyvinutými republikánskými prvky zde hrálo taktéž jistou roli.

Na jaře roku 1611 se v Praze sešel generální sněm. Tento sněm se zabýval i česko-slezskou konfederací. Při této příležitosti požadovali stavové na Matyáši, aby schválil a potvrdil česko-uhersko-rakouskou konfederaci, která by znamenala spojení obou linií konfедераčního hnutí. Ze strany Matyáše byla konfederace schválena pouze ústně a doporučeno jednat o konfederaci až na příštím generálním sněmu.

Ve stejném časovém období došlo k uzavření smlouvy mezi českými a moravskými stavy. Předmětem této dohody bylo zejména postavení a kompetence české kanceláře a její vztahy k Moravě.<sup>92</sup> Moravané se pokusili upravit smluvně pravomoc české kanceláře na území Markrabství moravského. Předvolání z české kanceláře před české úřady adresována moravským obyvatelům, měla být zasílána na Moravu jen tehdy, když by předvolávaný Moravan měl v českém království svůj statek a mělo se něco tohoto statku týkat. Česká kancelář neměla porušovat moravské zemské právo.

---

<sup>91</sup> ADAMOVIČ, K. K otázce konfедераčních snah v českém státě na počátku 17. století. *Právně historické studie* 27. Praha 1986, s. 88-89.

<sup>92</sup> Tamtéž, s. 89-90.

Z obsahu smlouvy vyplývá snaha o maximální autonomii Moravy. Nic nemělo být podnikáno na újmu práv a privilegií Moravanů. Autonomie Moravy měla být posílena tak, že mělo přestat jakékoliv neoprávněné zasahování do věcí Moravy. V některých člancích byly některé záležitosti odloženy. Z posledních sporných bodů bylo Moravanům ustoupeno při jmenování vicekancléře, což lze spatřovat spíše za úspěch formální než věcný. Pokud šlo o dosazování Moravanů na úřady v Čechách, byla uznána Moravanům usedlým v Čechách reciprocita s Čechy usedlými na Moravě. To mělo morální význam, neboť tím byla uznána rovnocennost moravských stavů s českými a což mohlo mít též příznivý vliv na českomoravské přátelství.<sup>93</sup>

Pro další konfедераční plány se naskytl příležitost roku 1614 v Linci. Do Lince totiž svolal arcivévoda Matyáš zástupce stavů všech svých zemí za účelem projednání obrany proti Turkům. Zde chtěli opět stavové vystoupit se svými požadavky, avšak nakonec žádná konkrétní jednání ohledně konfедераčních snah nebyla realizována. Tomu napomohla také situace, že zástupci konfедераčního hnutí zde byli v menšině.

Začátkem roku 1615 se konal v Praze generální sněm. Tento sněm měl jednat na základě Matyášova příslibu i o konfederaci. Avšak jednání o konfederaci se na tomto generálním sněmu zkomplikovala. Moravská delegace, jejímiž členy byl i kardinál Dietrichštejn a Karel starší ze Žerotína, na sněmu totiž prohlásila, že ji vyhovuje ivančická konfederace z roku 1608. Uherští stavové se dokonce na sněm vůbec nedostavili a Slezané lpěli hlavně na své autonomii. K potvrzení česko-slezské konfederace tak na sněmu nedošlo, neboť kromě toho, že Slezané vznesli požadavek revize státoprávního poměru mezi Čechami a Slezskem, požadovali zároveň připojení Opavy ke Slezsku a zřízení samostatné slezsko-lužické kanceláře. Rovněž jednání se zástupci obou Lužic skončilo fiaskem.

Nejsnadnější se nakonec jevila jednání s Rakušany, které k cíli však také nedošla. Při jednání s nejvyššími českými zemskými úředníky se Dolní Rakušané dostali, zejména v důsledku postoje nejvyššího purkrabího Adama ze Šternberka, do pozice žadatelů o uzavření česko-rakouské konfederace. Vyjednávání stavů z Dolních Rakous s českými stavy tak uvízlo na mrtvém bodě. Obdobně to bylo i s delegací stavů z Horních Rakous. Navíc pod silným vlivem Vídně preláti, kteří se účastnili hornorakouské deputace, naléhali na ukončení

---

<sup>93</sup> Srv. NOVÁK, J. B. (ed.). *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*. Praha 1917, Sv. XV., 2. část. Vycházím z digitalizovaného znění uvedené na <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t000007.htm>.

vyjednávání s českými stavy v Praze a usilovali o okamžitý návrat delegace do Rakouska. Tak se i stalo, stejně jako dolnorakouská deputace, opustili i stavy z Horních Rakous Prahu ještě před ukončením generálního sněmu.

Ve sněmovním usnesení z roku 1615 se celý složitý komplex konfедераčních jednání omezil jen na stručné konstatování „poněvadž z království uherského se do království toho žádných posílů jsou nevypravili a vyslaní z arciknížectví Rakouských ničehož z toho při J.M.C. jakož to králi českému, a stavích tohoto království nevyhledávali, z té příčiny tak jest již ten artikul minul.“<sup>94</sup>

Opozice svým jednáním, především nejednotností, neúčastí některých představitelů (např. Karel starší ze Žerotína, Matyáš Thurn či nejvyšší hofmistr Adam z Valdštejna) na generálním sněmu jakoby vědomě nahrávala svým odpůrcům. Uvědomovala si, že ideje monarchomachismu, které se začaly vyskytovat v konfедераčních projektech, by mohly být realizovány nejen ve vztahu stavy a panovník, ale i ve vztahu poddaní a vrchnost. Toto byla skutečná obava evangelických stavů, neboť jejich cílem bylo posílení moci na úkor panovníka, nikoliv oslabení své moci nad poddanými.<sup>95</sup>

K obnově konfедераční myšlenky došlo až roku 1618 na českém zemském sněmu. Svě plně vyjádření našla ale až na generálním sněmu v roce 1619.

---

<sup>94</sup> Tamtéž.

<sup>95</sup> ADAMOVÁ, K. K otázce konfедераčních snah v českém státě na počátku 17. století. *Právně historické studie* 27. Praha 1986, s. 91-92.

#### 4. Příprava České konfederace

Čeští evangeličtí stavové přistoupili k přípravě textu České konfederace již v první polovině roku 1619. Téhož roku se sešel v Praze generální sněm, jehož programem bylo rokování o konfederaci. Jednání probíhala nejen mezi zástupci stavů zemí koruny České mezi sebou ale také představiteli evangelických stavů Horních a Dolních Rakous.

Tato jednání vyústila ve vydání tzv. recesů českými direktory stavům Slezska a Horní a Dolní Lužice. V případě moravských stavů byla uzavřena smlouva. Již počátkem roku předložili stavové ze Slezska své požadavky českým direktorům. Jedním z hlavních požadavků slezských stavů byl požadavek nového způsobu volby panovníka zemí koruny České. Panovník byl totiž dosud volen na zasedání českého zemského hlasu a ostatní inkorporované země neměly s Čechy rovný hlas, pouze se k volbě krále formálně vyjadřovaly.<sup>96</sup>

Požadavek v případě volby krále zněl, že panovník má být volen společně na zasedání generálního sněmu. Slezané v této otázce se zasazovali o realizaci volební monarchie. Dále se zasazovali o to, aby na generálním sněmu byly projednávány všechny další záležitosti, které se týkaly celého království za přítomnosti zástupců stavů všech inkorporovaných zemí. Slezané ve svých požadavcích chtěli probrat také záležitost připojení Opavského knížectví ke Slezsku a požadovali dosazení svých zástupců do vedení české kanceláře.

Z hlediska konfедераčního hnutí byl významný požadavek, ve kterém je stanoveno, že žádnému obyvateli inkorporovaných zemí nemá být v Čechách „obstavaňkův a represálií doppuštino.“ Pouze v tom případě připouštěli slezští stavové postih obyvatel přivtělených zemí českými soudními orgány, když by jednání těchto osob směřovalo proti konfederaci zemí českého soustátí.<sup>97</sup> Setkáváme se i s požadavkem občanskoprávní povahy. Dědictví ze Slezska do Čech a naopak se mělo vždy „propouštět“ oprávněným dědicům. Objevil se i požadavek směřující proti případnému navýšení celních poplatků mezi Čechami a Slezskem.

---

<sup>96</sup> ADAMOVIČ, K. K otázce přijetí české konfederace pražským generálním sněmem v roce 1619. *Právněhistorické studie* 30. Praha 1989, s. 55.

<sup>97</sup> ADAMOVIČ, K. *První česká federativní ústava z roku 1619*. Praha 2009.

Dalším jejich požadavkem bylo ověření jejich starých práv podle listin, které byly uloženy na hradě Karlštejn. Měl jim být vydán tzv. vidimus a tím zabráněno jakýmkoliv pochybnostem o některých slezských svobodách a právech. V dubnu 1619 českými direktory byl vydán reces,<sup>98</sup> jako garance splnění slezských požadavků.<sup>99</sup> Podobně bylo postupováno vůči Horní a dolní Lužici. Reces dolnolužickým stavům byl vydán 28. května 1619 a reces hornolužickým stavům byl vydán 18. července 1619.

Čeští evangeličtí stavové vedli mnoho jednání i s moravskými evangelickými stavy. Na zemském sněmu, který se konal počátkem května roku 1619, se účastnila česká deputace pod vedením Jindřicha Matyáše Thurna. Ta zde také předložila své konfедераční plány, na které ze strany Moravanů bylo kladně reagováno. S uzavřením konfederace vyjádřený souhlas dokládá i dopis, který byl zaslán z jejich strany o několik dní později pražskému direktoriu.

Následně moravští evangeličtí stavové oznámili Ferdinandu II.,<sup>100</sup> že se hodlají spojit s českými stavy v česko-moravskou konfederaci. Mimo to po něm požadovali,<sup>101</sup> aby odvolal svá vojska z Čech, a aby bylo určeno místo, kde by se sešli zástupci konfederovaných zemí a uvážili „kterak by těmto všem rozbrojem a neřestem spomoženo bejti mohlo“.<sup>102</sup> I když se na panovníka obrátili s prosbou, dali mu na vědomí, že pokud by jim nevyšel vstříc, byli by nuceni se postavit proti jeho vojsku.

Delegace moravských evangelických stavů následně jednala v Praze. V jejím čele stál Vilém z Roupova. Delegace byla vybavena písemnou instrukcí a plnou mocí od moravského zemského sněmu. V Praze měla dojednat konfederaci s Čechy, se Slezskem a oběma Lužicemi.

V písemné instrukci, kterou byla tato delegace vybavena, byl velmi konkrétně vymezen okruh otázek, o kterých mohla jednat. Na prvním místě bylo zdůrazněno, že konfederace bude uzavřena za účelem ochrany evangelické víry. V případě postavení panovníka hájili volební monarchii, avšak okrajově připouštěli i možnost tzv. přijetí

---

<sup>98</sup> Záležitost Opavska nebyla recesem přislíbena. Měla být řešena na obecném sněmu, nebo jiným vhodným způsobem.

<sup>99</sup> ADAMOŤÁ, K. K otázce přijetí české konfederace pražským generálním sněmem v roce 1619.

*Právníhistorické studie* 30. Praha 1989, s. 56.

<sup>100</sup> 9. května 1619.

<sup>101</sup> 11. května 1619.

<sup>102</sup> ADAMOŤÁ, K. *První česká federativní ústava z roku 1619*. Praha 2009.

panovníka. Volba i přijetí panovníka se měly však realizovat pouze na základě jednomyslné vůle všech stavů konfederovaných zemí.

V instrukci byla věnována pozornost instituci defenzorů. Nadále zde bylo zdůrazněno jejich postavení jako obránců víry ale také jejich oprávnění svolávat sjezdy evangelických stavů a usilovat o nápravu všech věcí, které souvisely s ochranou evangelické víry proti každému, tj. i proti samotnému panovníkovi. Defenzoři dle požadavku Moravanů měli být oprávnění zasáhnout i v případě věcí politické a světské povahy. Defenzoři byli instrukcí nazváni zemskými konšely, což i po formální stránce ještě více vystihuje koncipování defenzorského úřadu jako orgánu správně politické povahy.<sup>103</sup>

V rámci připravované konfederace přesto Moravané usilovali o co největší autonomii. Např. v textu instrukce byla nastíněna otázka možného zřízení samostatné moravské kanceláře. Oproti Slezanům, kteří usilovali o místa v české kanceláři, jdou Moravané ještě dál. Za zmínku stojí, že již Karel starší ze Žerotína se zasazoval o zvláštní moravskou kancelář, kdy zastával úřad moravského zemského hejtmana.

Pro Moravany nedošlo k vydání recesů jako Slezanům a Lužičanům, ale byla přímo uzavřená smlouva mezi českými direktory a zástupci moravských evangelických stavů. Smlouva vycházející z rovnoprávnosti obou smluvních stran byla uzavřena dne 5. července 1619.

Ve smlouvě bylo ze strany českých direktorů slíbeno, že listiny a reversy, které měly platnost a směřovaly proti privilegiím a svobodám Moravanů, budou zrušeny.<sup>104</sup> Byl zde také uveden požadavek moravských evangelických stavů, týkající se přesného vymezení působnosti české kanceláře ve vztahu k Moravě a odkázáno na řešení tohoto požadavku na budoucí Českou konfederaci. Otázku podrobného personálního obsazení Česká konfederace skutečně řešila. Mimo jiné zde bylo stanoveno, že obyvatelé jednotlivých zemí nemají být bez souhlasu nejvyšších úředníků těchto zemí povolávání k úřednímu jednání do české kanceláře.

---

<sup>103</sup> ADAMOVIČ, K. K otázce přijetí české konfederace pražským generálním sněmem v roce 1619. *Právněhistorické studie* 30. Praha 1989, s. 56.

<sup>104</sup> Ustanovení, které by jasně toto zrušení proklamovalo, v budoucí České konfederaci ani v dodatečných právních aktech, které s ní souvisely, obsaženo nebylo.

Avšak z druhé strany v České konfederaci nebyl vymezen okruh záležitostí, ve kterých mohla česká kancelář rozhodovat ve věcech obyvatel inkorporovaných zemí.<sup>105</sup>

Také s rakouskými stavy probíhala jednání ze strany českých stavů. V případě Horních Rakous, vyslalo roku 1619 české direktorium své poselstvo do Lince na dubnové zasedání hornorakouských stavů. Delegace se účastnil Petr Milner a Radoslav mladší Vchynský, jejichž úkolem bylo připravení půdy pro vzájemná konfедераční jednání. Česká delegace byla přivítána ze strany hornorakouských i dolnorakouských stavů velmi přívětivě, což se projevilo i v dalších vyjednáváních s Matyášem Thurnem.

Rakušané také vedli jednání ve prospěch konfederace i s Moravany, a upomínali je na Štěrboholskou konfederaci uzavřenou roku 1608. Zároveň hornorakouští a dolnorakouští stavové vyslali delegaci do Uher. Delegace složená ze Zachariáše Starzera, Ondřeje Thonrandla a Hanse Oldřicha ze Stahremberka pak přímo vyjednávala o konfедераčních plánech s uherským palatinem Forgačem. Avšak pro jeho nevstřícný postoj se poté obrátila přímo na uherské stavy. Ti byli k jednání nakloněni.<sup>106</sup>

---

<sup>105</sup> ADAMOVIČ, K. K otázce přijetí české konfederace pražským generálním sněmem v roce 1619. *Právněhistorické studie* 30. Praha 1989, s. 57.

<sup>106</sup> Tamtéž.



## 5. Přijetí České konfederace

Vyvrcholení konfедераčních snah nám představuje červenec roku 1619. V této době se sešel na podnět českých direktorů generální sněm, který měl projednat text České konfederace. Spousta práce byla již vykonána předem, a to zástupci jednotlivých historických zemí, kteří zasedali ve zvláštní komisi.

Český stát se ve své státní formě měl proměnit v jakousi federaci pěti historických zemí Čech, Moravy, Slezska, obou Lužic. Důležitý je pojem „tyto sjednocené země“, který byl v textu České konfederace použit. Vyplývá z něj, že konfederující se země již dříve patřily k sobě, tedy že je zde potvrzován již existující stav. Nedošlo tak k založení svazku pěti zemí a Konfederace tak nebylo v tomto směru konstitutivním aktem. Český stát se zeměmi inkorporovanými zde existoval v té podobě jako před Bílou horou již zhruba od 14. století.<sup>107</sup> Samozřejmě, že postavení jednotlivých zemí a jejich vzájemné vztahy byly nově upraveny. To bylo také autory v textu České konfederace zdůrazněno. Lze tedy z druhé strany říci, že České konfederace jisté konstitutivní prvky obsahovala.

Jednání generálního sněmu probíhalo od 8. do 31. července roku 1619. V tomto časovém období projednávaly delegace jednotlivých zemí předložený text České konfederace nejprve samostatně. Poté se zástupci těchto zemí shromáždili na pražském hradě. Při zahájení společného zasedání se hovořilo česky a německy (protože němčina hrála prim ve Slezsku a Lužicích).

Zasedání se účastnili kníže Minsterberský, hrabě z Hohenlohe a krnovský markrabí Jan Jiří. Jednání zahájili prezident direktoria Václav Vilím z Roupova (ten hovořil česky), a Jáchym Ondřej Šlik, představující jednoho z hlavních iniciátorů vytvoření České konfederace. Šlik hovořil v německém jazyce, zejména, jak bylo výše nastíněno, kvůli zástupcům ze Slezska a obou Lužic, ale také ohledně přítomné deputace rakouských stavů, kterou vedl významný rakouský politik a diplomat J. E. Tschernembl.

Účastníci byli ještě jednou seznámeni v obou řečech s textem České konfederace. Po přečtení textu konfедераční listiny v českém jazyce sekretářem direktoria Benjaminem

---

<sup>107</sup> ADAMOVIČ, K. K otázce přijetí české konfederace pražským generálním sněmem v roce 1619. *Právněhistorické studie* 30. Praha 1989, s. 58.

Fruweinem a v německém jazyce německým sekretářem Kašparem Lukem došlo k hlasování o konfederaci a tento návrh byl následně hlasováním přijat.

Poté byli všichni zástupci stavů vyzváni Václavem Vilémem z roupova, aby vykonali slavnostní konfедераční přísahu. Přísahu, která je také textem České konfederace, vykonali zástupci Slezska a Lužic německy, Češi a Moravané česky. Během přísahy byly na pražském hradě otevřeny okna a dveře, což mělo symbolický význam. Šlo o záležitost týkající se celého státu a přísaha se měla rozletět po celé zemi.<sup>108</sup> Konfедераční listina byla poté stvrzena podpisy a pečeti.

K přijetí České konfederace došlo v období, kdy názory a stanoviska jednotlivých politických skupin ve státě i v celé Evropě byly odlišné. Podle mínění jedněch byla doba příznivá k vypracování a přijetí zásadního zákona státu-ústavy, spočívající na principu federativním, podle mínění druhých nebyly podmínky v zemi ještě zdaleka takové, aby odůvodnily přijetí tak závažného dokumentu. Např. zastáncem prvního stanoviska byl Jáchym Ondřej Šlik a Václav Budovec z Budova, zatímco zastáncem druhého stanoviska byl moravský hejtman Karel starší ze Žerotína.<sup>109</sup>

Při projednávání textu České konfederace se zástupci českých stavů radili i se zástupci z Rakous. Tím se zde rýsovala i jakási možnost vytvoření sjednocení státu na širší územní základně, slovy K. Adamové, středoevropské organizace států bez účasti Habsburků.<sup>110</sup> Avšak tento směr byl nakonec opuštěn a do budoucna se počítalo s možností připojení jiných zemí ke svazku českého království.

---

<sup>108</sup> Tamtéž, s. 58.

<sup>109</sup> Tamtéž.

<sup>110</sup> Tamtéž.

## 6. Vznik společných orgánů na základě České konfederace

Česká konfederace představovala vznik nových společných orgánů. Některé orgány, které zde již existovaly a byly v rámci konfederace potvrzeny, byly ve svém postavení, kompetencích či působnosti změněny.

### 6.1. Panovník

Výrazné postavení se změnilo v případě panovníka. Panovníkovo postavení bylo ústavně silně omezeno ve prospěch stavů. To zároveň poukazuje na to, jak se v České konfederaci prosadila výrazně idea stavovského státu. Panovník se v podstatě proměnil v titulárního krále, neboť byl sesaditelný.<sup>111</sup>

Politické omezování moci ve prospěch panovníka nebo stavů je nám známo již z předcházejícího období. Panovník byl ze strany stavů buď přijímán, pokud nastupoval z vládnoucí dynastie nebo byl volen a to vždy s ohledem na jejich prospěch. Se sesazením panovníka se tak setkáváme v době husitského revolučního hnutí, kdy byl sesazen Zikmund nebo roku 1619, kdy stavové odmítli nárok Ferdinanda II. na český trůn.

V období vlády Ferdinanda I. po Ferdinandu II. došlo ke změně na českém trůnu celkem šestkrát. Dělo se tak za mimořádných a nestandardních situací, které potenciálně otevíraly prostor ke změnám mocenských poměrů. O jaké situace šlo, popisuje ve svém díle J. Pánek takto: válka a vnější ohrožení (1526), válka a s ní spjatý – posléze potlačený – odboj proti vládnoucímu králi (1549), válka a povstání proti panovnické dynastii (1619), vnitropolitický zápas o nové rozdělení moci na přehodnocených konfesijních principech (1575), dynastická krize a zápas mezi dvěma představiteli vládnoucího rodu (1611), rozpad politického systému v rostoucím vnitřním i mezinárodně politickém napětí a v očekávání nového válečného konfliktu (1617).<sup>112</sup>

Tím, že stavové získali pravomoci při nastolování panovníka, mohli pak po něm vyžadovat řadu ústupků, projevujících se např. v potvrzování jejich dosavadních práv a

---

<sup>111</sup> KALIVODA, R. *Husitská epocha a J. A. Komenský*. Praha 1992, s. 39.

<sup>112</sup> PÁNEK, J. Od České konfederace k Obnovenému zřízení zemskému (kontinuita a diskontinuita v proměnách českého státu a jeho ústavní zřízení na pomezí stavovství a absolutismu). In: MALÝ, K., SOUKUP, L. (eds.). *Vývoj české ústavnosti v letech 1618-1918*. Praha 2006, s. 14-15.

privilegií, případně dalších jeho slibů. Při přijímání se tak dělo ve formě korunovačních reversů a při volbě ve formě volebních kapitulací.<sup>113</sup>

Vedlejší země Koruny české panovníka, který byl ustanoven v Čechách, přijímaly a holdovaly mu. Po panovníkovi mohli zdejší stavové též požadovat potvrzení svých práv a privilegií. Ve vedlejších zemích byl přijímán i dědic, který byl korunován za otcova života. Avšak dokud nebylo provedeno přijetí, nebyl považován za plně oprávněného.<sup>114</sup> Prosazení vlastního syna vládnoucím panovníkem však nastávala zcela výjimečně.<sup>115</sup> Často byly akceptovány náhradní formy, jako bylo následnictví adoptivního syna,<sup>116</sup> mladšího bratra,<sup>117</sup> nebo spojence zemřelého krále,<sup>118</sup> a tudíž potencionálního spojence v boji proti vnějšímu nepříteli.<sup>119</sup>

Tato nerovnoprávnost týkající se volby a „pouhého“ přijímání mezi Českým královstvím (volba krále) na straně jedné a Markrabstvím moravským, Slezskem a Horní a Dolní Lužicí (pouhé přijímání krále) na straně druhé nedělala samozřejmě dobrotu a také byla v konfedačních vyjednáváních projednávána. Jednání směřovala k tomu, aby země měly rovný hlas s Čechy.

Již během přípravných rozhovorů vystoupili Slezané s požadavkem řešit věci konfederace na společném sněmu a za účasti zástupců všech zemí. Volba panovníka představovala prioritní záležitost, neboť zástupci slezských evangelických stavů chtěli o budoucím panovníkovi spolurozhodovat a nikoliv ho pouze potvrzovat. Slezané preferovali realizaci volební monarchie.<sup>120</sup>

Taktéž Moravané zastávali požadavek společné volby panovníka, avšak ve svém postoji nebyli tak radikální jako Slezané, neboť byli ochotni přistoupit za určitých podmínek i

---

<sup>113</sup> MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vyd. Praha: Leges, 2010, s. 60.

<sup>114</sup> KAPRAS, J. *Právní dějiny zemí Koruny České. Dějiny státního zřízení*. Díl II. Část I. Doba předbělohorská. Praha 1913.

<sup>115</sup> Např. v letech 1545, 1579.

<sup>116</sup> Roku 1617.

<sup>117</sup> Roku 1611.

<sup>118</sup> Roku 1526.

<sup>119</sup> PÁNEK, J. Od České konfederace k Obnovenému zřízení zemskému (kontinuita a diskontinuita v proměnách českého státu a jeho ústavní zřízení na pomezí stavovství a absolutismu). In: MALÝ, K., SOUKUP, L. (eds.). *Vývoj české ústavnosti v letech 1618-1918*. Praha 2006, s. 15.

<sup>120</sup> ADAMOVIČ, K. K otázce přijetí české konfederace pražským generálním sněmem v roce 1619. *Právněhistorické studie* 30. Praha 1989, s. 55.

na možnost jeho pouhého přijetí. Volba i přijetí krále, obdobně jako jeho korunovace, se měly realizovat na základě jednomyslné vůle všech stavů konfederovaných zemí.<sup>121</sup>

Podle České konfederace nadále panovník zůstal symbolickou hlavou a reprezentantem státu, monarchistický princip v duchu prastaré české tradice zůstal zachován, avšak došlo ke zcela nové technice volby a korunovačních procedur.<sup>122</sup> Podle České konfederace (čl. 27 a čl. 28) získali právo svolávat stavy konfederovaných zemí na generální sněm pro volbu nového krále čeští defenzoři. První a poslední hlas měli Češi. Druhý hlas měli Moravané, třetí hlas Slezané, čtvrtý hlas Horní Lužičané, pátý hlas Dolní Lužičané. V případě rovnosti hlasů rozhodoval los.

Díky ustanovením o volbě českého krále byly jistým způsobem vyřešeny spory mezi zeměmi Koruny české v případě volby panovníka, které v některých dobách představovaly hrozbu rozpadu státu. Volba panovníka neměla zatěžovat politický systém a ovlivňovat chápání role generálního sněmu a vztahy inkorporovaných zemí k české státnosti.<sup>123</sup>

Podle České konfederace země Koruny české byly prohlášeny za volební, nikoliv za dědičné,<sup>124</sup> a tím se také rušily všechny dědičné smlouvy.<sup>125</sup> Za života panovníka nesměl být volen ani korunován jeho nástupce, avšak s výjimkou, pokud by si to přáli všechny konfederované země.<sup>126</sup> Na českém trůnu volený král již nezakládá dynastii, ale přísahal pouze na svou osobu.<sup>127</sup> Zvolený panovník byl povinen zejména zachovávat stavovská privilegia, Majestát a Českou konfederaci,<sup>128</sup> a dále byl povinen potvrdit Česko-slezskou konfederaci z roku 1609.<sup>129</sup>

---

<sup>121</sup> Tamtéž, s. 56.

<sup>122</sup> VÁLKA, J. Konfederace z roku 1619 ve vývoji teritoriální a náboženské struktury České koruny. In: MALÝ, K., PÁNEK, J. (eds.). *Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v českých zemích (1500-1619)*. Praha 2001, s. 196.

<sup>123</sup> BAHLCKE, J. *Regionalismus und staatsintegration im widerstreit*. Mnichov 1994, s. 432.

<sup>124</sup> Viz čl. 22 České konfederace.

<sup>125</sup> Viz čl. 25 České konfederace.

<sup>126</sup> Viz čl. 23 České konfederace. Tak se stalo roku 1620, kdy byl přijat za následníka trůnu syn Fridricha Falckého. Blíže PÁNEK, J. Od České konfederace k Obnovenému zřízení zemskému (kontinuita a diskontinuita v proměnách českého státu a jeho ústavní zřízení na pomezí stavovství a absolutismu). In: MALÝ, K., SOUKUP, L. (eds.). *Vývoj české ústavnosti v letech 1618-1918*. Praha 2006, s. 15.

<sup>127</sup> Viz čl. 24 České konfederace.

<sup>128</sup> Viz čl. 2 České konfederace.

<sup>129</sup> Viz čl. 7 České konfederace.

Panovník byl omezen v jeho pravomoci jmenovat zemské úředníky. Jednotlivé země králi navrhovaly čtyři kandidáty, z nichž pak mohl vybírat.<sup>130</sup> Výrazně byl omezen vliv cizinců na rozhodování panovníka. Králi bylo výslovně zakázáno řídit se radami cizích vyslanců, jezuitů a jakýchkoliv cizinců vůbec.<sup>131</sup> Panovník potřeboval také souhlas stavů při vypovězení války, najímání vojska, stavby pevností, či jeho zadlužování.<sup>132</sup>

V případě porušení konfедераční smlouvy mohlo být uplatněno ze strany stavů právo na odpor. Stavové mohli uplatnit odpor vůči panovníkovi, nejen z důvodu, kdy by král učinil cokoliv proti konfederaci, ale také tehdy pokud by došlo k narušení náboženské svobody nebo stavovských privilegií. Z těchto důvodů by došlo ze strany stavů ipso facto k jejich vyvázání ze závazků vůči panovníkovi.

Z výše uvedeného je patrné, že idea monarchomachů je zde jasně proklamována. Monarchomachové, političtí teoretici, v 16. a 17. století zdůrazňovali přednost stavů oproti panovníkovi. Jejich myšlenky a učení směřovaly proti královskému absolutismu a připouštělo právo na odpor proti státní moci. Avšak názor na způsob uplatnění odporu proti „nehodnému“ panovníkovi se lišil, též i názor kdo byl oprávněn vystoupit proti takovému králi. Např. Tomáš Akvinský byl toho názoru, že poddaní jsou oprávněni odmítnout tyranovi poslušnost, nemají ale právo ho zabít. Jako Tomáš Akvinský, tak i Jan Gerson či Mikuláš z Kusy připouštěli též právo odporu proti panovníkovi nejen z náboženských, ale i politických důvodů.<sup>133</sup>

Teorie monarchomachismu, která ve své podstatě obhajovala stavovskou monarchii proti absolutismu, vycházela v období renezanace z pojmu přirozených práv a společenské smlouvy. Jasně toto vyplývá ze základního spisu monarchomachů – Žaloba proti tyranům (z roku 1579), který vyšel pod pseudonymem Juniuse Brutuse ve Francii.

Podle tohoto spisu každý panovník získal vládu na základě smlouvy, která byla uzavřena mezi ním a „lidem“ (stavy). Pokud by panovník porušil smlouvu, mohlo dojít ze strany lidu k jejímu zrušení, čímž bylo zdůvodněno i právo lidu vystoupit proti němu. Jak v tomto spise tak i u ostatních monarchomachů je myšlena pod pojmem lid jen část tehdejší

---

<sup>130</sup> Viz čl. 17 České konfederace.

<sup>131</sup> Viz čl. 3 České konfederace.

<sup>132</sup> Viz čl. 31-33 České konfederace.

<sup>133</sup> A dále níže k textu viz ADAMOVIČ, K. *První česká federativní ústava z roku 1619*. Praha 2009, s. 93 an.

společnosti, a sice stavové. V tomto spise jsou uváděny situace, které je možno považovat za porušení dohody mezi lidem a panovníkem. Například když panovník nedbá spravedlnosti a názorů stavů a stavovských úřadů, pak vzniká právo stavů postavit se mu na odpor.

Právo na odpor proti vladaři nalézalo svůj odraz nejen v teorii, v politice, v praxi, ale i v samotném pozitivním právu stavovských států. Toto právo se promítlo pod vlivem Althusiova učení také do smlouvy o Utrechtské unii, která se stala pak jedním z inspiračních zdrojů České konfederace z roku 1619. Přímou vyjádření bylo v polském ústavním dokumentu z roku 1573, tzv. přísaze krále Jindřicha. S právem branného odporu se setkáváme také v Uhrách ve Zlaté bule krále Ondřeje II. z roku 1222,<sup>134</sup> kde bylo stanoveno, že šlechta je oprávněna vystoupit proti panovníku vojenskou silou, pokud by porušil závazky proti ní.

Učení monarchomachů se v českých zemích odráží již v husitských manifestech 15. století, kde husité vyzývali lid k ochraně víry podobojí i proti panovníku. Avšak jakási svérázná obdoba práva na odpor se začala projevovat již v počátcích raně feudálního státu, se kterou se lze setkat v oblasti trestního práva. V případě útěku zločince, který byl prohlášen za psance, ho nesměl nikdo chránit a ukrývat. Tento zákaz se vztahoval i na krále. Pokud by se zločinec ukryl na královský hrad, mohl být dobýván ozbrojenou mocí šlechty a ta byla zbavena závazku poslušnosti vůči králi.<sup>135</sup>

Teorie monarchomachů se na konci 16. a počátkem 17. století zastávali i někteří představitelé protihabsburského povstání, především v případě úvah o legitimní vládě. Teorii monarchomachů spojovali zejména s ideou stavovského práva na odpor. Teoreticky ji především rozpracovali J. Ondřej Šlik, J. Jessenius, Karel starší ze Žerotína a Rakušan J. E. Tescherna, který se angažoval v česko – rakouském konfедераčním hnutí.

Například Karel starší ze Žerotína zásadně neodmítal povstání proti panovníku, dával však přednost mírnému řešení před násilím. Podle jeho názoru docházelo ze strany panovníka k porušování Majestátu, ale situace ve státě nebyla natolik vážná, aby ospravedlňovala odboj proti Habsburkům. Tento jeho postoj se ostatně projevil v roce 1618, kdy zrazoval Moravu nastavovském protihabsburském povstání. Oproti Žerotínovi měl protikladný postoj Jan Jesenský Jessenius. Podle něho stavové v Čechách povstali právem proti Ferdinandovi II.,

<sup>134</sup> ADAMOVIČ, K. *Dějiny veřejného práva ve střední Evropě*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 31.

<sup>135</sup> MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 2. vyd. Praha 1999, s. 121.

neboť porušoval práva a privilegia Čechů. Dle něj přestal plnit své povinnosti vůči národu, a proto právo na odpor ze stran Čechů považoval za zcela legitimní.

Právo na odpor se promítlo do České konfederace z roku 1619. Zde toto právo bylo zakotveno v článku 30: „Jestliže by (král) ... proti svobodnému provozování náboženství sjednocení a této učiněné Confederací něco takového ... před sebevzal nebo vzítí chtěl... v takové příčině všichni stavové těchto sjednocených zemí... ihned svých přísah mají osvobození bejti...“<sup>136</sup>

## 6.2. Generální sněm

Již od 14. století ve struktuře českého státu byl generální sněm nejvyšším zákonodárným orgánem. Generální sněm představoval výrazný jednotící prvek zemí Koruny české. V 15. století se právní struktura generálního sněmu ustálila natolik, že se v principu jednalo o shromáždění představitelů sněmů všech jednotlivých zemí českého státu.<sup>137</sup>

V období před přijetím České konfederace, dle starého zemského práva, svolával generální sněm panovník. Při sestavování delegací na generální sněm, se zejména dbalo na to, aby byly zastoupeny všechny stavy každé země. Delegace byly vázány instrukcemi, které si sebou přinášely. To vedlo k tomu, že pak jednání na generálním sněmu bylo často zdoluhavé a nepružné.<sup>138</sup>

Působnost generálního sněmu byla různorodá. Generální sněm jednal o záležitostech, které svým významem překračovaly hranice jednotlivých zemí. Řešily se otázky vojenského rázu, vztahy jednotlivých zemí k panovníkovi, náboženské svobody, mezinárodní smlouvy apod. Často fungoval generální sněm tak, že o některé záležitosti učinil rámcové usnesení, které pak stavové jednotlivých zemí na svých zemských sněmech podrobně rozvedli a realizovali.<sup>139</sup> Běžně byl tento postup užit při povolování daní panovníkovi či vojenských kontingentů.

---

<sup>136</sup> Článek 30 České konfederace.

<sup>137</sup> VANĚČEK, V. České sněmy za stavovské monarchie (od poloviny 15. stol. do počátku třicetileté války). In: VANĚČEK, V. (ed.). *Česká národní rada, sněm českého lidu*. Praha 1970, s.114.

<sup>138</sup> Tamtéž.

<sup>139</sup> Tamtéž.



Sněmy existovaly ale již před obdobím, kdy se začaly utvářet konfederace. Kompetence sněmů se v různých zemích lišila. Sněmy především řešily nastolování panovníka, buď ve formě volby, nebo jeho přijetí. V období stavovského státu se sněmy staly pro stavů výrazným prostředkem k ovlivňování moci panovníka. Panovník musel se stavů spolupracovat a často jim nabízet různé ústupky aby mohl prosadit svou vůli.

Ve všech zemích českého státu generální sněm představoval společný vrcholný orgán. Tento orgán se objevuje již ve 13. století. V období stavovského státu se začal v tomto orgánu rýsovat počátek zastupitelské soustavy. Pravomoc svolávat generální sněm příslušela králi. Generální sněm se scházel buď tak, že jednotlivé země do něho vyslaly delegace, které byly zvoleny na zemských sněmech. Tyto delegace byly vybaveny plnými mocemi a instrukcemi. Druhá možnost se projevovala tak, že tyto delegace rozšířily počet sněmovníků českého zemského sněmu, a vytvořily tak z něho sněm generální.<sup>140</sup>

Finanční náklady na pobyt ve sněmu jednotlivých delegací hradila vysílající země. Místem jednání generálního sněmu byla zejména Praha. Předmětem jednání generálního sněmu byly především otázky související s nástupnictvím na trůn, vzájemnými státoprávními poměry jednotlivých zemí, mezinárodními smlouvami, náboženstvím.<sup>141</sup>

Jednotlivá země českého státu disponovala na generálním sněmu jedním hlasem. Proti majorizaci platilo na ochranu jednotlivé země pravidlo, že usnesení zavazovalo jen ty země, které s ním výslovně projevily souhlas. K platnosti usnesené nebylo již zapotřebí dodatečného odsouhlasení ze strany zemských sněmů. Jedinou výjimkou bylo, kdy usnesení generálního sněmu bylo pouze obecné a rámcové povahy, pak k jeho realizaci, bylo nutné usnesení zemských sněmů, které ho provedlo.<sup>142</sup>

Vývoj generálních sněmů bylo přerušeno za vlády Ferdinanda I., který se snažil využít tento orgán ke svým samovládným cílům, zejména prozískání rychlého souhlasu stavů s mimořádnou daní k vedení neustálých válek proti Turkům. Nový vzestup ideje generálních sněmů, avšak již na jiné úrovni a s jiným posláním přinesla léta stavovského povstání v letech 1618-1620.<sup>143</sup>

---

<sup>140</sup> MALÝ, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges 2010, s. 65-66.

<sup>141</sup> Tamtéž, s. 66.

<sup>142</sup> Tamtéž.

<sup>143</sup> Tamtéž.

Taktéž Česká konfederace, která byla přijata roku 1619, pamatuje ve svých ustanoveních na generální sněm jakožto nejvyššího zákonodárného orgánu. O generálním sněmu se zde hovoří zejména v souvislosti s volbou panovníka.<sup>144</sup> Podle České konfederace byl panovník volen generálním sněmem jako nejvyšším orgánem státní moci všech stavů Českého království, který pro tuto příležitost svolávali čeští defenzoři. Česká konfederace vychází důsledně ze zásady volební monarchie. S podrobnější úpravou sněmovnictví se však v České konfederaci nesetkáváme. To se týká nejen generálního sněmu ale i sněmů zemských. Bylo to z toho důvodu, že zásadní a podrobná úprava postavení a kompetence obou sněmů byla zakotvena v zemském právu.<sup>145</sup>

### 6.3. Česká kancelář

Českou konfederací byla výrazně ovlivněna činnost české kanceláře. Status české kanceláře se velmi řešil během vyjednávání o Konfederaci. Původně česká kancelář představovala orgán, kam panovník obsazoval katolíky. Proto Slezané vznesli požadavek, aby česká kancelář byla uvedena „v lepší řád“ a „náležitě kancléřem, ale i místokancléřem, sekretáři i jinými osobami přísežnými náležitě opatřena byla“.<sup>146</sup> Ze strany Slezanů bylo také požadováno, aby měli v české kanceláři své zástupce.

Obdobně tomu bylo i v případě Moravanů. Zástupci moravských evangelických stavů v předkonfедераčních vyjednáváních vyjednali s českými direktory dohodu, ve které byl zanesen jejich požadavek na přesné definování kompetencí české kanceláře ve vztahu k Moravě. Tato problematika byla odkázána na přesná ustanovení budoucí České konfederace.

Jak bylo výše naznačeno, pro českou kancelář, byla Českou konfederací stanovena řada omezujících ustanovení. Např. česká kancelář mohla obyvatele z přivtělených zemí pouze předeslat,<sup>147</sup> a to ve zvlášť závažných případech. Přímou je předvolávat nesměla. Bylo zakázáno, aby se poddaní z inkorporovaných zemí se svými žalobami přímo obraceli na českou kancelář. Došlo-li k tomu, česká kancelář měla povinnost postoupit tuto záležitost zpět

---

<sup>144</sup> Článek 27 České konfederace.

<sup>145</sup> ADAMOVIČ, K. *První česká federativní ústava z roku 1619*. Praha 2009, s. 79.

<sup>146</sup> ADAMOVIČ, K. K otázce přijetí české konfederace pražským generálním sněmem v roce 1619. *Právněhistorické studie* 30. Praha 1989, s. 55.

<sup>147</sup> Viz čl. 39-40 České konfederace.

příslušným orgánům té které země.<sup>148</sup> Ve zcela výjimečných a zvláště závažných případech mohla česká kancelář i ve věcech, které se týkaly vedlejších zemí, ustanovit komisi, ve které však měli zasedat také příslušníci dotčené země. Obyvatelům jednotlivých konfederovaných zemí bylo dáno na zvážení, zda jejich spornou věc má projednávat tato komise či příslušný soud.<sup>149</sup>

Česká kancelář ztratila svůj statut nadřazeného orgánu, jak tomu bylo doposud. Tím byla zvýrazněna rovnost všech konfederovaných zemí. Avšak i přes posílení pozic stavovských orgánů zůstala česká kancelář zachována i v České konfederaci. Hlavním důvodem bylo to, že i stavové uznávali nutnost existence centrálního administrativního orgánu, a to i přes to, že česká kancelář od konce 16. století byla stavy kritizována jako nástroj centralizace a absolutismu. Na základě požadavků zástupců inkorporovaných zemí, byla česká kancelář obsazována i jejich zástupci a její činnost nesměla být v rozporu se zemskými právy a zřízeními.<sup>150</sup>

V čele české kanceláře měl stát kancléř. Kancléř měl být vybírán z řad evangelíků. Kancléř měl pobývat na králově dvoře. Kancléřem krále Fridricha Falckého se stal Václav z Roupova. Při svém nástupu do úřadu přísahal nejen králi, ale i stavům. Jeho činnost se vztahovala na celou Korunu českou v těch oblastech, kde bylo nutné použít velkou pečeť. V takovém případě také spolupodepisoval listinu vedle panovníka. Touto kontrasignací kancléř stvrzoval, že listina je po stránce formální a ústavní v pořádku a v souladu s právem jednotlivých zemí.<sup>151</sup>

K dalším důležitým osobám české kanceláře náležel místokancléř a sekretář. Všechny písemnosti, které česká kancelář vyhotovila, nesměli odporovat právům jednotlivých konfederovaných zemí. Česká kancelář zprostředkovávala písemný styk mezi panovníkem a jednotlivými zeměmi.<sup>152</sup>

---

<sup>148</sup> Viz čl. 43 České konfederace.

<sup>149</sup> Viz čl. 41-42 České konfederace.

<sup>150</sup> Viz čl. 35 České konfederace. Srv. VÁLKA, J. Konfederace z roku 1619 ve vývoji teritoriální a náboženské struktury České koruny. In: MALÝ, K., PÁNEK, J. (ed.). *Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v českých zemích (1500-1619)*. Praha 2001, s. 197.

<sup>151</sup> Srv. KAPRAS, J. *Právní dějiny země Koruny České. Dějiny státního zřízení*. Díl II. Část I. Doba předbělohorská. Praha 1913, s. 464-465.

<sup>152</sup> Viz čl. 34-35 České konfederace.

#### 6.4.Sbor defenzorů

Tento orgán je známý v našich zemích již od roku 1575. K jeho ustavení došlo při vzniku České konfese. Poté byl opětovně potvrzen Rudolfovým Majestátem roku 1609, kdy byla České konfesi potvrzena rovnoprávnost s katolictvím. Defenzoři, volení evangelickými stavy, na základě majestátu získali kromě svého potvrzení řadu pravomocí např. svolávat zvláštní sjezdy nekatolických stavů.

Při vyjednávání Majestátu evangeličtí předáci upustili od přesného vymezení pravomocí defenzorského sboru, a to proto, aby vůbec tento dekret byl přijat. Až ve sněmovním usnesení z roku 1610 se nachází upřesnění. Volbu defenzorů, kteří byli voleni paritně z každého stavu, potvrzoval panovník.

Při konfедераčních vyjednáváních probíhajících mezi zástupci vedlejších zemí, se instituci defenzorů důkladně věnovali Moravané, a to v souladu se svou instrukcí. Bylo zdůrazněno jejich postavení jako obránců víry a současně byl podtržen i jejich světský význam a jejich správně výkonné pravomoci. Při obraně evangelické víry a v zájmu evangelických stavů mohli defenzoři postupovat i proti samotnému králi. Moravané ve svých písemných podkladech nazývali defenzory konšely zemskými, což ještě více po formální stránce vystihovalo koncipování úřadu defenzorů jako orgánu správně politického charakteru.<sup>153</sup> Tyto myšlenky se také promítly do znění České konfederace.

Sbor defenzorů na celokonfедераční úrovni byl tvořen zemskými defenzorskými sbory. Vedle ochrany evangelické víry získali defenzoři i kontrolní pravomoc nad dodržováním České konfederace a také disponovali širokými oprávněními, které směřovaly k zabezpečení její ochrany.<sup>154</sup> Defenzoři neskládali přísahu panovníkovi, ale evangelickým stavům příslušné země.<sup>155</sup> Tím byla vyjádřena podstata nezávislosti defenzorů na panovníkovi. Česká konfederace řeší i situaci, kdy došlo ke smrti některého z defenzorů.<sup>156</sup> Na

---

<sup>153</sup> ADAMOVIČ, K. K otázce přijetí české konfederace pražským generálním sněmem v roce 1619. *Právněhistorické studie* 30. Praha 1989, s. 56.

<sup>154</sup> Viz čl. 59 a čl. 61 České konfederace.

<sup>155</sup> Viz čl. 59 České konfederace.

<sup>156</sup> Viz čl. 60 České konfederace.

místo, které se uvolnilo, měl být co nejdříve dosazen nový defenzor a defenzoři jiných sjednocených zemí měli být o tom informováni.

V každé zemi se měli defenzoři scházet každý rok, aby projednali záležitosti ve své zemi.<sup>157</sup> Defenzoři měli také funkci mediátorů v náboženských sporech.<sup>158</sup> V případě řešení komplikovaných záležitostí, pokud to uznali defenzoři za vhodné, mohli se obrátit se žádostí o pomoc na panovníka či jeho místodržící. Panovník pak měl vyřešit věc ve lhůtě šesti týdnů ode dne, kdy mu věc byla předložena. V případě místodržících lhůta uvedena není.

V ustanovení České konfederace není však stanoveno, jak postupovat pokud by defenzoři nebyli spokojeni s panovníkovým rozhodnutím na rozdíl od situace, kdy královský dvůr záležitost neřešil vůbec. V tomto případě se mohli defenzoři obrátit přímo na stavy v dané zemi. V případě vyčerpání i této alternativy, aniž by bylo dosaženo uspokojivého výsledku smířčí cestou, měli věc vyřešit defenzoři všech sjednocených zemí na společné úrovni. Poté přicházela v úvahu i násilná forma řešení.

Záležitosti, které souvisely s obranou evangelické víry na celokonfедераční úrovni měla řešit rada defenzorů ze všech konfederovaných zemí. V případě naléhavé situace, která souvisela s defenzí, obranou té které země, měli právo svolat všechny defenzory z konfederovaných zemí defenzoři té země, které se defenze primárně týkala. Efektivní činnost defenzorů měla být zajištěna tak, že defenzoři měli mít přehled o připravenosti ve vojenských záležitostech v té které zemi a s tím i souvisejících finančních záležitostech.<sup>159</sup>

Defenzoři měli také právo přezkoumávat ústavnost panovníkových rozhodnutí. Tím se dostali do role, řečeno dnešními slovy, jakéhosi ústavního soudu.<sup>160</sup> Sbor defenzorů, který se proměnil z církevně politického orgánu evangelických stavů ve státní orgán, se tak stal jedním z nejdůležitějších ústavních zařízení konfederace.<sup>161</sup>

---

<sup>157</sup> Viz čl. 61 České konfederace.

<sup>158</sup> Viz čl. 62-64 České konfederace.

<sup>159</sup> ADAMOVIČ, K. K otázce první federální ústavy českých zemí. *Stát a právo* 27, Praha 1986, s. 255.

<sup>160</sup> MALÝ, K. Česká konfederace a obnovené zřízení zemské – dvě české ústavy z počátku 17. století. In: MALÝ, K., SOUKUP, L. (eds.). *Vývoj české ústavnosti v letech 1618-1918*. Praha 2006, s. 35.

<sup>161</sup> BAHLCKE, J. *Regionalismus und staatsintegration im widerstreit*. Mnichov 1994, s. 466.

## 6.5. Apelační soud

Apelační soud byl taktéž do jisté míry společným orgánem konfederace. Apelační soud byl založen roku 1548 za vlády Ferdinanda I. Mělo se jednat o výhradní královský soud, nepodléhající stavům. V době předkonfедераční představoval apelační soud druhou instanci – odvolací soud pro všechny městské soudy v českém státě.

Apelační soud (nejen) pro evangelické stavy představoval mocný státní úřad. Proto se zde objevila snaha dostat tento soudní orgán pod svou kontrolu a tudíž na něj pamatovala i ustanovení České konfederace. Bylo zde stanoveno, že v čele apelačního soudu musí stát prezident evangelické víry.<sup>162</sup> Do čela apelačního soudu byl králem Fridrichem Falckým jmenován významný evangelický předák Václav Budovec z Budova.

Postavení apelačního soudu bylo po přijetí České konfederace dále zpřesňováno. Na základě usnesení generálního sněmu ze srpna roku 1619, se stanovilo, že apelační radové mají být lidé „pociví a domácího práva znalí“.<sup>163</sup> V rovném počtu měli být u apelačního soudu zastoupeni jak páni, tak rytíři i města. Problematika apelačního soudu byla pak dále řešena v rovině jednotlivých konfederovaných zemí. Již roku 1611 byl vznesen požadavek, aby apelační soud při výkonu soudnictví nebyl nahrazován českou kanceláří a českou komorou. To se také v pokonfедераčních člancích jednotlivých zemských sněmů objevilo.<sup>164</sup>

## 6.6. Vojsko, společná obrana a velení

Roku 1619 při přijetí České konfederace došlo k jednoznačné dohodě mezi korunními zeměmi českého státu a k podstatnému přetvoření systému společné obrany. Česká konfederace definuje společnou obranu, věnuje pozornost vojenským kontingentům zemí a společnému velení.<sup>165</sup>

S články o obraně, konkrétně o defenzi se setkáváme v člancích tvořících přibližně poslední třetinu České konfederace. Hlavní defenze, neboli pomoc při obraně a ochraně víry

---

<sup>162</sup> Viz čl. 16 České konfederace.

<sup>163</sup> ADAMOVIČ, K. K otázce první federální ústavy českých zemí. *Stát a právo* 27, Praha 1989, s. 253.

<sup>164</sup> Tamtéž.

<sup>165</sup> Viz čl. 29 a čl. 53 České konfederace.

byla stanovena pro všechny zavazující se země.<sup>166</sup> Byly stanoveny povinnosti jednotlivých zemí při stanovení hotovosti. Pěchot, jízda i poddaní měli být cvičeni pro případ jejich užití ze zálohy. Sedlákům však měly být po ukončení cvičení odebrány zbraně vrchností. Každé zemi byl způsob cvičení vojska ponechán ve vlastní kompetenci. Každý rok ale měla být defenzorům přednesena zpráva o postupu cvičení. Tím byl svěřen dohled nad armádou do správy defenzorů.<sup>167</sup>

Společné velení je realizováno v osobě generála, který byl volen konfederovanými zeměmi. Pokud by nastala situace, že by se ve válečném stavu ocitlo více konfederovaných zemí, bylo možné, aby si každá země „opatřila“ zkušeného generála, a to do doby, než by přijel do napadené země zvolený generál.<sup>168</sup> Ustanovení České konfederace pamatovalo i na situaci, pokud by zvolený generál do napadené země nepříjel vůbec. Pak velitel, který byl v zemi ustanoven, by setrval ve své funkci, dokud by trvala válka.<sup>169</sup>

V ustanoveních České konfederace došlo také k vyčíslení konkrétní vojenské pomoci každé konfederované země.<sup>170</sup> Pomoc každé zemi měla být poskytnuta do čtyř týdnů od požádání pomoci. Čechy měly poskytnout Moravanům 1000 koní a 3000 knechtů, Slezanům též 1000 koní a 3000 knechtů, Horní Lužici 150 koní a 300 knechtů, Dolní Lužici 100 koní a 200 knechtů. Morava měla poskytnout Čechům 1000 koní a 3000 knechtů, Slezanům 1000 koní a 3000 knechtů, Horní Lužici 150 koní a 300 knechtů, Dolní Lužici 100 koní a 200 knechtů. Slezsko mělo poskytnout Čechům 1000 koní a 3000 knechtů, Moravanům 1000 koní a 3000 knechtů, Horní Lužici 150 koní a 300 knechtů, Dolní Lužici 100 koní a 200 knechtů. Horní Lužice měla poskytnout Čechům 150 koní a 300 knechtů, Moravanům 150 koní a 300 knechtů, Slezanům 150 koní a 300 knechtů, Dolní Lužici 100 koní a 200 knechtů. Dolní Lužice měla poskytnout Čechům 100 koní a 200 knechtů, Moravanům 100 koní a 200 knechtů, Slezanům 100 koní a 200 knechtů, Horní Lužici 100 koní a 200 knechtů. Ztěchto údajů je zřejmý význam jednotlivých zemí ve válečném poli, kde Čechy, Morava a Slezsko měly stejnou pomoc, tak oboje Lužice měly mnohem menší pomoc. Pokud by takto vymezená pomoc ale nestačila, měly země přispěchat na pomoc se vší možnou pomocí co nejdříve.<sup>171</sup>

---

<sup>166</sup> Čl. 70 České konfederace.

<sup>167</sup> Viz čl. 71-73 České konfederace.

<sup>168</sup> Viz čl. 81 České konfederace.

<sup>169</sup> Viz čl. 85 České konfederace.

<sup>170</sup> Viz čl. 74-79 České konfederace.

<sup>171</sup> Viz čl. 80 České konfederace.

Málo byla upravena otázka financování armád. Měly se konat tzv. sbírky do doby, dokud by nedošlo k pokoji.<sup>172</sup> A dále se měl shromažďovat každoročně určitý obnos peněz pro budoucí potřeby. Nad každoroční sbírkou měli opět dohled defenzoři, kteří měli sepsat každý rok tajnou zprávu o financích.<sup>173</sup>

---

<sup>172</sup> Viz čl. 87 České konfederace.

<sup>173</sup> Viz. čl. 92 České konfederace.



## 7. České konfederace z roku 1619 a její juridický rozbor

### 7.1. Autoři a inspirátoři

Autoři České konfederace nám nejsou známi. Avšak s největší pravděpodobností šlo o osoby s juridickým rozhledem, neboť na počátku 17. století, v době námi popisované, k dispozici byly. Mezi inspirátory textu České konfederace můžeme zařadit Václava Budovce z Budova, který vnímal konfederaci jako spolek namířený proti panovníkovým „zlým rádcům“ a za jeho hlavní cíl považoval ochranu evangelické víry a míru.<sup>174</sup> Dalším byl Jáchym Ondřej Šlik, též nesporně vzdělaný jako Václav Budovec z Budova. Celou řadu konfедераčních jednání vedli Jan a Petr Milnera Pavel Ješín.

Významnými osobnostmi byli i bratři Benjamin a Martin Fruwein. Benjamin Fruwein, právník a sekretář českého kancléře, byl autorem celé řady listin českého stavovského hnutí. Také jeho bratr Merin Fruwein odvedl velký kus práce v direktoriu. Koncipoval většinu významných písemností direktoria, v neposlední řadě mu je připisováno autorství první apologie a spoluautorství druhé apologie.<sup>175</sup> Nezpochybnitelný je i jeho autorský přínos při přípravě tzv. Justifikace. Oba dva se účastnili na tvorbě České konfederace, jakož i mnoha jednání, která jí předcházela.

Výraznou, efektivní a dalekosáhlou činnost, aby byla vydána Konfедераční akta, vyvinulo také české direktorium za vedení vynikajícího státníka Václava Viléma z Roupova.<sup>176</sup> Velké snahy, aby se Konfederace proměnila ve v pravdě evropskou, vynaložili také Jan Albín Šlik a Jan Jesenius. Z mnoha osobností připomeňme ještě Bohuslava z Michalovic.

### 7.2. Text

Text České konfederace byl připravován v domě Bohuslava z Michalovic. O celkové koncepci konfедераční listiny se radil se zástupci českých stavů, s delegacemi stavů z inkorporovaných zemí i s delegacemi z Rakous. Rýsovala se zde možnost vytvoření

---

<sup>174</sup> ADAMOVIČ, K. *K historii evropského federalismu*. Praha 1997, s. 59-60.

<sup>175</sup> Tamtéž, s. 60.

<sup>176</sup> KALIVODA, R. *Husitská epocha a J. A. Komenský*. Praha 1992, s. 40.

sjednocení státu na širší stavovské a teritoriální základně, jakési organizace středoevropských států bez účasti Habsburků.

Text české konfederace obsahoval 100 článků. Články se svým charakterem rozdělovaly do dvou skupin. První se dotýkala přímo otázek víry, druhá, moderní terminologií, samotných ústavních základů státu. Problematika vyznání zasahovala ale i do článků, které měly státoprávní charakter.

V textu České konfederace byly řešeny vztahy mezi jednotlivými sjednocenými zeměmi, volba panovníka, finanční otázky, práva jednotlivých zemí, pravidla obsazování nejvyšších zemských úřadů, obrana státu. Česká konfederace byla postavena na principu, že všechna moc je v rukou evangelických stavů. Zásada stavovství se promítla v celé řadě článků České konfederace, zejména v článku č. 57, kde bylo stanoveno, že se stavy nemají vzájemně utiskovat a rušit se ve výkonu svých práv a privilegií.

Text České konfederace je třeba posuzovat při jeho analýze v úzké souvislosti se zvláštními články jednotlivých historických zemí, které byly schváleny českými stavy po dohodě se zástupci té které země v Praze dne 4. září 1619. Tyto zvláštní články vyplnily často mezery v právní dikci ústavy českého státu.

Přestože autoři presumovali existenci zemských zřízení, která upravovala podrobně mnohé otázky týkající se českého království, po stránce juristické je ústava v některých směrech značně útržkovitá. Např. se jednalo o finanční či obchodní problematiku. Některé otázky zde nejsou vůbec řešeny. Šlo např. o celní záležitosti, měnu apod. Velmi málo se Česká konfederace dotýká mnohých závažných otázek, přestože by na ně ústava měla pamatovat. V tomto případě šlo např. o zahraniční politiku, vztahy mezi nejvyššími orgány konfederace a orgány jednotlivých zemí. Česká konfederace byla také jistým způsobem nevyvážená. Např. se zde vyskytovala velmi podrobná ustanovení o obraně na úkor ustanovení o sněmování či věcech ekonomického charakteru.

### 7.2.1. Prameny týkající se České konfederace, zejména jejího textu

#### Primární

Za prameny, které se vázaly ke konfedačnímu hnutí v českém státě a České konfederaci, lze považovat díla soudobých žijících osob, jako byl např. Pavel Skála ze Zhoře či Pavel Stránský. Můžeme sem zařadit i Slavatu a jeho dílo Paměti, které je však orientováno tendenčně a nejeví se tedy tak věrohodně. Lze sem zařadit i soudobou korespondenci, především dopisy Karla Staršího ze Žerotína,<sup>177</sup> nebo korespondenci moravských direktorů.<sup>178</sup>

Další prameny nám představují edice – Prameny k dějinám třicetileté války. Regesta fondu Militare Archivu ministerstva vnitra ČSR III-VII (1618- 1648),<sup>179</sup> nebo DocumentaBohemicaBellumTricennaleillustrantia, kde je otištěn i německý text České konfederace z roku 1619.<sup>180</sup> Dále se jedná o archivní prameny, které se vážou k období sněmovnictví a direktoria na počátku 17. století. Bohužel se jich zachovalo velmi málo, neboť velká část archivu direktoria byla samotnými předáky protestantského odboje zničena, aby se nedostala do rukou katolíků a nebyla proti nim zneužita.

V případě edic, které se týkaly samotného textu České konfederace z roku 1619, jde o Kameníčkovy Zemské sněmy a sjezdy moravské.<sup>181</sup> Zde v druhém svazku je obsažen text České konfederace, a dále výše zmíněná Documenta Bohemia, kde je obsažen německý text České konfederace. Další text České konfederace se nachází v Národní knihovně v Praze, v oddělení rukopisů a starých tisků – Tito artikulové, v Starém Městě pražském u Samuela Adama z Veleslavína 1619 vytištěné, pod signaturou 54 C 152. Jeden z rukopisů České konfederace, který je opatřený pečetěmi stavů českého státu, je uložen v korunním archivu Národního archivu v Praze pod inventárním číslem 2327 SÚA.

#### Sekundární

Sekundární prameny nám představuje dřívější a soudobá historická a právněhistorická literatura. Větší pozornost České konfederaci z roku 1619 věnovala celá řada historiků či právních historiků. V širších souvislostech ji věnoval pozornost např. František Kavka ve

<sup>177</sup> Karel Starší ze Žerotína. *Z korespondence*. Viz REJCHRTOVÁ, N. (ed.). Praha: Odeon, 1982.

<sup>178</sup> *Povstání na Moravě 1619, Z korespondence moravských direktorů*. Viz URBÁNKOVÁ, L. (ed.). Praha: Teps, 1979.

<sup>179</sup> Vydal V. Lítva. Praha 1951-1957.

<sup>180</sup> Vydal J. Polišenský. Praha: Academia, 1971-1972.

<sup>181</sup> KAMENÍČEK, F. *Zemské sněmy a sjezdy Moravské*. Brno 1902.

svém díle Bílá hora a české dějiny,<sup>182</sup> Josef Polišenský ve svém díle Třicetiletá válka a český národ,<sup>183</sup> Jan Kapras ve svém díle Právní dějiny země Koruny české I-II,<sup>184</sup> či Václav Vaněček ve svém díle Dějiny státu a práva v Československu.<sup>185</sup>

Podrobněji samotnou Českou konfederací se zabýval Rudolf Stanka ve své stati Die böhmischen Conföderationsakte von 1619, otištěné v časopise Historische Studien č. 213,<sup>186</sup> kde vychází zejména z pramenů sněmovní povahy. Z hlediska právního a politického srovnání státu zde chybí hlubší analýza České konfederace. Není zde řešena ani otázka aplikace České konfederace v praxi a pomíjí vazby českého konfедераčního hnutí na ostatní evropské země, zejména na Švýcarsko a Nizozemí. Z druhé strany mu nelze vytýkat, že by se nezabýval genezí jednotlivých ustanovení České konfederace a z jeho díla je patrné, že si byl vědom ústavně právní povahy České konfederace.

Českou konfederací se podrobněji zabýval Bedřich Jenšovský ve svém příspěvku Stavovská konfederace, uveřejněném ve sborníku J. B. Nováka,<sup>187</sup> Je patrné, že autor vycházel ze soudobé práce Pavla Skály ze Zhoře, a to Historie církevní. Jeho příspěvek má zejména archivně historický charakter, neboť spočívá na formální analýze jednotlivých rukopisů České konfederace z roku 1619.

Další autor Josef Válka ve své stati Konfederace z roku 1619 ve vývoji teritoriální a náboženské struktury České koruny, uveřejněné v MALÝ, K., PÁNEK, J. (eds.). Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v Českých zemích (1500-1619).,<sup>188</sup> se především zabývá českými náboženskými poměry a územními vztahy mezi českými zeměmi, které vyústily v Českou konfederaci.

Právní historik Karel Malý se Českou konfederací např. zabýval ve své stati Česká konfederace a Obnovené zřízení zemské – dvě české ústavy z počátku 17. století, publikované v MALÝ, K., SOUKUP, L. (eds.). Vývoj české ústavnosti v letech 1618-1918.<sup>189</sup> Zde se

---

<sup>182</sup> Praha 1962. Reprint 2003.

<sup>183</sup> Praha: Naše vojsko, 1960.

<sup>184</sup> Praha 1913.

<sup>185</sup> Praha: Orbis, 1964.

<sup>186</sup> Berlín: E. Ebering, 1932.

<sup>187</sup> Praha 1962.

<sup>188</sup> Praha 2001.

<sup>189</sup> Praha 2006.

zaměřil na práva stavů, která byla v České konfederaci zakotvena, a dále věnuje pozornost proměnám tohoto práva v nastávajícím absolutistickém období.

Ze zahraničních autorů se velmi podrobně Českou konfederací zabýval Joachim Bahlcke. Z jeho děl jmenujme alespoň *Unionsstrukturen und Föderationsmodelle im Osten des ständischen Europa. Ammerkungen zu vergleichenden Ansätzen über das frühneuzeitliche Ostmitteleuropa*. Otištěné v *Leipziger Beiträge zur Universalgeschichte und vergleichender Gesellschaftsforschung*.<sup>190</sup> Dále *Konföderation und Widerstand. Die politischen Beziehungen der böhmischen und mährischen Stände gemeinde vom Bruderkrieg bis zum Aufstand gegen Habsburg (1608-1619)*,<sup>191</sup> či jeho dílo *Regionalismus und staatsintegration im Widerstreit*.<sup>192</sup> Ve výše jeho uvedených dílech zasazuje české konfедераční hnutí do širších evropských souvislostí. Velmi se zde zabývá podstatou federalismu v období 17. století. Konfедераční hnutí přibližuje nejen ze strany stavů českých ale i moravských.

V současné době České konfederaci se podrobně věnovala právní historička profesorka Karolina Adamová ve svém díle *K historii evropského federalismu*,<sup>193</sup> kde představuje historické kořeny federalismu a věnuje se jeho vývoji. V případě České konfederace, ukazuje a předkládá její vzory, jako byla Švýcarská konfederace či Utrechtská Unie. Zároveň sumarizuje vývoj předchůdců současného federalismu a porovnává univerzalistické myšlenky Bodoniho s Altusiovou teorií regionálního výkonu moci. Právě Altusiovy ideje srovnává s textem České konfederace a tím přibližuje myšlenkové prostředí 16. století. Také se zabývá myšlenkami Huga a Leibnize a jejich v podstatě modernímu vnímání pojmu federace v 17. století.

K dalším jejím dílům, kde je věnována pozornost České konfederaci, náleží statě: *K otázce konfедераčních snah v českém státě na počátku 17. století*,<sup>194</sup> *K otázce první federální ústavy českých zemí*,<sup>195</sup> *K otázce přijetí české konfederace pražským generálním sněmem v roce 1619*.<sup>196</sup>

---

<sup>190</sup> Leipzig 1998.

<sup>191</sup> Tato jeho stať byla uveřejněna in *Folia Historica Bohemica* 13, Praha 1990.

<sup>192</sup> Mníchov 1994.

<sup>193</sup> Praha 1997.

<sup>194</sup> Vyšlo v *Právněhistorických studiích* č. 27, Praha 1986.

<sup>195</sup> Vyšlo v *Stát a právo* č. 27, Praha 1989.

<sup>196</sup> Vyšlo v *Právněhistorických studiích* č. 30, Praha 1989.

K nejvýznamnějším patří dílo vydané pod názvem První česká federativní ústava z roku 1619.<sup>197</sup> V tomto posledním jmenovaném díle autorka přináší komplexnější pohled na počátky konfедераčního hnutí v českých zemích. Svou pozornost zaměřila na vlastní text České konfederace z roku 1619, kde důkladně probírá jednotlivá ustanovení a provádí jejich juridický rozbor, zasazený do širšího právněhistorického kontextu. Neopomíjí ale i následující proces konfедераčního hnutí po roce 1619, kdy došlo k dalším konfедераčním ujednáním mezi českými a rakouskými stavy a českými a uherskými stavy. I tyto konfедераční ujednání jsou podrobeny juridické analýze a obsahovému srovnání nejen mezi nimi samotnými ale především i s Českou konfederací.

### **7.3.Preambule a vlastní články**

Česká konfederace se skládala z preambule a sta článků.

#### **7.3.1. Preambule**

Česká konfederace ve své úvodní části obsahuje poměrně obsáhlou preambuli. Bylo zde uvedeno, že české země se spojily, aby si vzájemně pomáhaly. Tento spolek představoval volnou federaci pěti zemí, a to Čech, Moravy, Slezska, Horní a Dolní Lužice, směřující k ochraně stavovských privilegií. Z úvodní části preambule jasně vyplývá cíl tohoto spolku: zamezit všemi prostředky pokusům o panovnickou samovládu a brojit proti katolické vládě.

Ve své další části preambule upomíná na rok 1615, kdy se na generálním sněmu jednalo o konfederaci, avšak v důsledku nepřátel evangelického náboženství byly tehdy konfедераční snahy evangelických stavů zmařeny.

Závěrečná část preambule obsahuje text přísahy, kterou evangeličtí stavové složily na generálním sněmu v roce 1619:

„My N.N.N.N. přísaháme Pánu Bohu všemohoucímu, berouce to na své, principálův našich, dědicův a budoucích jich duše, že toto stálé snešení od nás a vyslaných ze všech zemí zpečetěné a stvrzené sjednocení a artikule v něm obsažené, na vsecky země veřejně i na jednu každou obzvláště se vztahující, nyní i na budoucí věčné časy stále pevně a neporušitelně

---

<sup>197</sup> Praha 2009.

zdržeti, všemu tomu, co se tu nařizuje, věrně a právě zadosti učiniti a od toho se žádnému člověku vyššího neb nižšího stavu, též žádné milosti ani nemilosti, přízni a nepřízni, darům neb slibům, ani jakým jednáním, a tak nižádným způsobem, jakžby to lest lidská vymyslíti mohla, odvésti nedáme a nedají. Tak nám toho i jiným dopomáhej Pán Bůh všemohoucí!<sup>198</sup>

### **7.3.2. Vlastní články<sup>199</sup>**

#### ***Ochrana evangelické víry***

##### **Článek 1**

Stanovil, že Česká konfederace byla učiněna především pro obhájení evangelického vyznání. Je zde uvedeno, že každý evangelík má povinnost vedle evangelického učení a vyznání žít řádným křesťanským životem, bez hříchů a pokrytectví. K tomu měli být lidé napomínáni na kázáních a skrze vrchnost při nedodržení přísně trestání.

##### **Článek 2**

Jelikož celý text České konfederace se nese v duchu ochrany evangelické víry, proto byla již v tomto článku upravena ochrana privilegií, Majestátu a porovnání panovníkem.

#### ***Obsazování do úřadů***

##### **Článek 3**

Dle ustanovení článku České konfederace nesměli být dosazováni do důležitých zemských ale i městských úřadů cizinci. Preferování zemských občanů nad cizinci je zde výrazné. Toto ustanovení mělo svou historické genezi. Teoreticky vycházela Česká konfederace z myšlenky náboženské tolerance, avšak prakticky v podstatě ve všech svých ustanoveních dávala přednost evangelíkům. Nejvýznamnější zemské úřady v zemích konfederace měly být soustředěny do rukou evangelíků.<sup>200</sup>

#### ***Smíšené čl. 4-12***

##### **Článek 4**

---

<sup>198</sup> Text přísahy převzat z ADAMOVI, K., SOUKUP, L. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 110.

<sup>199</sup> V případě článků České konfederace budu postupovat chronologicky od článku 1 až 100. Aby byla vůbec tato chronologická posloupnost dodržena, je pro lepší orientaci, u některých článků dodán název čeho či koho se týkaly, v případě dalších „neurčitých“ článků – ty jsou označeny za smíšené.

<sup>200</sup> Porovnej návaznost na níže uvedený článek 16 České konfederace.

Tímto článkem bylo potvrzeno vypovězení jezuitů ze země. Dodejme, že k vyhnání jezuitů došlo již před samotným sněmem v létě 1619.

#### Článek 5

Tímto ustanovením byl zakázán vznik nových řeholí (řádů) ve sjednocených zemích.

#### Článek 6

Řeší problematiku týkající se kostelů a klášterů, která byla jednou z příčin stavovského povstání. Všechny kostely a kláštery, které byly v užívání evangelíků, měly zůstat i na budoucí časy v jejich držení.<sup>201</sup>

#### Článek 7

Zde je zakotvena jedna z panovníkových povinností, které se vyskytují i v dalších ustanoveních. Zde mu byla dána povinnost potvrdit konfederaci mezi Čechy a Slezskem, která byla již povolena dříve roku 1609 a majestát pro Slezsko.<sup>202</sup>

#### Článek 8

Svou povahou tento článek rozšiřuje článek 6, neboť je zde stanoveno, že kostely ve sjednocených zemích v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Horní a Dolní Lužici měly zůstat v užívání evangelíků.

#### Článek 9

Na základě ustanovení tohoto článku se stal Rudolfův Majestát z roku 1609 platný i pro Moravu, Horní a Dolní Lužici. Pro Slezsko to potvrzoval článek 7.<sup>203</sup>

#### Článek 10

Zabýval se, mimo jiné, jazykovou otázkou v oblasti náboženství. Stanovil, že ve všech sjednocených zemích a městech, které náležely králi, či světské nebo duchovní vrchnosti, se mělo evangelické náboženství „provozovat“ v tom jazyku, kterého v které zemi se užívalo, vedle znění české nebo augspurské konfese. Dále bylo povoleno stavění evangelických kostelů, far, škol a hřbitovů.

---

<sup>201</sup> Porovnej návaznost článku 8 na článek 6 České konfederace.

<sup>202</sup> Porovnej návaznost článku 12 na článek 7 České konfederace.

<sup>203</sup> Porovnej návaznost článku 12 na článek 9 České konfederace.



## ***Obsazování do úřadů čl. 11-22***

### **Článek 11**

Na církevní posty jako byla biskupství, opatství, komendy, proboštví, prelátství nebo jim podobná nesměli být dosazováni cizinci. V jejich případě zde byla ale stanovena výjimka, a to v tom smyslu, že takový úřad mohl zastávat i cizinec, pokud se narodil v království Českém nebo v zemích Koruny české. Takové osoby se výslovně dle České konfederace za cizozemce nepokládali.

### **Článek 12**

Zde byla zdůrazněna ochrana Majestátu z roku 1609. Všichni katolíci nesměli proti Majestátu a Porovnání nic činit, a měli se tak zavázat přísahou.<sup>204</sup> Pokud by se přísahou nezavázali a přísahu odmítli, měl jim být zabaven všechen majetek.

### **Článek 13**

Zde bylo stanoveno,<sup>205</sup> že žádná osoba, která vyznávala katolickou víru, nesměla být jmenována či volena do vyšších ani nižších úřadů. Obdobně to platilo i pro městské úřady. Avšak byla zde také stanovena výjimka z výše uvedeného. Tato výjimka značila průlom do všeobecné zásady neobsazovat úřady osobami katolické víry, podle které byli katolíci teoreticky k těmto zemským a městským úřadům připuštěni. Katolíci se však museli zavázat přísahou, že budou dodržovat Majestát a především konfедераční listinu a nebudou nic podnikat proti svobodnému výkonu evangelického náboženství.<sup>206</sup>

### **Článek 14**

Je rozšiřujícím článkem článku sedm a třináct.

### **Článek 15**

Obsahuje ustanovení zakazující uzurpaci moci církve pod jednou.

### **Článek 16**

---

<sup>204</sup> Porovnej návaznost článku 88 a 89 na článek 12 České konfederace.

<sup>205</sup> Porovnej návaznost článku 16 na článek 13 České konfederace.

<sup>206</sup> Článek 13 se odkazuje dále na článek 7 a 12 České konfederace.

Na základě tohoto článku měli být v Čechách obsazovány evangelíky úřady pražského purkrabího, nejvyššího kancléře, obou purkrabí karlštejnských, nejvyššího písaře, prezidenti komory a apelačního soudu, podkomoří, hejtman pražského hradu, nejvyšší mincmistr, hofrychtěři. Na Moravě pak zemský hejtman, nejvyšší komorník, podkomoří a nejvyšší písař. Ve Slezsku vrchní hejtman, jakož i jiní hejtmané a kancléři v dědičných knížectvích. V Horní a Dolní Lužici oba zemští fojtové, hejtmané a sudí.<sup>207</sup>

#### Článek 17

Tímto článkem došlo k omezení jmenovacího práva panovníka. Ten mohl pouze z případných čtyř návrhů na český nebo moravský zemský úřad, které mu byly předloženy stavy, vybrat a potvrdit jednoho z navrhovaných.

#### Článek 18

V tomto článku se jakýmsi způsobem promítá výjimka ze zásady neobsazovat úřady osobami katolické víry.<sup>208</sup> Bylo zde stanoveno, že městské rady mají být obsazovány z poloviny osobami evangelického vyznání a z poloviny osobami katolického vyznání. Avšak primas, případně purkmistři měli být v každém případě ustanovováni z řad evangelíků.<sup>209</sup>

#### Článek 19

Oproti předcházejícímu článku došlo k výraznému zeslabení zásady náboženské tolerance, která byla prosazena v první části článku 18,<sup>210</sup> týkající se obsazování míst v městské radě. Je zde stanoveno, že ve všech městech pražských, v Čechách, na Moravě, Slezsku, Horní a Dolní Lužici, kde „dostatek jest lidí“ evangelické víry,<sup>211</sup> mají být konšelské úřady a „jiné povinnosti městské“ obsazovány osobami evangelické víry.

#### Článek 20

---

<sup>207</sup> Článek 16 navazuje na článek 13 České konfederace. Článek 16 zároveň obsahuje ustanovení o apelačním soudu, ve kterém tento orgán ale vystupuje jako orgán evangelických stavů a zároveň jeho nejvyšší představitel – prezident musel být evangelické víry.

<sup>208</sup> Tímto článkem lze sledovat návaznost na článek 13 České konfederace.

<sup>209</sup> Článek 18 však dále již nic neuvádí. Zde nastává otázka, zda neodporuje článku 13 České konfederace, když výlučně zde uvádí, že primas a purkmistři mají být evangelického vyznání, tj. nepamatuje či nechce tolerovat možnou přísahu ze strany katolíka, na základě které by úřad mohl pak zastávat.

<sup>210</sup> Ustanovení článku 13 je tímto článkem nerealizovatelné.

<sup>211</sup> Z této dikce lze snad usuzovat, že se mělo jednat buď o většinu obyvatelstva nebo nadpoloviny obyvatelstva evangelické víry.

Na základě tohoto článku měla být zrušena všechna privilegia, která byla vyjednána nebo směřovala k potlačení evangelíků. Taxativně jsou zde uvedeny v Čechách České Budějovice a Plzeň, na Moravě – „téměř všechna královská města“, ve Slezsku Opole, Ratiboř, v hořejších Lužicích Wettingen, Bernštatl, Ostřice a Hennersdorf pod královským lesem.

#### Článek 21

Článkem bylo stanoveno, že osoby evangelického vyznání nesměly být sesazeni pro své evangelické náboženství v žádném městě a místě ve všech sjednocených zemích, též „měšťanství a mistrovství nebo řemesla“.

#### ***Panovník čl. 22-33***

#### Článek 22

Panovník dle tohoto článku nesměl zasahovat do zemských svobod. V článku jsou konfederované země zároveň prohlášeny za země volební nikoliv dědičné.

#### Článek 23

Podle tohoto článku nesměl být zvolen a korunován za života panovníka nástupce – „žádný jiný na čekanství“. Avšak byla zde stanovena výjimka, v tom smyslu pokud by si to přály všechny sjednocené země. Dodejme, že k takové situaci i došlo v případě nejstaršího syna českého krále Fridricha Falckého Jindřicha Bedřicha. Ten byl zvolen českým králem na generálním sněmu v roce 1620.

#### Článek 24

Tímto článkem byla stanovena přísaha nově zvoleného panovníka stavům. Ten dle tohoto článku přísahal pouze na svou osobu, v přísaze nebylo již uvedeno, že by se vztahovala i na jeho nástupce. To je patrné i ze znění článku, kde se píše, že „přísahy také na potomní časy mají toliko na samého krále a na žádné jeho dědice se vztahovati...“ Panovník dle tohoto článku měl přísahat nejen českým a moravským stavům, ale i stavům ze Slezska a Horní a Dolní Lužice.

#### Článek 25

Ustanovení tohoto článku nepochybně též souvisí s osobou panovníka, je třeba jeho úzké vymezení přednést trochu v širším kontextu, zejména s problematikou principu

volitelnosti. V článku totiž bylo stanoveno, že „ty smlouvy o království České a země k němu přivtělené, bez vědomí a povolení jich s králem hispánským učiněné .... se zdvíhají a kazí.“

Princip volitelnosti zde směřoval proti dohodě španělského krále Filipa III. s rakouskými Habsburky, ve které se Filip III. zřekl ve prospěch rakouských Habsburků svých nároků na český trůn. Princip volitelnosti byl tak namířen proti rakouskému domu, ale i proti eventuální možnosti prosazování nástupnických práv španělských Habsburků na český trůn.

#### Článek 26

Stanovil, že kdyby došlo k volbě panovníka a tato volba byla potvrzena zeměmi či zástupci těch konfederovaných zemí při volbě zúčastněných, pak i země, které z nějakých důvodů nemohly být přítomné, byly povinny volbu přijmout a na ni přistoupit.<sup>212</sup>

#### Článek 27

I přes proklamování rovnosti mezi konfederovanými zeměmi Českou konfederací je tento článek jasným příkladem zakotvení priority Čechů mezi sjednocenými zeměmi.<sup>213</sup> Zde je jasně zakotveno, že panovník měl být zvolen na generálním sněmu všech zemí Českého království a svolat tento sněm příslušelo českým defenzorům.

#### Článek 28

V článku je podrobně upraven postup hlasování při volbě českého krále. Čechy měly mít při volbě panovníka první a poslední hlas – „votumconclusivum, hlas zavírající“, tedy dva hlasy. Moravané, Slezané, zástupci z Horní a Dolní Lužice po jednom hlasu, tj. čtyři hlasy celkem. V jejich případě hlasovali po Česích, Moravané, pak Slezané, pak hořejší Lužičané a pak dolejší Lužičané. Pokud by nastala při hlasování rovnost, pak mělo být o volbě panovníka rozhodnuto losem.

#### Článek 29

---

<sup>212</sup> Pravděpodobně se jednalo o jakousi pojistku spočívající v tom, aby nepřítomnost jedné země nezhatila volbu panovníka, především asi v nějaké situaci, kdyby bylo nutné rychle dosadit na český trůn nového vladaře.

<sup>213</sup> S tím se nesetkáváme pouze zde ale i ve článku 65 České konfederace.

Stanovil pro krále povinnost potvrdit Českou konfederaci.<sup>214</sup> Dále zde bylo stanoveno, že se souhlasem rady všech zemí mohl zřídit vojsko, které by se použilo v případné obraně proti nepřátelům. Zřízení vojska tedy nemělo být určeno k výbojné válce ale pouze k obraně.

#### Článek 30

Obsahuje velmi významné ustanovení a to právo odporu stavů proti panovníkovi.<sup>215</sup> K významu tohoto článku bylo podrobněji napsáno v kapitole „Panovník“.

#### Článek 31-33

Těmito články došlo k silnému omezení panovníkovi pravomoci. K realizaci některých záměrů panovníka byl nutný souhlas ze strany stavů. V článcích 31-33 je stanoveno, že panovník nemohl započít válku, verbovat vojsko, uzavírat příměří a vést mírová jednání bez souhlasu stavů. Nesměl také stavět žádnou pevnost, pokud by to stavové neodsouhlasili. Bez vyjádření stavů nebyl oprávněn povolovat cizincům usazení v Českém království. V neposlední řadě se nesměl bez souhlasu zadlužovat, a ani nutit stavy a města k rukojemství, tj. ručení za jeho finanční závazky.

#### ***Česká kancelář čl. 34-43***

#### Článek 34

Článek zakotvuje jako společný a výkonný správní orgán českou kancelář a její personální obsazení. V čele dle ustanovení článku stál kancléř, který měl být pouze evangelického vyznání. Dále českou kancelář tvořil podle článku místokancléř a sekretář. Personální obsazení české kanceláře, především speciálně šlo o místokancléře a sekretáře, upravovaly zvláštní články s ohledem, jak se píše v článku na partikulární právo jednotlivých historických zemí.

#### Článek 35

---

<sup>214</sup> Jelikož tento článek navazuje na článek předcházející svým očíslováním, a i když se v něm nic takového nepíše, lze předpokládat, že bylo tím myšleno, že po svém zvolení potvrdí konfederaci.

<sup>215</sup> S článkem 30 úzce souvisí též články o defenzorech a také článek 54, kdy porušení konfедераčních článků panovníkem dávalo stavům právo ozbrojeného odporu. K tomu srv. též KAVKA, F. *Bílá hora a české dějiny*. Praha 2003, s. 198.

Dle tohoto článku se mělo dbát na to, aby písemnosti, které vycházely z české kanceláře jménem panovníka či stavů neodporovaly právům, svobodám a privilegiím jednotlivých zemí.

#### Článek 36

Nejvyšší zemští úředníci jednotlivých zemí neměli negativně zasahovat do poměrů druhých zemí. Svá práva měli tak uplatňovat pouze ve své zemi.

#### Článek 37

Dle článku měli být na budoucí časy „všelijací nápadové“ z jedné každé sjednocené země, ke kterým by náleželi, „propuštěni býti“.

#### Článek 38

Řeší problematiku poddaných a jejich přijímání do jiné země. Žádný poddaný v Čechách, Moravě, Slezsku i Lužicích nesměl být přijat. Avšak byla stanovena výjimka, v tom smyslu, že pokud by poddaný dostal výhostní list a prokázal své propuštění z poddanosti, pak mohl být přijat i v jiné zemi. Pravděpodobně záležitosti s touto problematikou náležely do kompetence české kanceláře.<sup>216</sup>

#### Článek 39-40

Dle ustanovení článků nesměla česká kancelář předvolávat obyvatele z přivtělených zemí,<sup>217</sup> pouze ve zvlášť závažných případech mohla tyto obyvatele předvolat a věc musela být vyřízena bez průtahů.

#### Článek 41-42

Zde se objevuje jakýsi ještě další orgán, který mohl česká kancelář založit a delegovat na něj určité záležitosti. Česká kancelář mohla dle ustanovení tohoto článku ustavit k přešetření závažné záležitosti týkající se některé z konfederovaných zemí komisi. V této komisi pak museli být zastoupeni obyvatelé země, ve které měla být sporná věc vyšetřována.

---

<sup>216</sup> Výslovná zmínka o této kompetenci české kanceláře zde není, avšak lze tak vyvozovat z toho, že text článku se objevuje mezi ustanoveními o české kanceláři v chronologickém pořadí.

<sup>217</sup> Zde je česká kancelář přímo zmiňována.

Obyvatelům z jednotlivých konfederovaných zemí bylo dáno na uvážení, zda jejich spornou věc má projednávat komise či příslušný soud.

#### Článek 43

Podání či žaloby z jednotlivých konfederovaných zemí měla česká kancelář postupovat příslušné vrchnosti a soudu té které země, ze které podání nebo žaloba byly kanceláři doručeny.

#### *Smišené čl. 44-58<sup>218</sup>*

#### Článek 44

Představoval další zákazy pro panovníka. Žádná královská nařízení, která by s vědomím krále nebo jeho jménem byla na újmu práv a svobod kteréhokoliv stavu ve sjednocených zemích nesměla být vydána.

#### Článek 45

Tento článek lze charakterizovat jako kompromisní ustanovení evangelíků vůči katolíkům. Katolíci mohli též užívat ochrany před nepřítelem pokud se zavázali k tomu, že budou dodržovat ustanovení konfederace.

#### Článek 46

Stanovil, že případné defenze mělo být užito, pokud by bylo odmítnuto, nebo něco jiného nařizováno proti tomu co bylo potvrzeno, taxativně proti přípovědím, privilegiím, potvrzením, nadáním.

#### Článek 47

Obrany – defenze mělo být užito i v případě, kdyby nedošlo k dosazení vyšších a nižších úředníků, kteří byli zřízeni Českou konfederací.

#### Článek 48

---

<sup>218</sup> Tyto články byly takto označeny, neboť se týkají postavení panovníka, obrany, vyšších a nižších úředníků, ochrany konfederace atd. Bylo tak učiněno z důvodu, aby byla zachována chronologická řada číslovaných článků.

Další kompromisní článek evangelíků vůči katolíkům ve smyslu, že katolíci mohli i zastávat zemské nebo městské úřady, avšak museli se zavázat dodržovat konfederaci a majestáty.

#### Článek 49

Stanovil zákaz cokoliv činit proti evangelickému náboženství ze strany nejvyšších zemských úředníků a dalších osob v krajích, ve městech, zejména purkmistrům, primasům a radním.

#### Článek 50

Tímto článkem neměla být učiněna žádná překážka, ať již zjevná nebo tajná, k realizaci evangelických nebo defenzorských shromáždění.

#### Článek 51

Tento článek vlastně dával možnost použít obrany proti každému, kdo by chtěl rušit konfederaci nebo se proti ní postavit.

#### Článek 52

Zde je probírána problematika možnosti vystoupení ze svazku konfederace. Země, která by vystoupila z tohoto svazku, měla nést náhradu za škodu zemím, kterou svým vystoupením z tohoto svazku by způsobila.

#### Článek 53

Obrany – defenze mělo být použito proti každému, kdo by chtěl vpadnout do jakékoliv sjednocené země.

#### Článek 54

Rozšiřuje článek 53 ve smyslu, že zde se zdůrazněním poukazuje i na panovníka.

#### Článek 55



Zavazuje všechny sjednocené země, že budou při sobě stát „ve všech potřebách dle této konfederací z jednoho člověka státi, statky, hrdla, všechno své jedni při druhých vynasaditi mají“.

#### Článek 56

Tímto článek byl stanoven zákaz pro jednotlivé země, aby si neuzurpovaly nadvládu nad druhými zeměmi. Opět se zde projevuje zásada rovnosti.

#### Článek 57

Dle tohoto článku konfederované země nesměli činit nic, co by bylo proti konfederaci a zavadlo tak příčinu k defenzi. Svá práva si tak země ponechaly, avšak některá byla přenesena na nadnárodní konfederaci.

#### Článek 58

Žádná ze sjednocených zemí neměla „nyní i na budoucí časy nic před sebe bráti, což by v nejmenším proti této konfederací aneb defenzí čelilo“.

### ***Defenzoři čl. 59-67***

#### Článek 59

Do ustanovení České konfederace byl zařazen (počínaje tímto článkem) velmi důležitý komplex norem, které se týkaly defenzorů – obránců víry. Defenzoři, kteří měli být dle tohoto článku ustanoveni každou zemí ve lhůtě tří měsíců, neskládali přísahu panovníkovi ale evangelickým stavům příslušné země.<sup>219</sup>

„Já N.N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, že chci v této mně od pánův evangelických stavův pod obojí svěřené povinnosti k dobrému vlasti a jiným sjednoceným královstvím a zemím věren býti, všecko to, co se řídití bude, i tolikéž co tato konfederací ve všech punktích a klausulích v sobě obsahuje, s pilností na pozoru míti, též věrně raditi pomáhati a k tomu se přičiniti, aby se též konfederací ve všem skutečně zadosti stalo. Aníž se čemu, buďto jaké milosti, darům neb slibům, přízni neb nepřizni, od toho všeho odvésti dám, nýbrž stále při vlasti státi a setrvati, a cožby v radách i jinak se řídilo, žádnému toho

---

<sup>219</sup> Text přísahy nacházející se v čl. 59 České konfederace převzat ze znění uvedeného in ADAMOVI, K., SOUKUP, L. *Prameny k dějinám práv v českých zemích*. 2. Vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 118.

nevyjevovati ani nesvěřovati, ale do hrobu s sebou vzítí. K tomu mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí!“

Tím, že defenzoři neskládali přísahu do rukou panovníka, jasně tak vystupuje do popředí jejich nezávislost na panovníkovi a jejich povaha jako stavovského evangelického orgánu.

#### Článek 60

Ustanovení tohoto článku upravuje postup v případě smrti některého z defenzorů. Na uvolněné místo měl být dosazen jiný defenzor.<sup>220</sup> Defenzorům jiných konfederovaných zemí toto dosazení mělo být ihned uvedeno ve známost.<sup>221</sup>

#### Článek 61

Článkem je stanovena povinnost defenzorů sejít se jednou do roka k projednání záležitostí. Zdá se, že tuto povinnost nelze považovat za výlučnou, neboť se dále v článku uvádí „kdyby toho potřeba byla“.

#### Článek 62

Tímto článkem byl sbor defenzorů formován do jakéhosi ústavního soudního orgánu. To je především patrné z textu, kde se hovoří, že v případě kde „jací útiskové se dítí chtěli“ se měli ohrožené osoby obrátit k defenzorům příslušné země, kteří pak měli zjednat nápravu. Dále zde bylo zakotveno jejich právo, pokud by to uznali zapotřebí, obrátit se na panovníka nebo místodržící, a král měl povinnost vyřešit věc ve lhůtě do šesti týdnů ode dne, kdy mu věc byla předložena.<sup>222</sup>

#### Článek 63

Tento artikul nám rozvádí situaci,<sup>223</sup> kdy by defenzorovi nebyli spokojeni s rozhodnutím panovníka. Ustanovení je opravňovalo obrátit se přímo na stavy v dané zemi. Ti se pak měli co nejvíc vynasnažit, aby došlo k nápravě věci.

---

<sup>220</sup> V případě dosazení defenzora postrádá ustanovení nějakou lhůtu do kdy mělo být takto učiněno.

<sup>221</sup> V další části ustanovení článku je lhůta, týkající se oznámení o uvedení defenzora již uvedena.

<sup>222</sup> Lhůta pro místodržící zde ale uvedena nebyla.

<sup>223</sup> Rozvádí se tím článek 62 České konfederace.

#### Článek 64

Tento článek umožnil, aby se ohrožené osoby mohli obrátit i na sbor defenzorů celé konfederace, a to zejména v případě, že se defenzorům jednotlivých konfederovaných zemí nepodařilo spornou záležitost vyřešit.<sup>224</sup>

#### Článek 65

Článek je potvrzením priority Čech v rámci sjednocení zemí, i když Česká konfederace vycházela teoreticky z principu rovnoprávnosti konfederovaných zemí. Čeští defenzoři byli oprávněni svolávat generální sněmy Českého království u příležitosti volby českého krále.<sup>225</sup> Tento článek stanovil, že čeští defenzoři měli právo svolávat defenzory z jiných sjednocených zemí,<sup>226</sup> a ani král a někdo jiný jim neměl činit překážky. Za místo sjezdu byla v článku určena Praha.<sup>227</sup>

#### Článek 66

Stanovil, že v případě obrany měli defenzoři povinnost společně a upřímně pomáhat.

#### Článek 67

Stanovuje jistou výjimku z pravidla uvedeného v článku 65, v tom smyslu, že defenzoři země, která se musela bránit, měli právo obeslat jiné defenzory.

### ***Obrana, vojenské velení čl. 68-94***

#### Článek 68

Článek v podstatě stanovuje upřednostnění řešit situaci před případným válečným stavem mírovými prostředky, tj. diplomatickou cestou.

#### Článek 69

Rozvíjí předcházející článek ve smyslu, že žádná konfederovaná země neměla přikročit k razantním opatřením a prostředkům bez rady a souhlasu jiných sjednocených zemí.

#### Článek 70

---

<sup>224</sup> Rozvádí vlastně více předcházející články 62 a 63 České konfederace.

<sup>225</sup> Viz článek 27 České konfederace.

<sup>226</sup> Článek odkazuje na článek 67 České konfederace.

<sup>227</sup> Nikoliv však explicitně, neboť bylo stanoveno, že v případě nebezpečí to mohlo být i kterékoli jiné místo.

Tento článek zakotvuje povinnost konfederovaných zemí si navzájem pomoci v případě napadení jedné z nich. Nejen v tomto ale i následujících člancích se objevuje výraz „hlavní defenzí“, který je nutný chápat jako vojenskou obranu konfederovaných zemí v případě jejich napadení vnějším nepřítelem.

#### Článek 71

Ustanovení poukazuje na to, že každá konfederovaná země měla svou vojenskou hotovost a v případě napadení jedné z konfederovaných zemí nepřítelem byly druhé země spojené v konfederaci povinny ji vojensky pomoci.

#### Článek 72

Zakotvují výcvik i poddaného obyvatelstva. Je zde stanoveno, že sedláci mají být cvičeni ve zbraní. Avšak je zde i patrný strach evangelických stavů z případných protifeudálních povstání poddaného lidu. To je patrné z textu ustanovení, kde se hovořilo, že sedláci nesměli mít zbraně u sebe, ty měly být uloženy u vrchnosti, které je sedlákům vydávala pouze u příležitosti vojenského cvičení.

#### Článek 73

Zprávu jak daleko se ve cvičení pokračuje, jakým způsobem a v jakém místě, měli vyhotovovat defenzoři každé konfederované země, kterou pak zasílali každoročně defenzorům konfederovaných zemí.<sup>228</sup>

#### Článek 74

Tímto článkem byla stanovena podrobně kvóta vojenské pomoci jedné země druhé a lhůta, ve které měla být tato pomoc poskytnuta.<sup>229</sup>

#### Článek 75

V tomto článku se zavazovaly Čechy poskytnout Moravanům 1000 koní a 3000 knechtů, Slezanům rovněž 1000 koní a 3000 knechtů, hořejším Lužičanům 150 koní a 300 knechtů, dolejšímu Lužičanům 100 koní a 200 knechtů.

---

<sup>228</sup> Z tohoto ustanovení vyplivala tedy další pravomoc defenzorů – vzájemné každoroční obesílání o stavu cvičení.

<sup>229</sup> Stanoví se „...od prvního připsání ve čtyřech nedělích...“ Tedy do jednoho měsíce od požádání.

#### Článek 76

Zde se zavazovali Moravané, a to Čechům 1000 koní a 3000 knechtů, Slezanům 1000 koní a 3000 knechtů, hořejším Lužičanům 150 koní a 300 knechtů a dolejším Lužičanům 100 koní a 200 knechtů.

#### Článek 77

Zde se zavazovali Slezané, a to Čechům 1000 koní a 3000 knechtů, Moravanům 1000 koní a 3000 knechtů, hořejším Lužičanům 150 koní a 300 knechtů a dolejším Lužičanům 100 koní a 200 knechtů.

#### Článek 78

Zde se zavazovali hořejší Lužičané, a to Čechům 150 koní a 300 knechtů, Moravanům 150 koní a 300 knechtů, Slezanům 150 koní a 300 knechtů a dolejším Lužičanům 100 koní a 200 knechtů.

#### Článek 79

Zde se zavazovali dolejší Lužičané, a to Čechům a to Čechům 150 koní a 300 knechtů, Moravanům 150 koní a 300 knechtů, Slezanům 150 koní a 300 knechtů a hořejším Lužičanům 100 koní a 200 knechtů.

#### Článek 80

Tímto článkem bylo stanoveno, že v případě zvýšeného vojenského nebezpečí byly konfederované země povinny poskytnout napadené zemi maximální pomoc i nad rámec přesně a konkrétně stanovených povinností.<sup>230</sup> Avšak kdo měl určovat míru a stupeň vojenského nebezpečí tímto článkem stanoveno nebylo.

#### Článek 81

Tímto článkem bylo zakotveno centrální a jednotné vojenské velení konfederovaných zemí. Konfederované země dle ustanovení tohoto článku si měli zvolit společného generála. Je zde ale pamatováno i na situaci, kdy by došlo k napadnutí více konfederovaných zemí nepřitelem – každá země pro tuto situaci měla si opatřit svého zkušeného „generála

---

<sup>230</sup> Jak tomu bylo uvedeno v článcích 75-79 České konfederace.

leytenambta“,<sup>231</sup> který měl velet vojsku až do doby, než by se do konfederované země dostavil volený generál všemi konfederovanými zeměmi.

#### Článek 82-84

Tyto články se zabývají vojenskou taktikou a logistikou v případě napadení více konfederovaných zemí nepřítelem. Např. zde bylo stanoveno, že „...kdyby nepřítel do tří míst vpadnouti chtěl, mají ty země, které žádného nebezpečství nemají, své pomoci na tři díly rozdělit a souženým zemím k retuňku přispěti...“.

#### Článek 85

Tento článek rozvíjí postavení a působnost tzv. generála leytenamta, které ho si opatrovala každá konfederovaná země pro případ napadnutí nepřítelem vícera zemí v konfederaci. Je zde pamatováno na situaci, že kdyby se volený generál konfederovaných zemí do té které napadené sjednocené země nedostavil, měl tento generál leytenamt setrvat ve svém postavení až do konce války.

#### Článek 86

Stanovil povinnost, aby každá země si opatřila potřebnou vojenskou municí. Zprávy o stavu munice měly být v tajnosti předávány a poskytovány defenzorům.<sup>232</sup> I tímto článkem defenzoři získali dohled nad přípravou obrany v konfederaci a stavem vojenské hotovosti. Je patrné, že v jejich rukou došlo ke spojení nejen církevní ale i světské – v tomto případě vojenské pravomoci.

#### Článek 87

V souvislosti s obranou země je v tomto článku pamatováno i na finanční pomoc zabezpečení stavovského povstání,<sup>233</sup> avšak podrobnější informace zde nenalzáme.

---

<sup>231</sup> V případě této osoby a jejích pravomocí zde úzká souvislost s článkem 85 České konfederace.

<sup>232</sup> Opět se setkáváme s defenzory, v tomto případě jako s jakýmsi kontrolory stavu vojenské munice. Již z výše naznačených článku je patrné, že jejich pravomoc byla rozsáhlá a oni sami mohli mluvit do velké části záležitostí a o tom i být informováni.

<sup>233</sup> Tento článek nutno posuzovat v úzké souvislosti s článkem 92 České konfederace.

### Článek 88-89

Tyto články provádí článek 12 České konfederace. Až totiž zde je řešena otázka, kdyby katolíci nechtěli odpřisáhnout na Majestát. Pokud by se přísahou nezavázali a přísahu odmítli, měl jim být mimo jiné zabaven všechen majetek a nesměli se účastnit a mít místo na sněmu. Proč tyto články byly zde ve skupině článků o obraně, je možné vyložit snad tak, že odmítnutí přísahat představovalo jistou hrozbu a proto v ustanovení článku 88 je stanoveno „...a důchodové k defenzí obráceni...“.

### Článek 90-91

Tyto články zakotvily, jak se mají chovat duchovní při obraně. V případě nepomoci při obraně země měli duchovní přijít o své statky a důchody.<sup>234</sup>

### Článek 92-93

Článek 92 řeší finanční pomoc zabezpečení obrany.<sup>235</sup> Následující pak, že shromážděné finance neměly být použity bez vědomí a souhlasu všech sjednocených zemí. Zde je nutné konstatovat, že tyto články jsou velmi vágní a málo propracované.

### Článek 94

V souvislosti s finančními záležitostmi, týkajícími se obrany, bylo zde stanoveno, „když se defensorové všech zemí každého roku s jednou a shledají, mají také o penězích sobě ve spolek důvěrně v tajnosti správu učiniti“.

### ***Zemské sněmy čl. 95-96***

#### Článek 95-96

Tyto články věnují pozornost zemským sněmům, jako nejvyšším zákonodárným orgánům jednotlivých konfederovaných zemí. Bylo zde stanoveno, že žádný zemský sněm nemá trvat déle než dvě neděle, tj. čtrnáct dnů, avšak pokud by stavové uznali za vhodné,<sup>236</sup> mohl zemský sněm trvat i delší dobu.

---

<sup>234</sup> Z textu těchto článků není úplně patrné, o jaké duchovní mělo jít, až snad z článku 89 se můžeme domnívat, že šlo o duchovní katolického vyznání.

<sup>235</sup> Tento článek nutno posuzovat v úzké souvislosti s článkem 87 České konfederace.

<sup>236</sup> V ustanovení článku 95 České konfederace je tak uvedeno slovy „...pro obecné dobré toho nějakou potřebu uznali.“

Zde je na místě podotknout, že tyto dva články ale nějaké podrobné znění o zemských sněmech neobsahují. To lze dovozovat z toho, stejně jako v případě generálního sněmu a české kanceláře, že postavení a kompetence zemských sněmů byly upraveny již dříve zemským právem.

V České konfederaci se setkáváme s absolutní absencí krajských sjezdů, které byly významnou parlamentní institucí v krajích českého státu v období stavovské monarchie. Dodejme, že šlo o shromáždění místní šlechty, především rytířů. Nezakotvení krajských sjezdů v České konfederaci lze vnímat i za vážnou chybu českého protihabsburského povstání v letech 1618-1620. Tím že nebylo s krajskými sjezdy počítáno, nemohly pak být využity pro zdar českého povstání, zejména pro svou jistou potencionální demokratičnost, kterou v sobě zahrnovaly.

### ***Smíšené čl. 97-100***

#### **Článek 97**

„Strany těch osob, zpronevěřilých synův vlasti, o kteréž jsou se stavové čeští při minulém sjezdu snesli, že jedni v zemi, druzí v úřadech trpíni býti nemají“.

#### **Článek 98**

„Nápodobně na čem se stavové sjednocených zemí v té příčině nyní anebo budoucně snesou, to vedle dotčeného snešení v skutek uvedeno a při takovém snešení toho zůstaveno býti má“.

#### **Článek 99**

„Naposledy na jaký by způsoberbanuňkové s Jich Mstmi kurfirty a jinými okolními zeměmi obnoveni býti měli, má to při nejprve příštím sněmu uváženo a na místo postaveno býti“.

#### **Článek 100**

Tento článek nám představuje jakousi interpretační klauzuli. Hovoří se zde, že všech konfедераční články (artikulové), měly být bez újmy výsad, práv, privilegií svobod, zřízení a dobrých starobylých zvyklostí „jedné každé země“. Toto pravidlo mělo být při aplikaci konfедераčních článků soudci šetřeno.



## **8. Další konfедераční ujednání**

### **8.1. Česko-rakouská konfederace**

S prvními snahami o vytvoření Česko-rakouské konfederace se setkáváme již v roce 1615, kdy se v Praze konal generální sněm. Na pražském generálním sněmu se mimo jiné mělo jednat i o česko- rakouské konfederaci. Avšak nakonec zde došlo k tomu, že Rakušané byli jediní, kteří v průběhu tohoto sněmu hájili prosazení konfедераčního ujednání.

Při jednání s nevyššími českými zemskými úředníky se ocitli Dolní Rakušané v důsledku postoje nejvyššího purkrabího Adama ze Šternberka a odpůrců konfederace v pozici jakýchsi žadatelů o uzavření Česko-rakouské konfederace. Vyjednávání dolnorakouských stavů tak uvízlo na mrtvém bodě.

Obdobně tomu bylo i s delegací hornorakouských stavů, která samotná byla ve svém postoji k uzavření konfедераční smlouvy nejednotná. Preláti, kteří se účastnili delegace hornorakouských stavů, naléhali pod silným vlivem Vídně na ukončení rozhovorů s českými stavy v Praze a na návrat deputace do Rakouska. Ještě před ukončením generálního sněmu stejně jako dolnorakouská deputace, opustila Prahu i hornorakouská deputace, neboť

myšlenka konfедераčního hnutí tak ztroskotala a Rakušané považovali svou přítomnost v Praze za zbytečnou.<sup>237</sup>

O tři roky později byl zaslán rakouským evangelickým stavům dopis ze strany českých direktorů, ve kterém se zasazovali za uzavření česko-rakouské konfederace. Ze strany dolnorakouských stavů se projevíly sympatie k uzavření konfederace, avšak s tím, že spolek nebude zaměřen proti Domu rakouskému, tedy panovníkovi. V dubnu roku 1619 se plně rozběhlo vyjednávání českých diplomatů se zástupci hornorakouských stavů.<sup>238</sup> Konfедераční plán zde však nebyl všemi schvalován. Zatímco J. E. Tschernembl vystupoval při jednáních jako přímluvce konfederace, rakouští preláti se stavěli ke konfederaci jako k určitému svazku, který by představoval nebezpečí pro mír, a poukazovali na to, že může být uzavřen pouze se souhlasem zemských knížat. Z jejich strany se jednalo o jakýsi neutrální postoj, avšak nakonec s tímto návrhem proti většině neuspěli.<sup>239</sup>

Konfедераční akta byla přijata na generálním sněmu zemí České koruny, který se konal 8. července 1619. Zde se také tohoto sněmu účastnili osobně zástupci dolnorakouských a hornorakouských stavů. Tato akta směřovala mimo jiné i k tomu, že 19. srpna 1619 byla prohlášena volba Ferdinanda II. jako českého krále za neplatnou. Tak byla odmítnuta nástupnická práva tohoto panovníka i v Horních a Dolních Rakousích.

V polovině roku 1619 předali čeští diplomaté návrh textu konfederace představiteli konfедераčního hnutí v Rakousích G. E. Tschernemblovi s tím, aby jej předložil hornorakouským stavům. Za jeho účasti došlo 16. srpna 1619 v Praze k uzavření konfederace mezi českými stavy a zástupci inkorporovaných zemí na jedné straně a zástupci dolnorakouských a hornorakouských stavů na straně druhé. Byly tak uzavřeny dvě konfедераční smlouvy.<sup>240</sup>

Později byly originály těchto smluv zabaveny císařem Ferdinandem II. a byly zničeny. Zachovaly se však originály pergamenové. Původní exemplář obou těchto smluv, jakož i

---

<sup>237</sup> Srv. ADAMOŤÁ, K. K otázce konfедераčních snah v českém státě. *Právněhistorické studie* 27. Praha 1986, s. 90-91.

<sup>238</sup> Srv. ADAMOŤÁ, K. K otázce česko-rakouského a česko-uherského konfедераčního hnutí v letech 1619-1620. *Právněhistorické studie* 29. Praha 1989, s. 79.

<sup>239</sup> Srv. STROHMEYER, A. *Konfessionskonflikt und Herrschaftsordnung. Das Widerstandsrecht bei den österreichischen Ständen (1550-1650)*. Mainz, 2006, s. 241.

<sup>240</sup> Srv. STUMBERGER, H. *Georg Erasmus Tschernembl. Zu Geschichte der Gegenreformation*. Linz 1953, s. 169.

obránného spolku s hornorakouskými stavy, byl nejprve sepsán na papíru velikého formátu a to pro každou ze smluv zvláště. Jedná se o smlouvu se stavy dolnorakouskými i hornorakouskými ze dne 16. srpna 1619, další smlouvu se stavy týchž zemí ze dne 16. srpna, a smlouvu ze dne 15. srpna 1619.<sup>241</sup>

Všechny tři exempláře jsou svázané do jedné společné knihy. Každý z nich je pak zvlášť podepsán a opatřen přitištěnými pečetěmi stavů českých, moravských i rakouských. Z podpisu purkmistrů měst pražských je patrné, že jak konfederace stavovské, tak úmluvy s Rakušany ve svých definitivních (zachovalých, tedy pergamenových) exemplářích byly podepsány teprve v září, tedy po volbě Fridricha Falckého, neboť pergamenové exempláře podepsali purkmistři měst Pražských Abraham Engl z Engelsperku, Lukeš Karban z Volšan a Jiřík Neher z Nerlingen, kteří byli ve svých funkcích až v uváděném měsíci.<sup>242</sup>

### **8.1.1. Česko-dolnorakouská konfederace**

Smlouva s Dolními Rakušany je zachována ve dvou originálních exemplářích o 6 pergamenových listech, svázaných červenobílou nití, na níž je zároveň připojen proužek pečeti Bohuchvala Berky. Ke každému je pak přivěšeno 65 pečetí na pergamenových proužcích.<sup>243</sup>

Konfедераční ujednání se skládá z úvodní části, poté následuje 9 článků. V úvodní části bylo zejména zdůrazněno, že smlouva je uzavřena za účelem společné obrany konfederovaných zemí. Tato obrana zde byla uvedena pouze v obecné rovině, neboť nebyly stanoveny vojenské kontingenty a další záležitosti související s touto problematikou. Upozorňovalo se zde na existenci vojenského nebezpečí a nutnost spojení a zabezpečení obrany proti napadení.

Ze smlouvy dále vyplývá, že s jejím uzavřením projevíli souhlas páni, rytíři i měšťané obou stran. Stavové slíbili ochranu Česko-dolnorakouské konfederaci všemi prostředky. Sjednocení zemí nemělo být nikomu ke škodě, ale mělo sloužit k ochraně vlasti a k obhajobě

---

<sup>241</sup>Viz JENŠOVSKÝ, B. O stavovských konfederacích v českém povstání. In: *K dějinám československým v období humanismu*. Sborník J. B. Novákovi, Praha 1962, s. 502.

<sup>242</sup>Tamtéž, s. 502.

<sup>243</sup>Tamtéž, s. 504.

stavovských práv a privilegií a „šťastnému panování naší vyšší vrchnosti a knížete země“.<sup>244</sup> I když v textu Česko-dolnorakouské konfederace není použit termín obrana víry, náboženské motivy jsou v úvodní části patrné. Obě strany jsou zde nabádány k důslednému zachování své víry.

Po úvodní části následuje 9 článků. Je zde zakotvena obrana proti společným nepřítelům,<sup>245</sup> kde se zároveň ujišťuje, že není namířena proti panovníkům. Je zde zakotveno zachování stavovských privilegií a svobod.<sup>246</sup> Jedním z jasných účelů této smlouvy je ochrana náboženských svobod – evangelické víry. Již v úvodní části vystupuje do popředí náboženská povaha smlouvy. Příslušníci evangelického vyznání zde totiž byli důsledně nabádáni k zachování jejich norem křesťanského života. Autoři pod výrazem „křesťanský život“ měli na mysli dodržování norem evangelického vyznání. Ten, kdo by narušoval normy křesťanského (evangelického) života, měl být při kázáních bedlivě napomínán a případně potrestán.

Ve smlouvě je naznačena možnost vypovězení poslušnosti panovníkovi.<sup>247</sup> Smlouva měla sloužit k obraně i útoku proti společnému nepříteli.<sup>248</sup> Avšak je koncipována velmi obecně v případě problematiky obrany i útoku proti společnému nepříteli. Výslovně se zde ujišťuje, že není namířena proti panovníkům „...naší vrchnosti a knížete země“. Nicméně z ustanovení článku 3 vyplývá, že evangeličtí stavové mohli odmítnout poslušnost vůči panovníkovi v případech tam uvedených, zejména proti náboženství, privilegiím, právům, svobodám a zvyklostem. Z toho lze usuzovat, že právo branného odporu je zde přinejmenším nastíněno,<sup>249</sup> nikoliv však v tak jednoznačné podobě jako tomu bylo v článku 30 u České konfederace z roku 1619 či v článku 6 Česko-hornorakouského konfедераčního ujednání. Pravděpodobně dolnorakouští stavové neměli zájem se dostat do případného konfliktu s panovníkem, a neřadili se tak mezi radikálnější stoupence monarchomachických idejí, jak tomu bylo v případě českých či hornorakouských stavů.

---

<sup>244</sup> ADAMOVIČ, K. K otázce česko-rakouského a česko-uherského konfедераčního hnutí v letech 1619-1620. *Právněhistorické studie* 29. Praha 1989, s. 80.

<sup>245</sup> Čl. 1.

<sup>246</sup> Čl. 2.

<sup>247</sup> Čl. 3.

<sup>248</sup> Čl. 4.

<sup>249</sup> Srv. MALÝ, K. Změny státního zřízení v českém stavovském povstání. *Folia Historica Bohemica*. Praha 1985, s. 74.

V případě, že by některé smluvní strany či stavové těchto smluvních stran byli omezováni ve svých právech, která jim zaručovala konfедераční smlouva, mohli dát tuto skutečnost na vědomí ostatním smluvním stranám. Ty měly povinnost tuto spornou věc vyřešit.<sup>250</sup>

Smlouva vycházela z priority evangelických stavů oproti katolíkům. Avšak pokud by katolíci „věrní a poslušni byli“ bylo stanoveno, že k této konfederaci „připuštění býti mají“.<sup>251</sup> Dle ustanovení konfederace byla připuštěna tedy účast stavů katolického, pokud se ale zavázali dodržovat tuto smlouvu a budou se chovat jako věrní a upřímní patriotové, jak se na poctivého Čecha a Němce přísluší. Konfедераční ustanovení však postrádá povinnost katolíkům zavázat se k dodržování konfедераčního ujednání přísahou, jak tomu bylo v České konfederaci z roku 1619.

Konfедераční ujednání zřizovalo společný orgán pro všechny konfederované země – generální sněm.<sup>252</sup> Tento generální sněm se měl scházet jednou za pět let nebo v případě potřeby.<sup>253</sup> Pouze generální sněm pak byl oprávněn ke změnám konfедераční smlouvy. Byla zde stanovena zásada, že při každém konání generálního sněmu měl být přečten text konfедераčního ujednání, aby se neustále zdůrazňovala vážnost tohoto dokumentu a pro dědice skutečnost, že i oni jsou vázáni touto smlouvou. Pravomoc generálního sněmu zde podrobněji ale rozvedena nebyla. Např. není ani stanoveno kdo se mohl a měl sněmu účastnit, či kdo měl být svolavatelem sněmu. V Česko-dolnorakouské konfederaci lze nalézt řadu dalších ústavně právních ustanovení.

Smlouvou byla stanovena povinnost panovníka se seznámit s textem konfедераční listiny.<sup>254</sup> Z toho lze usuzovat, že souhlas panovníka nebyl k platnosti konfедераční smlouvy nutný.

V konfедераčním ujednání bylo zakotveno, že Česko-dolnorakouská smlouva nesměruje proti žádnému jinému spolku ani proti privilegiím stavů jednotlivých konfederovaných zemí.<sup>255</sup>

---

<sup>250</sup> Čl. 5.

<sup>251</sup> Čl. 6.

<sup>252</sup> Čl. 7.

<sup>253</sup> Článek 7 je nutno posuzovat v úzké spojitosti s čl. 5 konfедераčního ujednání.

<sup>254</sup> Čl. 8.

### 8.1.2. Česko-hornorakouská konfederace

Konfederaci se stavy hornorakouskými uzavřeli stavové sjednocených českých zemí dne 16. srpna 1619. Tato smlouva byla také nejdříve vypracována na papíře a teprve později sepsána ve třech souhlasných originálních exemplářích v jazyce německém ve formě knihy o 8 pergamenových listech. Ke každému exempláři je přivěšeno na pergamenových prouzcích 62 pečeti.<sup>256</sup>

Česko-hornorakouská konfederace je tvořena úvodní částí, dále následují jednotlivá ustanovení neboli text vlastní smlouvy. Úvodní část je prakticky totožná s úvodní částí česko-dolnorakouské konfederace.

V Česko-hornorakouské konfederaci je stanoveno, že členem konfederace má být i panovník,<sup>257</sup> avšak zakazuje mu radit se s jezuiti, cizími poselstvími o věcech týkajících se konfederovaných zemí. Též je stanoven zákaz z jeho strany dosazovat cizince do nejvyšších úřadů.<sup>258</sup> Je zakotvena priorita evangelického náboženství.<sup>259</sup> Bylo zakázáno, aby se evangelíci vzájemně uráželi.<sup>260</sup> Do úřadů mohli být dosazováni pouze osoby evangelického vyznání.<sup>261</sup> Náboženská otázka se prolíná celou konfедераční listinou, která vychází z důsledné ochrany evangelického náboženství. I když je ze smlouvy zřejmá ochrana evangelíků, nachází se zde i ustanovení,<sup>262</sup> které poskytuje stejnou ochranu ze strany konfederace i katolíkům, avšak jenom pokud by se zavázali, že budou zachovávat konfederaci a nepodnikat nic proti evangelickému náboženství.

---

<sup>255</sup> Čl. 9.

<sup>256</sup> JENŠOVSKÝ, B. O stavovských konfederacích v českém povstání. In: *K dějinám československým v období humanismu*. Sborník J. B. Novákovi, Praha 1962, s. 504.

<sup>257</sup> Čl. 1.

<sup>258</sup> Čl. 2.

<sup>259</sup> Čl. 3.

<sup>260</sup> Čl. 4.

<sup>261</sup> Čl. 5.

<sup>262</sup> Viz Čl. 25.

Pokud panovník stvrdil tuto dohodu, mohl si zřídit vlastní armádu a ji pak se souhlasem všech konfederovaných zemí použít proti nepřátelům.<sup>263</sup> Konfедераčním ustanovením bylo zakotveno právo odporu proti panovníkovi.<sup>264</sup> Obdobně jako v České konfederaci z roku 1619 se zde zřetelně prosadil monarchomachismus. Stavovské právo na odpor vůči panovníkovi se mohlo uplatnit, nejen pokud by král učinil cokoli proti konfederaci, ale také pokud by byla narušena svoboda náboženství nebo veřejných privilegií. V takovém případě by stavové ipso facto byli osvobozeni od svých povinností vůči králi.

Panovník byl výrazně omezen ve svých pravomocích, např. mu bylo zakázáno vyhlášovat válku, verbování, povolování usazování cizinců na území konfederace, sjednávat mír s cizinci.<sup>265</sup> Konfедераční ujednání též umožnilo vzájemné dědění mezi českými a hornorakouskými stavy. Majetek z jedné země měl „být propuštěn“ pravým dědicům do druhé země bez jakýchkoli těžkostí ze strany země, kde se majetek nacházel.<sup>266</sup>

Smlouvou byl zřízen sbor defenzorů, stanoveny zásady spolupráce mezi defenzory,<sup>267</sup> a zakotvena přísaha defenzorů.<sup>268</sup> Zvolení defenzoři konfederovaných zemí měli být vzájemně seznámeni.<sup>269</sup> Defenzoři se měli řídit instrukcemi svých zemí,<sup>270</sup> a nesmělo jim být bráněno ve výkonu jejich funkce, ať by se o to pokoušel kdokoli.<sup>271</sup> Defenzoři se měli scházet jednou za rok nebo kdykoli podle potřeby, na místě z časového a bezpečnostního hlediska nejvhodnějším.<sup>272</sup> Čeští defenzoři získali pravomoc obesílat jiné defenzory.<sup>273</sup> K otázce obrany se měli vyjádřit všichni defensoři konfederovaných zemí. Pakliže by obrany měla použít jenom jedna z konfederovaných zemí, měli defensoři této země právo obeslat defensory ostatní.<sup>274</sup>

Výše uvedená ustanovení týkající se defenzorů, představujících společný orgán konfederovaných zemí, lze označit za ústavněprávní ustanovení. Z konfедераčního ujednání

---

<sup>263</sup> Čl. 6.

<sup>264</sup> Čl. 7.

<sup>265</sup> Čl. 8.

<sup>266</sup> Čl. 9.

<sup>267</sup> Čl. 10.

<sup>268</sup> Čl. 11.

<sup>269</sup> Čl. 12.

<sup>270</sup> Čl. 13.

<sup>271</sup> Čl. 14.

<sup>272</sup> Čl. 15.

<sup>273</sup> Čl. 16.

<sup>274</sup> Čl. 17.

pak vyplývá, že přední místo ve sboru defenzorů zaujímají čeští defenzoři. Tato priorita českých defenzorů se projevuje i v právu svolávat a obesílat defenzory ostatních zemí. Jedinou výjimkou byla situace, pokud by některá z konfederovaných zemí byla napadena. Pak právo svolat defenzory konfederovaných zemí měli defenzoři napadené země.

Ve smlouvě byl stanoven závazek vojenské pomoci.<sup>275</sup> Smluvní strany se zavazovaly, že poskytnou pomoc takového druhu a v takovém množství jak bude předem ujednáno.<sup>276</sup> Bylo zakotveno společné velení a stanoveny zásady ke společné obraně a volbě vrchního velitele.<sup>277</sup> Zřizovala se také funkce zemského velitele-generalleytenambta, který by v případě nutnosti řídil obranu konkrétní země, dokud by na místo nedorazil generál jakožto nejvyšší velitel.<sup>278</sup>

Všechny konfederované země byly zavázány si vzájemně vojensky pomáhat. Za tímto účelem měla mít každá země svou vojenskou hotovost. Kvóty vojenské pomoci zde však konkrétně určeny nebyly. Patrný jsou zde ústavněprávní prvky, projevující se v tom, že si konfederované země měly zvolit společného generála. Články týkající se výše uvedeného, v podstatě přebíraly články České konfederace z roku 1619, které také vytvářely společnou armádu, společné velení a zásady, že ke společné obraně by mělo být použito nejdříve mírových a pak teprve válečných prostředků.<sup>279</sup>

V konfederalním ujednání byl zdůrazněn společný postup zemí konfederace při posuzování a řešení všech závažných záležitostí, které se týkají konfederace,<sup>280</sup> a stanovena rovnost zemí.<sup>281</sup> Tím byla zakotvena suverenita jednotlivých členů konfederace a žádná smluvní strana si neměla nad druhou stranou osobovat jakoukoli nadřazenost, ani zasahovat do vnitřních záležitostí jiné smluvní strany. Byl stanoven zákaz vzájemného útisku stavů a útisku zemí.<sup>282</sup>

---

<sup>275</sup> Čl. 18.

<sup>276</sup> Čl. 19.

<sup>277</sup> Čl. 20.

<sup>278</sup> Čl. 21.

<sup>279</sup> Srv. MALÝ, K. Změny státního zřízení v českém stavovském povstání. *Folia Historica Bohemica*. Praha 1985, s. 75-76.

<sup>280</sup> Čl. 22.

<sup>281</sup> Čl. 23.

<sup>282</sup> Čl. 24.



Přes prioritu ochrany evangelického náboženství bylo katolíkům umožněno požívat stejné ochrany zaručené konfederací, pokud by se zavázali zachovávat konfederaci a nepodnikat nic proti evangelickému náboženství.<sup>283</sup> Konfедераční ujednání zavazovalo i budoucí generace.<sup>284</sup> Žádná z konfederovaných zemí nesměla činit nic, co by bylo na škodu této smlouvě.<sup>285</sup>

### 8.1.3. Charakterkonfедераčních ujednání

Konfедераční ujednání, které bylo uzavřeno mezi českými a dolnorakouskými stavy lze považovat za mezinárodní smlouvu mezi zeměmi České koruny a Dolními Rakousy. Svým charakterem sleduje zejména obranné cíle, neboť prvky ústavněprávní povahy se promítly do smlouvy jen zřídka.

Přesto, že smlouva sleduje obranné cíle, nejsou zde konkrétně řešeny otázky vojenské vzájemné pomoci ani náplně vztahů mezi jednotlivými zeměmi. Na základě této smlouvy se mělo vytvořit jakési volné sdružení suverénních států, tedy mělo jít o svazek zemí, které spojoval určitý společný zájem,<sup>286</sup> jako byla obrana před nepřítelem, ochrana stavovských privilegií a evangelické víry.

Tuto smlouvu sjednali stavové bez souhlasu panovníka. Příprava a přijetí tohoto konfедераčního ujednání, bez ohledu na stanovisko panovníka, je příkladem uvedení do praxe principu, že všechna moc pochází od evangelických stavů a že panovník jim v žádném případě není nadřazen. Právo stavů na odpor vůči panovníkovi zde není výslovně zakotveno, avšak z textu jej lze dovodit.

Povahu mezinárodní smlouvy měla též konfederace uzavřená mezi českými a hornorakouskými stavy. Z Česko-hornorakouské konfederace však vyplývá, že je výrazně

---

<sup>283</sup> Čl. 25.

<sup>284</sup> Čl. 26.

<sup>285</sup> Čl. 27.

<sup>286</sup> Srv. ADAMOVIČ, K. *K historii evropského federalismu*. Praha: Karolinum, 1997, s. 58.

ústavněprávním dokumentem. Tato smlouva není dokumentem uzavřeným, v budoucnu se počítalo s jejím případným rozšířením. Doplnky a změny v ustanoveních neměly být ovšem v rozporu se základními myšlenkami konfедераční smlouvy.

V této konfederaci je výslovně zakotveno právo stavů na odpor vůči panovníkovi a zároveň z řady ustanovení této smlouvy lze dovodit podstatné omezení panovníkových pravomocí. Také je zde zdůrazněno, že členské státy si ponechávají svůj právní řád.

Porovnáme-li tedy obě konfедераční ujednání v případě zakotvení práva odporu, pak na rozdíl od Česko-hornorakouské konfederace konfедераční ujednání s Dolními Rakousy jednoznačné zakotvení práva stavů na odpor nenalzáme. Jak výše již bylo nastíněno, to lze snad dovodit z toho, že dolnorakouští stavové se nechtěli dostat do případného konfliktu s králem.

Pojetí práva odporu bylo zde uchopeno do velmi obecné roviny v tom smyslu, že se zde ujišťovalo, že Česko-dolnorakouská konfederace není namířena proti panovníkům. Nicméně z ní plynulo, že evangeličtí stavové mohli poslušnost králi odmítnout v některých případech tam stanovených. Zejména pokud by něco podnikl proti náboženství, spravedlnostem, privilegiím, majestátům či starobylým zvyklostem.

Obě konfедераční smlouvy se svou obsahovou a koncepční složkou poměrně silně od sebe odlišují.<sup>287</sup> Ani v jedné z obou konfederací nenacházíme ustanovení o tom, zda mohli členové konfederace vystoupit či ne. Pro obě je pak charakteristické, že obsahují nutnost respektovat práva ostatních členských států a že dohody nemají být nikomu ze členů ke škodě. Obě ujednání byla uzavřena „na věčné časy“ a počítalo se s tím, že každých pět let bude text konfederací čten na generálním sněmu a vždy na místních zemských sněmech, aby byla ujednání stále připomínána.

Česko-rakouské konfедераční smlouvy představují zajímavý doklad řešení česko-rakouského soustátí pod vládou jakýchsi generálních stavů, v němž neobyčejně silně působil nizozemský příklad.<sup>288</sup> Nicméně vlastní Česká konfederace z roku 1619 představovala v každém ohledu svébytný výkon stavů, který se ukázal z politických alternativních konceptů

---

<sup>287</sup> Tamtéž.

<sup>288</sup> Srv. KAVKA, F. *Bílá hora a české povstání*. Praha 2003, s. 204.

jako model protimonarchistický a proticentralistický, a neomezoval se na možnost nizozemského stavovsko-federativního uspořádání.<sup>289</sup> Uzavření česko-rakouských smluv ze srpna roku 1619 bylo výrazem připojení Horních a Dolních Rakous k českému stavovskému povstání a výrazem rozhodnutí těchto zemí postavit se proti Habsburkům.

Obě konfederace jsou také výrazem snahy pevněji ukotvit země Koruny české v mezinárodních vztazích. Představují pokus širěji otevřít již dříve přijatou Českou konfederaci, a nalézt tak spojence, kteří by v době utváření evropských velmocí mohli být zárukou, že český stát nejen že nezanikne, ale bude i nadále hrát důstojnou roli na mezinárodním poli.<sup>290</sup>

## 8.2. Česko-uherská konfederace

Česko-uherská konfederace byla dojednána na shromáždění uherských stavů v Bratislavě roku 1620. Jednalo se o spojenectví mezi uherskými stavy a stavy zemí Koruny české, Dolních a Horních Rakous. Právním projevem tohoto spojenectví se stala konfедераční smlouva, která byla přijata 15. ledna roku 1620.

K ratifikaci této dohody došlo na generálním sněmu 25. dubna 1620 z toho důvodu, že dojednání smlouvy z ledna 1620 si vyžadovalo schválení generálním sněmem v Praze, na které pamatuje závěr smlouvy.<sup>291</sup> Na generálním sněmu v Praze byla konfederace přečtena nejdříve v latinském jazyce uherským sekretářem a poté opět v jazyce latinském Pavlem Ješínem, který v té době zastával funkci rady apelačního soudu. Dále pak byla konfederace a doplňky projednávány a v konečném znění stvrzeny v srpnu 1620 na sněmu uherských stavů v Banské Bystrici, za přítomnosti legátů konfederovaných zemí. Tohoto sněmu se účastnili za českou stranu Volrad z Plesu a Jan Jesenius.<sup>292</sup>

---

<sup>289</sup> Srv. BÄHLCKE, J. Die böhmische Krone zwischenstaatsrechtlicher Integrität, monarchischer Union und ständischem Föderalismus. In: Fröschl, T. (ed.). *Föderationsmodelle und Unionsstrukturen*. Wiener Beiträge zur Geschichte der Neuzeit. Band 21, München 1994, s. 101.

<sup>290</sup> Srv. MALÝ, K. Změny státního zřízení v českém stavovském povstání. *Folia Historica Bohemica*. Praha 1985, s. 76.

<sup>291</sup> KRIVOŠÍK, Š. Príspevok k dejinám stavovského konfederácie českých a uhorských stavov z r. 1620. In: *Právnické štúdie*, ročník VII, 1, SAV, Bratislava 1959, s. 159; ADAMOVÁ, K. K otázce česko-rakouského a česko-uherského konfедераčního hnutí v letech 1619-1620. *Právněhistorické studie* 29, Praha 1989, s. 84.

<sup>292</sup> KRIVOŠÍK, Š. Príspevok k dejinám stavovského konfederácie českých a uhorských stavov z r. 1620. In: *Právnické štúdie*, ročník VII, 1, SAV, Bratislava 1959, s. 159, s. 159.

Česko-uherská konfederace je stanovena jako věčná,<sup>293</sup> pro zachování stálého a nezměnitelného míru a sjednocení, vybudovaného na společném dobrém sousedství a prokazované oboustranné upřímné lásky.<sup>294</sup> Věčnost smlouvy se vztahovala i na potomky těch, kteří se k této smlouvě připojili. Tato dohoda se měla číst a opakovat při všech zemských sněmech.<sup>295</sup>

Členové konfederace měli na základě této dohody povinnost v případě ohrožení stát při sobě, nasadit své životy a majetky a to jak v případě vnějšího nepřítel, tak i proti případným zrádcům a odpadlíkům. Pokud by se proti sjednoceným zemím postavil jakýkoli nepřítel, či pokud by kdokoli chtěl, přímo či nepřímo, rušit toto ujednání, či od této konfederace odstoupit, byla stanovena povinnost členů navzájem si pomoci. Země, která by byla napadena nepřitelem, se mohla obrátit na členy spolku a měla právo požadovat vojenskou pomoc a se souhlasem ostatních použít obrany k navrácení do původního stavu.<sup>296</sup>

Konfederace stanovila, aby členové usilovali o rozšíření tohoto spolku dalšími novými členy. Země, které měly být přijaté do této společnosti, se společným souhlasem všech členů konfederace, ještě před jejich vstupem byly povinni přísahat a zavázat se k povinnostem, které stanovily ustanovení konfедераční dohody a vyvarovat se všemu, co by směřovalo proti konfederaci. Takovéto země pak měli právo na pomoc a právo požívat svobod a výhod, které z této konfederace vyplývaly.<sup>297</sup>

Smlouvou došlo k vytvoření společného orgánu konfederace – generálního sněmu, který se souhlasem všech členů se měl scházet každých pět let. Na něm pak měly být řešeny záležitosti a nedorozumění vzniklé mimo jiné i z výkladu článků této smlouvy. Ustanovení smlouvy se měly podle požadavku rozšířit nebo konkretizovat pro větší porozumění.<sup>298</sup>

Žádný z členů konfederace nesměl začít válku ani z ofenzivních, ani z defenzivních pohnutek bez souhlasu všech sjednocených zemí. Z ustanovení Česko-uherské konfederace vyplývá, že taková moc jednotlivému členu vůbec nepříslušela. V případě nenadálého

---

<sup>293</sup> K níže v textu práce vycházím ze znění, které je uvedeno in PAVEL SKÁLA ze ZHOŘE. *Historie česká*. Díl IV., s. 16-26.

<sup>294</sup> Čl. 1 Česko-uherské konfederace.

<sup>295</sup> Čl. 4 Česko-uherské konfederace.

<sup>296</sup> Čl. 2 Česko-uherské konfederace.

<sup>297</sup> Čl. 3 Česko-uherské konfederace.

<sup>298</sup> Čl. 4 Česko-uherské konfederace.

nepřátelského vpádu do jedné z konfederovaných zemí nebo v případě hrozby takového vpádu, dříve nežli by byla poskytnuta ostatními zeměmi náležitá pomoc, nebo by napadená země mohla tuto skutečnost vůbec ostatním oznámit, měl právo tento ohrožený člen konfederace jednat v zájmu své bezpečnosti o své vlastní újmě, a to způsobem obhajitelným.<sup>299</sup>

Dle ustanovení Česko-uherské konfederace bylo zakázáno sjednávat a uzavírat příměří či mír s nepřítelem, rušitelem míru, a s kýmkoli, kdo nepřál existenci samotné konfederace, nebo ji chtěl opustit.<sup>300</sup>

Je zde stanoven závazek zajištění uherského pohraničí dostatkem vojenských záloh a municí, jakož i osobní povinnost českého panovníka odvádět ročně 50.000 tolarů ročně na zajištění obrany v uherském pohraničí.<sup>301</sup> Jako účastník této dohody je tedy přímo uveden český král, který je zavázán povinností odvádět danou sumu na ochranu pohraničí Uher. Zároveň je zde konkretizováno k jakým účelům měla finanční částka být: na plat vojska v pohraničí, udržování hraničních pevností.

Jsou zde stanoveny záruky, aby tyto finanční zdroje nebyly použity na jiné účely, v podobě komise, která měla rozhodovat, kam tyto částky půjdou, v jakém množství, a dohlížet na přerozdělování. V případě potřeby je stanoveno, že budou vybrány peníze na obnovu příhraničních pevností.

Dále je zde zakotveno obnovení míru s Turky a tento mír potvrdit jako nezrušitelný. Bylo nařízeno vypravit poselstvo k vládcům osmanské říše jménem všech sjednocených zemí a navrhnuo, aby byla vybrána potřebná suma na dary a jiné finanční útraty spojené s poselstvím.<sup>302</sup>

V zájmu zachování dobrého sousedství a na potvrzení toho, že smluvní strany si považují této smlouvy, měli být ustanoveni zvláštní komisaři ve stejném počtu z každé smluvní strany. Ti pak měli být vysláni na uherské pomezí, kde se stýkala Morava, Slezsko a

---

<sup>299</sup> Čl. 5 Česko-uherské konfederace.

<sup>300</sup> Tamtéž.

<sup>301</sup> Čl. 6 Česko-uherské konfederace.

<sup>302</sup> Čl. 7 Česko-uherské konfederace.

Rakousy, aby tam prozkoumali a vyřešili hraniční nesrovnalosti a stanovili územní narovnání s konečnou platností.<sup>303</sup>

Bylo poukázáno na nutnost připojit území, které dříve náleželo k uherskému království. Členům bylo pak uloženo, aby byli nápomocni a zasadili se v zájmu dobrého sousedství o zpětné připojení těchto území k Uhrům.<sup>304</sup>

Ze smlouvy je patrná tendence užšího vzájemného obchodního styku a vytvoření prostoru pro volný pohyb obchodníků na celém území konfederace. Nemělo to být na újmu království, zemí, stavů, měst, obcí a jednotlivců.<sup>305</sup> V konfederovaných zemích měl být nařízen stejný směnný kurz – „jednota v minci“. Návrh z české strany byl stanoven již na generálním sněmu v dubnu 1620.<sup>306</sup>

Měli být zvoleny osoby, které by řešily případná nedorozumění a různé nesnáze, jak mezi jednotlivými konfederovanými zeměmi, tak mezi jednotlivými stavy uvnitř konfederované země. Některé zvláště závažné problémy měli, kromě výše zmíněných osob, řešit též vysoce postavení hodnostáři, případně panovníci. Na uherské straně král, kníže, palatýn a nejvyšší úředníci a soudcové a rady zemské, na straně české pak k tomu zřízení defenzoři.<sup>307</sup>

Podle ustanovení Česko-uherské konfederace měli být zbaveni svého vlivu jezuité, byl jim zakázán pobyt na celém území konfederovaných zemí a zároveň byl stanoven zákaz je ukrývat, využívat jejich diplomatických služeb, dosazovat je do úřadů, obecních rad atd. Ten, kdo by porušil tyto zákazy, měl být vypovězen ze země.<sup>308</sup>

V případě, že by některá z konfederovaných zemí požádala o pomoc proti nepříteli členy konfederace a takováto pomoc do království českého nebo zemí sjednocených byla vypravěna, sebrané vojsko bylo povinno podrobit se velení českého krále, nejvyššímu purkrabímu a jiným nejvyšším úředníkům, soudcům zemským a generálům. Vojsko bylo placeno ze strany vysílatele. Od vojáků se vyžadovala přísná kázeň. Bylo zakázáno obsazovat

---

<sup>303</sup> Čl. 8 Česko-uherské konfederace.

<sup>304</sup> Čl. 9 Česko-uherské konfederace.

<sup>305</sup> Čl. 10 Česko-uherské konfederace.

<sup>306</sup> Čl. 11 Česko-uherské konfederace.

<sup>307</sup> Čl. 12 Česko-uherské konfederace.

<sup>308</sup> Čl. 13 Česko-uherské konfederace.

ležením panská a rytířská sídla, svobodná města, kostely, fary, mlýny a nemocnice. Nábor i propouštění vojáků byl svěřen zemským stavům.<sup>309</sup>

V rámci dobrých sousedských vztahů, k čemuž mělo vést též včasné odstranění různých rušivých momentů a třecích ploch mezi partnery konfederace, mj. bylo dohodnuto vyhledat dokumenty potvrzující stará práva uherské země a tyto navrátit do Uher.<sup>310</sup> Došlo ke stanovení principu věrnosti, přátelství, dobrovolnosti svazku. Stará nepřátelství a záště měla být zapomenuta.<sup>311</sup>

Konfederace řešila otázku odsouzených a proskribovaných osob. Pro členy konfederace byl stanoven zákaz takové osoby ponechávat na svém území. Procesní pravidla, která měla platit na území všech konfederovaných zemí, byla též stanovena. Účastníci konfederace byli povinni vrátit odsouzenou osobu na místo, kde byla odsouzena, pokud by uprchla na jejich území. Právo udělit milost náleželo panovníkovi a vrchnosti, avšak se souhlasem vrchnosti země, kde došlo k odsouzení.<sup>312</sup>

Současným a budoucím knížatům byla stanovena povinnost potvrdit konfederaci a podle ní spravovat konfederované země. Takovému panovníkovi pak náležela moc a právo, svobodně se mohl bránit proti jakémukoli nepříteli, avšak se souhlasem všech konfederovaných zemí.

Pokud by panovník porušil své povinnosti, bylo stavům vyhrazeno právo na odpor. Obdobně jako v České konfederaci se zde promítly ideje monarchomachů. V Česko-uherské konfederaci se hovoří, že pokud by panovník podnikl cokoliv proti této konfедераční listině, nemají poddaní povinnost ho nadále poslouchat. Opět vyvázání poddaných z povinností vůči panovníkovi nastávalo ipso facto. Myšlenka monarchomachů je zde ještě ostřejší než tomu bylo v České konfederaci, neboť zde bylo stanoveno, že pokud by se král postavil proti konfederaci: „...in eocasu status et ordines a fidelitatis homagio absolutos pronunciaci, eidemque contadicendi, et resistendi plenariam, perpetuamque potestatis facultatem habere debere, nec idoe a

---

<sup>309</sup> Čl. 14 Česko-uherské konfederace.

<sup>310</sup> Čl. 15 Česko-uherské konfederace.

<sup>311</sup> Čl. 16 Česko-uherské konfederace.

<sup>312</sup> Čl. 17 Česko-uherské konfederace.

quoquamhominumcriminislaesaeMajestatispostulariopeortere, utrinquevolumus et sancimus“.<sup>313</sup>

Podstata monarchismu je zde skryta v ustanovení o generální defenzi. Měla být použita proti každému narušiteli konfederace. Tedy i proti panovníkovi a generální defenze se měly účastnit všechny smluvní strany. Právo na odpor je naznačeno i v ustanoveních týkajících se vzájemné pomoci a závazku nečinit nic proti konfederaci a smluvním stranám.<sup>314</sup>

V konfedačním ujednání bylo zdůrazněno, že stavům náleží jejich moc a svobody. Dle tohoto ustanovení panovníci při korunovaci byli povinni se zavázat přísahou k dodržování ustanovení této smlouvy o spojení.<sup>315</sup>

Závěrečná část konfedačního ujednání informuje o složení slibu a přísahy ze strany českého krále a stavů.

Česko-uherskou konfederaci můžeme charakterizovat jako dokument výrazně vojensko-politického charakteru. Stranou v podstatě ponechává náboženské aspekty. Hovoří se zde o „válce proti domu Rakouskému“. V podstatě šlo o protihabsburský odboj, a tudíž se do smlouvy promítla i idea monarchomachů o oprávněném odporu poddaných proti králi, který měl být veden „nákladem všeobecným“.<sup>316</sup>

---

<sup>313</sup> ADAMOVIČ, K. *První česká federativní ústava z roku 1619*. Praha – Plzeň 2009, s. 70.

<sup>314</sup> Tamtéž, s. 72.

<sup>315</sup> Čl. 18 Česko-uherské konfederace.

<sup>316</sup> ADAMOVIČ, K. *První česká federativní ústava z roku 1619*. Praha – Plzeň 2009, s. 72.



## **Závěr**

Počátkem 17. století se objevuje idea spojit stavy více států. K těmto spolkům, které se nazývaly konfederace, došlo především ze strany evangelických stavů.

Konfederace svou povahou představovaly především obranné spolky, jak proti vnějším tak i vnitřním nepřítelům. Mezi hlavní aspekty těchto konfederací náležela ochrana náboženských svobod, stavovských privilegií a společná vojenská pomoc.

V konfедераčních ujednáních jsou také zakotveny ideje monarchomachů, spočívající na právu stavů postavit se proti svému panovníku, který by nedodržel nebo rušil ustanovení konfедераční smlouvy. Stavovské konfederace odrážely tak realitu vztahu panovníka a stavů v evropských poměrech. Stavové jednotlivých zemí usilovali o zvýšení svého politického vlivu a rozšíření svých práv na úkor panovníka. Stavovské konfederace představovaly novou formou vlády, která se obešla i bez panovníka. Panovník, který byl zásadně volen, se dostal do postavení spíše reprezentativní postavy.

K prvním společným konfederacím můžeme zařadit konfederaci z roku 1608. Roku 1609 pak byla uzavřena konfederace mezi českými a slezskými stavy k obraně náboženských svobod.

Po vypuknutí stavovského povstání roku 1618 byla 31. července roku 1619 mezi stavy jednotlivých zemí Koruny české uzavřena Česká konfederace. Následně pak na to byla uzavřena Česko-dolnorakouská a Česko-hornorakouská konfederace. V lednu roku 1620 pak následovalo uzavření Česko-uherské konfederace.

K této konfederaci pak přistoupilo na základě smlouvy ještě téhož roku Sedmihradsko. Tato smlouva sledovala převážně obranu před vnějším a vnitřním nepřítelem, tj. zejména vojenskou pomoc, s kterou souviselo finanční zajištění. Od výše uvedených konfederací se liší zejména tím, že náboženské aspekty byly ponechány stranou a účastníkem smlouvy je i panovník, čímž ztrácí ryze stavovský charakter.

Bylo zde zdůrazněno významné postavení knížete G. Bethlena a z obsahu smlouvy je patrné, že tato smlouva sledovala především jeho osobní zájmy. Např. z ustanovení, kde byl zakotven závazek smluvních stran k případné pomoci proti polskému králi, nebo z ustanovení, které předpokládaly nové územní uspořádání rakouských dědičných držav. Ve smlouvě byl totiž zakotven požadavek G. Bethlena na připojení obojích Rakous, Štýrska, Korutan a Kraňska k uherskému království. V neposlední řadě lze spatřovat jeho osobní zájmy i ve vylepšení vztahu s Tureckem, kdy je ve smlouvě kladen důraz na uzavření míru s osmanskou říší a na nutnost vyslat poselstvo k tureckému panovníkovi.

Na počátku 17. století byly konfederace pojímány převážně jako obranné svazky. Určitou změnu v tomto pojetí představovala Česká konfederace z roku 1619, kde sílí územní povaha konfederativního spojení a přestože ještě spíše neuvědoměle, je pojem konfederace spojován se základním zákonem státu – ústavou – a státní formou.

Českou konfederací byly vytvořeny nejvyšší společné orgány – generální sněm, sbor defenzorů a další orgány. Výrazně ústavně právní povahu měla ustanovení o generálním sněmu. Se souhlasem všech členů konfederace se scházeli každých pět let. Na sněmu měly být řešeny sporné záležitosti, které vznikaly i z výkladu jednotlivých ustanovení České konfederace.

S ústavně právními prvky se setkáváme i v následných konfederacích. Např. tak tomu bylo v Česko-hornorakouské konfederaci, kde ústavněprávním prvkem bylo ustanovení, týkající se defenzorů, kteří představovali společný orgán konfederovaných zemí. Defenzoři se podle této smlouvy měli scházet jednou za rok, avšak pokud to vyžadovala situace, mohli se sejít kdykoliv. Českým defenzorům příslušelo právo obeslání.

Jak Česko-dolnorakouská, tak Česko-honorakouská konfederace měly povahu mezinárodní smlouvy. Z Česko-honorakouské konfederace však vyplývá, že je výrazně ústavněprávním dokumentem. Uzavření česko-rakouských smluv ze srpna roku 1619 bylo výrazem připojení Horních a Dolních Rakous k českému stavovskému povstání a výrazem rozhodnutí těchto zemí postavit se proti Habsburkům. Česko-rakouské konfедераční smlouvy představují zajímavý doklad řešení česko-rakouského soustátí pod vládou jakýchsi generálních stavů. Nicméně Česká konfederace z roku 1619 představovala v každém ohledu svébytný výkon stavů, který se ukázal z politických alternativních konceptů jako model proticentralistický a protimonarchistický.

Česká konfederace nebyla časově omezená, počítalo se, že bude na věčné časy, jak se na ní i přísahalo. Slavnostní přísaha dodávala tomuto dokumentu velký význam a důstojnost. Z celkové koncepce preambule České konfederace je zřejmé její moderní průkopnické pojetí s vytyčením základních cílů, jako např. obrana prosazování evangelické víry či vzájemná spolupráce mezi sjednocenými zeměmi.

Přestože prosazovala obranu evangelické víry, nelze v jejich ustanovení spatřovat totální diskriminaci osob katolického vyznání. Na základě ustanovení České konfederace nebyli katolíci nuceni k přestupu na jediné evangelické náboženství či nějaké emigraci jak tomu bylo pak po Bílé Hoře roku 1620. Naopak můžeme zde spatřovat prvky tolerance, již např. i tím, že pokud katolíci dodržovali ustanovení konfederace, mohli zastávat i určité úřady či vykonávat obchod či živnosti.

Představuje ojedinělý ústavněprávní dokument, ve kterém spatřujeme proměny chápání federace a konfederace. Setkáváme se zde také ale i s nejasnostmi či mezerami, které lze přičíst tehdejší době, ve které byla tato ústava tvořena. Nelze opomíjet, že ústava se vytvářela v době, kdy docházelo k převratným změnám v českém státě a to jak na poli politickém tak i právním. V podstatě zde můžeme hovořit o politickém převratu a vytvoření zcela nové formy státu.

Česká konfederace z roku 1619 byla výjimečná především v tom, že vytvořila systematický právní základ principů a institucí evangelického stavovského státu, ale i v konfедераčním hnutí, které v důsledku prohlubovalo spolupráci jednotlivých zemí střední Evropy. I přes pevné definování celistvosti státu Českou konfederací, byla přiznána a

garantována i jistá míra autonomie jednotlivých zemí. Konfederace deklarovala všem zemím Koruny české mezi sebou rovnost. Tato rovnost byla deklarována i v dalších navazujících konfедераčních ujednáních. Mezi hlavní cíle konfедераčního hnutí lze zařadit protihabsburský odboj, ne náhodou se projevující v ustanoveních o branném odporu.

Během následujících měsíců roku 1619 se stavovská konfederace postupně začala dostávat do velkých finančních potíží i politické krize. Na převaze začala nabývat císařská armáda. Konec a krátký život České konfederace přinesla porážka stavů na Bílé Hoře roku 1620. Vítězství panovníka Ferdinanda II. nad stavy zároveň znamenalo i vítězství katolické koncepce, která navázala na své předbělohorské snahy. Tuto skutečnost poté i potvrdilo Obnovené zřízení zemské z roku 1627.

## Seznam literatury a pramenů

- ADAMOVÁ, K. *K historii evropského federalismu*. Praha: Karolinum, 1997.
- ADAMOVÁ, K. K otázce konfедераčních snah v českém státě na počátku 17. století. *Právně historické studie* 27. Praha 1986.
- ADAMOVÁ, K. *Dějiny veřejného práva ve střední Evropě*. Praha: C. H. Beck, 2000.
- ADAMOVÁ, K. A propos de l'histoire de l'intégration européenne. In: *Livret – annuaire* 15, Paris 1999-2000.
- ADAMOVÁ, K. K otázce první federální ústavy českých zemí. *Stát a právo* 27, Praha 1986.
- ADAMOVÁ, K. K otázce přijetí české konfederace pražským generálním sněmem v roce 1619. *Právněhistorické studie* 30. Praha 1989.
- ADAMOVÁ, K. *První česká federativní ústava z roku 1619*. Praha 2009.
- ADAMOVÁ, K., SOUKUP, L. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010.
- ADAMOVÁ, K. K otázce česko-rakouského a česko-uherského konfедераčního hnutí v letech 1619-1620. *Právněhistorické studie* 29. Praha 1989.
- BAHLCKE, J. Konföderation und Widerstand. Die politischen Beziehungen der böhmischen und mährischen Stände gemeinde vom Bruderzwist bis zum Aufstand gegen Habsburg (1608-1619). *Folia Historica* 13. Praha 1990.
- BAHLCKE, J. *Regionalismus und staatsintegration im widerstreit*. Mnichov 1994.
- BAHLCKE, J. Die böhmische Krone zwischen staatsrechtlicher Integrität, monarchischer Union und ständischem Föderalismus. In: Fröschl, T. (ed.). *Föderationsmodelle und Unionsstrukturen*. Wiener Beiträge zur Geschichte der Neuzeit. Band 21, München 1994.
- BARTA, J. Der Frieden von Wien und die Habsburger. In: BARTA, J. (ed.). *„Einigkeit und Friedensollen auf Seiten jeder Partei sein“*. Festschrift anlässlich des neunzigsten Geburtstages von Prof. Dr. Zsigmond Jakó. Debrecen: Universität Debrecen, 2007.

- BARTOŠ, F. M. Návrh krále Jiřího na utvoření evropských států a jeho původce dr. Martin Mair. *Jihočeský sborník historický*. 1939.
- BAUMGÄRTNER, W. A. *Der LangeKrieg. SiebenbürgenzwischenSultanund Kaiser (1593-1606)*.Hermannstadt: Schiller, 2012.
- BÍLEK, T.V. *Dějiny řádu Tovaryšstva Ježišova a jeho působení vůbec a v zemích království Českého zvláště*. Praha 1896.
- BOIS, J. P. *L Europe a l'époquemoderne*. Paříž 1999.
- BÍČ, J. Zhatil plány Jiřího z Poděbrad papež? *History revue*. 2011.
- DOBIÁŠ, J. *Dějepisectví starověké*. Praha 1948.
- DOMEISEN, N. *SchweizerVerfassungsgeschichte, Geschichtsphilosophieund Ideologie. EineUntersuchungüberdieAuslegung der Verfassungsgeschichte der schweizerischenEidgenossenschaftvomausgehenden 15. bis zum Ende des 18. Jahrhunderts durch dienationaleGeschichtsschreibung (= EuropäischeHochschulschriften.Reihe 3: GeschichteundihreHilfswissenschaften 103)*. Lang, Bern u. a. 1978.
- DOSTALÍK, P. *Smíšená forma vlády v římské republikánské ústavě v Ciceronově díle*. Disertační práce 2006/2007.
- ELSENER, F. Der eidgenössischePfaffenbrief von 1370. *Zeitschrift d. Savigny-StiftungfürRechtsgeschichte*. Kanonist. Abt. XLIV. Weimar 1958.
- ELSENER, F. et al. *500 JahreStanserVerkommnis. BeiträgezueinemZeitbild*.HistorischerVereinNidwalden u. a.Stans 1981.
- ETÉNYI, N. G. Der Frieden von Zsitvatorok in der zeitgenössischen Propaganda. In: BARTA, J. (ed.). „*EinigkeitundFriedensollenaufSeitenjederParteisein*“.Festschriftenlässlich des neunzigstenGeburtstages von Prof. Dr. ZsigmondJakó. Debrecen: Universität Debrecen, 2007.
- GERBER, S. D. TheCourt, theConstitution, and theHistoryofIdeas. *VanderbildLawReview*. 2008, No. 4.
- GINDELY, A. *Dějiny českého povstání I-IV*. Praha 1870-1880.
- HOMO, L. *Roman PoliticalInstitutions. From City to state*. London 1996.
- HEYWOOD, A. *Politologie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, Plzeň 2009.
- JANÁČEK, J. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha 2014.
- JENŠOVSKÝ, B. O stavovských konfederacích v českém povstání. In: *K dějinám československým v období humanismu*. Sborník J.B. Novákovi, Praha 1962.

- JEŘÁBEK, M. Polopřímá demokracie – konsensus, efektivita, stabilita. In: Dvořáková, V. a kol. *Základní modely demokratických systémů (Komparace politických systémů)*. Praha: Oeconomia, 2008.
- JUST, J. 9. 7. 1609. *Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody*. Praha: Havran, 2009.
- KALIVODA, R. *Husitská epocha a J. A. Komenský*. Praha 1992.
- KAMENÍČEK, F. (ed.). *Prameny k vpádům Bočkajovců a k ratifikaci míru vídeňského od zemí koruny České 1605-1606*. Praha 1894.
- KAMENÍČEK, F. Vpády Bočkajovců na Moravu a ratifikace míru vídeňského od zemí koruny České 1605-1606. *Časopis Českého Musea*. 1894, roč. 68.
- KAMENÍČEK, F. *Zemské sněmy a sjezdy Moravské*. Brno 1902.
- KAPRAS, J. *Právní dějiny zemí Koruny České. Dějiny státního zřízení*. Díl II. Část I. Doba předbělohorská. Praha 1913.
- Karel Starší ze Žerotína. *Z korespondence*. Viz REJCHRTOVÁ, N. (ed.). Praha: Odeon, 1982.
- KAVKA, F. *Bílá hora a české dějiny*. Praha 2003.
- KLÍMA, A. *Dlouhá válka 1618-1648*. Praha 2000.
- KOLDINSKÁ, M. Náboženská tolerance z nutnosti: Rudolfův Majestát jako epilog zlatého věku. *Dějiny a současnost*. 2009, roč. 31, č. 7.
- KOROLKO, M., TAZBIR, J. (eds.). *Kofederacja Warszawska 1573 roku, wielka karta polskiej tolerancji*. Warszawa 1980.
- KOROLKO, M. Spory i polemiki wokół konfederacji warszawskiej. In: *Odrozenie i Reformacja w Polsce 18*. Varšava 1973.
- KOWALSKI, W. From the „Land of Diverse Sects“ to National Religion: Converts to Catholicism and Reformed Franciscans in Early Modern Poland. *Church History*. 2001, Vol. 70, No. 3.
- KRIVOŠÍK, Š. Príspevok k dejinám stavovském konfederácie českých a uhorských stavov z r. 1620. In: *Právnické štúdie*, ročník VII, 1, SAV, Bratislava 1959.
- KYSELA, J. *Dvoukomorové systémy. Teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004.
- MACHÁČEK, F. *Pražská defenestrace: svržení místodržících s oken pražského hradu r. 1618*. Praha: Kočí, 1918.

- MALÝ, K. Česká konfederace a obnovené zřízení zemské – dvě české ústavy z počátku 17. století. In: MALÝ, K., SOUKUP, L. (eds.). *Vývoj české ústavnosti v letech 1618-1918*. Praha 2006.
- MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vyd. Praha: Leges, 2010.
- MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 2. vyd. Praha 1999.
- MALÝ, K. Změny státního zřízení v českém stavovském povstání. *Folia Historica Bohemica*. Praha 1985.
- MARKUS, A. Stavovské apologie z roku 1618. *Český časopis historický*. 1911, roč. 17.
- MULGAN, R. *Aristotelova politická teorie*. Praha 1998.
- NEJEDLÝ, M. Lepremier projet d'union des Etatseuropéens, conçu en Bohêmedans les années 1463-1464 à l'initiative de Georges de Poděbrady, le "roihussite" et de son conseillerfrançais Antonio Marini de Grenoble. In: *Prague Papers on theHistoryof International Relations*. Praha: Institute ofWorldHistory , 2008.
- NEUBAUER, Z. *Státověda a teorie politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006.
- NOVÁK, J.B. (ed.). *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*. Praha 1917, Sv. XV., 1. část.
- ONDŘEJKOVÁ, J. Smíšená forma vlády a Evropská unie. *Právník*, 2010, č. 7.
- Ottův slovník naučný*. Dvacátý díl. Praha: J. Otto, 1903.
- Ottův slovník naučný*. Dvacátý šestý díl. Praha: J. Otto, 1907.
- PÁNEK, J. Od České konfederace k Obnovenému zřízení zemskému (kontinuita a diskontinuita v proměnách českého státu a jeho ústavní zřízení na pomezí stavovství a absolutismu). In: MALÝ, K., SOUKUP, L. (eds.). *Vývoj české ústavnosti v letech 1618-1918*. Praha 2006.
- PAVEL SKÁLA ze ZHOŘE: *Historie česká*. Díl III. ed. K.Tieftrunk, Praha 1867.
- PEKAŘ, J. *Postavy a problémy českých dějin*. Praha 1990.
- PETRÁŇ, J. *Staroměstská exekuce: několik stránek z dějin povstání feudálních stavů proti Habsburkům v letech 1618-1620*. Praha: Mladá fronta, 1972.
- POLIŠENSKÝ, J. *Nizozemská politika a Bílá Hora*. Praha 1958.
- POLIŠENSKÝ, J. *Tisíciletá Praha očima cizinců*. Praha1999.
- POLIŠENSKÝ, J. *Třicetiletá válka a evropská krize 17. století*. Praha 1970.
- Povstání na Moravě 1619, Z korespondence moravských direktorů*. Viz URBÁNKOVÁ, L. (ed.). Praha: Teps, 1979.
- PURŠ, J. KROPILÁK, M. *Přehled dějin Československa*. Praha 1982.



- SEDLÁČEK, A. *Dějiny královského města Písku nad Otavou. Od nejstarší doby až do zřízení královského úřadu*. Díl I. Písek: Obec písecká, 1911.
- SCHÜRMAN, J. *Studienüber den eidgenössischen Pfaffenbrief von 1370*. Freiburg 1948.
- SCHOFIELD, M. Cicero's Definition of Res publica. In: POWELL, J.G.F. (ed.). *Cicero the Philosopher. Twelve Papers*. Oxford 1999.
- STANKA, R. Die böhmischen Conföderationsakte von 1619. *Historische Studien Nr. 213*. Berlin: E. Ebering, 1932.
- STEHLIN, K. Der Sempacherbrief. *Basler Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde* 23. 1925.
- STETTLER, B. Der Sempacher Brief von 1393: ein verkanntes Dokument aus der älteren Schweizergeschichte. *Schweizerische Zeitschrift für Geschichte*. 1985, Band 35, Heft 1.
- STROHMEYER, A. *Konfessionskonflikt und Herrschaftsordnung. Das Widerstandsrecht bei den österreichischen Ständen (1550-1650)*. Mainz, 2006.
- STUMBERGER, H. *Georg Erasmus Tschernembl. Zur Geschichte der Gegenreformation*. Linz 1953.
- ŠINDELÁŘ, B. *Vilém Oranžský*. Praha: Svoboda, 1968.
- TICHÁ, Z. (ed.) *Jak Češi poznávali svět*. Praha 1984.
- VÁLKA, J. Konfederace z roku 1619 ve vývoji teritoriální a náboženské struktury České koruny. In: MALÝ, K., PÁNEK, J. (ed.). *Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v českých zemích (1500-1619)*. Praha 2001.
- VANĚČEK, V. (ed.). *Všeobecná mírová organizace podle návrhu českého krále Jiřího z let 1462/1464*. Praha 1964.
- VANĚČEK, V. České sněmy za stavovské monarchie (od poloviny 15. stol. do počátku třicetileté války). In: VANĚČEK, V. (ed.). *Česká národní rada, sněm českého lidu*. Praha 1970.
- VANĚČEK, V. *Dějiny státu a práva v Československu*. Praha: Orbis, 1964.
- WALDER, E. *Zur Entstehungsgeschichte des Stanser Verkommnisses und des Bundes der VIII Orte mit Freiburg und Solothurn von 1481*. *Schweizerische Zeitschrift für Geschichte* 32. 1982.

## **Resumé**

Early in the XVIIth century an idea emerged to link the estates of several states. These associations (called “confederations”) were mainly formed by Protestant estates.

By their nature, confederations represented mainly associations of defense against both internal and external enemies. Main features of these confederations included protection of religious freedoms, estate privileges, and also mutual military assistance.

Confederation agreements also encompass Monarchomach ideas based on the right to oppose the ruler failing to comply with or abolishing provisions of the confederation treaty. Estate confederations thus reflected the reality of ruler-estates relations in European contexts. Estates in individual countries strived to increase their political influence and widen their rights to the detriment of the ruler. Estate confederations represented a new form of government that could do without a ruler. The ruler, elected in principle, became basically a representative figure.

First common confederations include the confederation of 1608. In 1609 a confederation of Czech and Silesian estates was formed in order to defend religious freedoms. Following the outbreak of the Estate Rebellion in 1618, the Czech Confederation was established among the estates of individual Czech crown lands on 31 July 1619. Next, the Czech-Lower-Austrian and Czech-Upper-Austrian confederations were formed. In January

1620, the Czech-Hungarian Confederation followed. The latter was joined by Transylvania later that year.

In the early XVIIth century, confederations were mainly seen as defensive associations. The Czech Confederation of 1619 was rather exceptional in this sense, with stronger territorial nature of the confederative link, and – although still rather subliminally – the term “confederation” was getting linked to the basic law of the state – the constitution – and a state form.

The Czech Confederation was composed of highest common institutions – general assembly, college of defensors, and other bodies. Provisions on the general assembly were highly constitutional in their legal nature. With consent of all confederation members the assembly was summoned every five years. It was to deal with contested issues emerging also from interpretation of individual provisions of the Czech Confederation.

Further confederations also featured constitutional elements. In the Czech-Upper-Austrian confederation, for example, the clause on defensors was constitutional in nature, as these represented a common authority of the confederated lands. As stated in the treaty, defensors were to assemble once each year, but could assemble at any time if required by the situation. Czech defensors enjoyed the right of summoning.

The 1619 Czech Confederation was unique especially in that it created a systematic legal basis for principles and institutions of a Protestant estates state, but also in the confederation movement leading to furthering the cooperation between Central European countries. Although the Czech Confederation strictly defined the state integrity, it also recognized and guaranteed some degree of autonomy to individual lands. The Confederation declared equality of all the Czech Crown lands, and this equality was also redeclared in the follow-up confederation agreements. Main objectives of confederation movement included anti-Habsburg resistance, not surprisingly reflected in provisions on armed resistance.

Later in 1619 the estates confederation gradually delved into large financial troubles as well as a political crisis. The Imperial army started to dominate. The short life of Czech Confederation was ended by the 1620 estates’ defeat at White Mountain. The victory of the ruler Ferdinand II and defeat of the estates also meant the victory of the Catholic concept

furthering its pre-rebellion efforts. This was later confirmed by the 1627 Renewed Land Order.